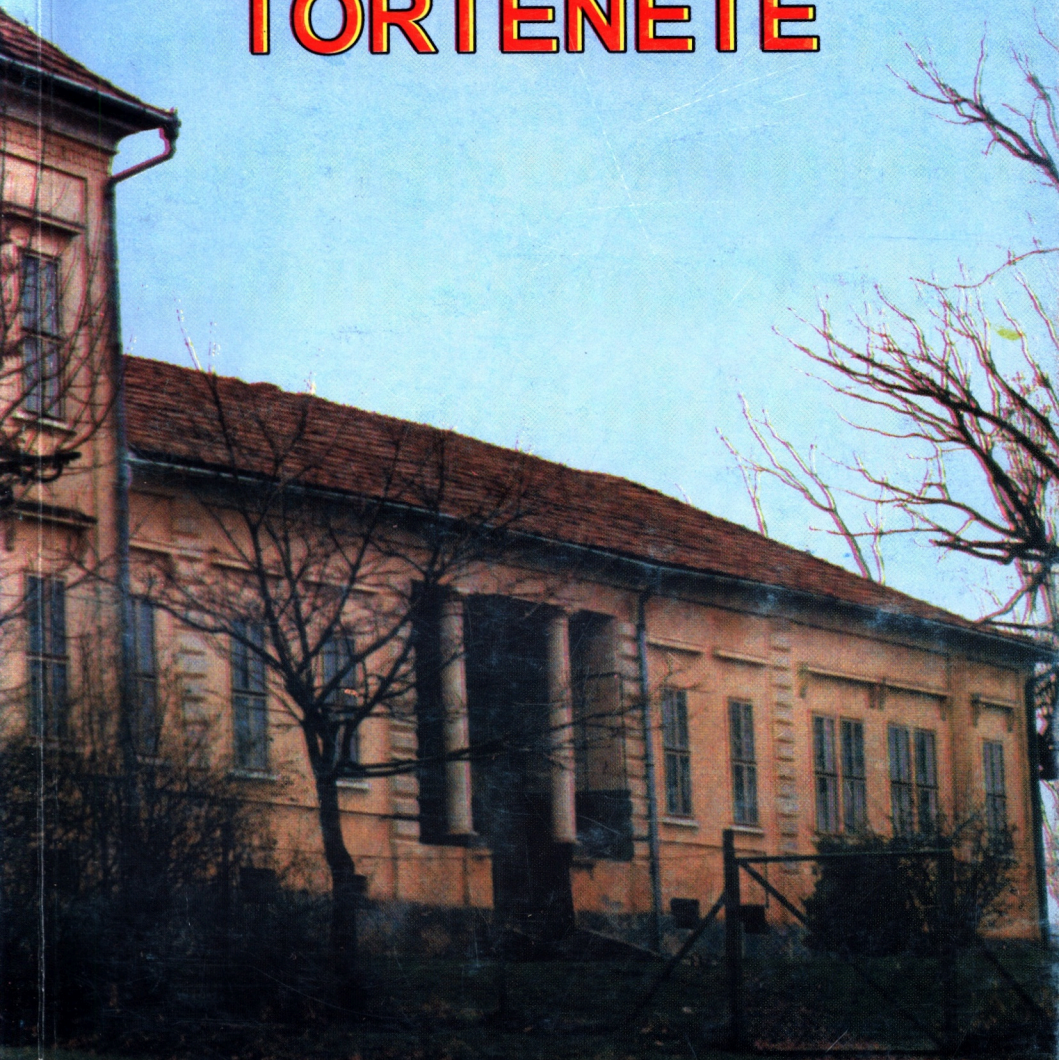
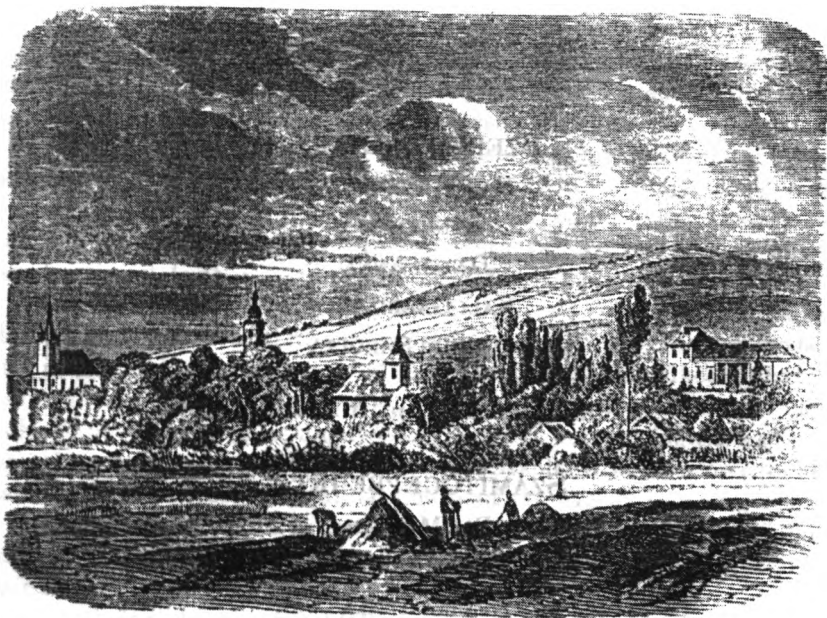

A NAGYERNYEI ISKOLA TÖRTÉNETE

- 2001 -

A NAGYERNYEI ISKOLA TÖRTÉNETE

Nagyernye látképe. (Rajz. Greguss Ján.)

SZERKESZTETTE:

HAJDÓ PIROSKA

ÁTNÉZTÉK:

JÁNOSI ANNA

KALI GABRIELLA

MÁRKODI SAROLTA

A címlapon: A Bálintitt féle kastély

SZÁMÍTÓGÉPBE ÍRTA:

PÁL MELINDA

SZÁMÍTÓGÉPES TÖRDELÉS:

ZÓLYA ATTILA

HIRDETŐ KÖNYVEK

ISSN 1453-4312

KÉSZÜLT A SZÉKELYUDVARHELYI DEMACO NYOMDÁBAN

Előszó

Az események zajlása nem történhet véletlenszerűen, formálni, irányítani kell saját történelmünket. A felelősséget nem háríthatja el magától a magyar ember sem, sőt mi több, kötelességünk leszükíteni a felelőségek körét egyénekre, és ezen belül marad az egyetlen elhanyagolhatatlan: a magunk lelkiismerete.

Tudott dolog, hogy a lelkiismeret ellen tenni bűn, így közös sorsunk igazgatását, formálását, szépitését formálni kell. Mi csak akkor és ott létezünk, ha tudatosan éljük meg hétköznapijainkat és ünnepeinket szülőföldünkön. Ez megmaradásunk, fennmaradásunk titka és záloga. Meggyőződés, hogy az önismeret erő, ha saját múltunk titkait birtokoljuk akkor bizalommal és hittel tekinthetünk jövőnk elé. Ha elsorolunk minden vádat, hibát, ha mulasztásainkat nem csak igazoljuk, hanem pótoljuk is és hallatjuk hangunkat, akkor sikeres lesz az emberek tudatába beépíteni a felelősségvállalást sorsunkért, szülőföldünkért. Ilyenképpen a nemzetnevelés izletes gyümölcserlelést biztosít számunkra. Állandó és szüntelen tanulásra, nevelésre, reformálásra van szükségünk az új és komplex társadalomban.

Közösségünk igényeinek megfelelőbb kielégítését kell biztosítanunk az adott körülmények között. Ez igaz és őszinte szándék, akarat, mely csodálatos módon csak önzetlen szolgálatkészséggel párosulva működhet hatásosan. Nevelés, tanítás, lelkiismeret, szeretet és hit ötvözete ad majd életünknek nemes csillogást, amely bőséges fényt ontva világítja az utat közösségünk, népünk, nemzetünk előtt. Az iskola, a jóságos öreg falak szelidséget, csendességet sugallnak, de bent ott van az izzó szív, lélek, mely a mindenkori tanítók és tanárok életfelfogásából, bölcsességéből, hivatástudatából újból és újból lángol, megvilágítja, táplálja gyermekeink, ifjaink szívét és elméjét.

A mi iskolánk büszkeséggel tölt el. Ő az, aki a tudás hatalmával megajándékozott, átadva a tanítómesterek csodálatos lelkületét, életfilozófiáját, szorgalmát, törődését, kitartását jövőnkért, amely közös. Az óvo néni szelid tekintete, simogató hangja bennünk él, kísér, a zengő ABC ott döngicsél szívünkben tanítónk elbűvölő vezénylese alatt. Tanáraink értünk aggódó szorgoskodása, hogy az ÉLETTRE felkészítsenek még mindig bővizű forrás.

A tudományok elsajátítása, anyanyelvünk törékeny ápolása és szeretete, mind gyönyörűséges emlékek, amelyek ma is bennünk élnek és általuk nyilvánítjuk ki önmagunkat. Ezen élő értékek színezik közösségünk életének tartalmát és árnyoldalait.

Mint pipacsokkal tele mező, amint bontakozik éjjeli szürke fátylából, szinte negyven éves szünet után iskolánk falain belül újból szólhat a keresztyén hit ereje, tanítása. Megfelelő tolmácsolásban munkálkodik az ige és rávezeti diákjainkat, hogy az istenfélő élet több, mint csupán erkölcsi feddhetetlenség. A kegyes élet az emberiség iránti önzetlen, odaszentelt szolgálatot jelent. Mindaz, ami ennek híjával van gyümölcstelen, énközpontú. Kötelességünk felismerni a keresztyén hit közösségteremtő, társadalomórző, nemzetmegtartó erejét, ennek tudatában élni és dolgozni. Gyermekeink lelke tiszta hófehér kőtáblák, amelyeknek örök értékű feliratait tanítók, tanárok munkáját, lelkületét tükrözik.

Tisztelt olvasó!

Iskolánkról szóló leírás vértessen fel tenniakarással, felelősségvállalással a múlt és a jövő iránt. Tegyel meg mindent, hogy közös jövőnk kibontakozásában, megszilárdulásában büszke szívvel ott legyél!

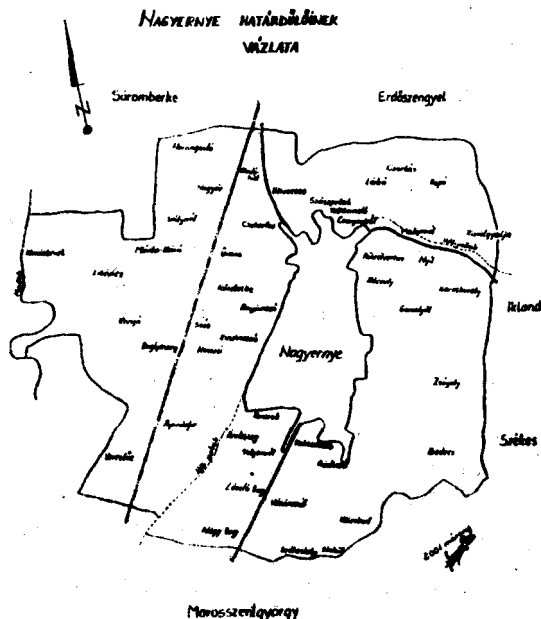
Maradjunk a ma kezdődő közös jövőnk féltőn szerető őrei !

Jánosi Ferenc polgármester

Nagyernye földrajzi, természeti, történeti vonatkozásai

Nagyernye fekvése: Mint Marosszék legészakibb faluja, Marosvásárhelytől É.K.-re 9 km-re a Maros bal partján fekszik. Mintegy 3288 ha területtel rendelkezik (1941-es adat). Keleten és északkeleten koszorúként körülölelő domsorai teszik változatossá. A falu átlagos magassága 350 m. Kiemelkedő pontja a Gomolyát 480 m. Más alacsonyabb pontjai: Csontás, Cseder és Zsegély (ma Zségelynek nevezik, valószínű a könnyebb kiejtés miatt módosult).

Dűlői: Kakasdomb, Búdöstó, Köleskert, Hegyes, Mogyorós, Dióoldal, Hidegmáj, Zségely, Gomolyát, Páncélverem, Rácsuly, Karoshüvely, Malomrét, Ropó, Csontás, Ládzó, Szászpataka, Bodóhíd, Borjúmező, Ráctelke, Harangostó, Libáncs, Buglyaszeg, Hosszú, Tanorokszeg, Botoságy, Németkalap. A felsorolás Nagy József 93 éves bácsitól származik 1976-ból. A felsorolt dűlőkről Szenner Lehel készített vázlatot.

Határai: Nagyernye falut délen Marosszentgyörgy, délkeleten Csejd, keleten Székes, északkeleten Ikland, északon Sáromberke, nyugaton Várhegy és Udvarfalva határolják. A falun halad át a Marosvásárhelyt Szászrégenel összekötő műút.

Vizei: A Maros folyó, amely nyugaton határolja, elválasztja Várhegyet és Udvarfalvát Nagyernyétől. A folyó középszakasz jelleggel bír, elég sok kanyarral, neánderelekkel rendelkezik, így szigeteket és ágakat zár közre.

A Maros árterülete kb. 4-5 km széles, ahol igen magasan áll a talajvíz: 0,30-0,60 cm.

Pataikai: Négy érdemleges: a Kaáli, a Sós-kút, Szászpataka és Határpataka. A Kaáli patak kb. 3,5 km-en érinti a falu határát, kelet-nyugat irányban folyik és Maroszentgyörgy határában ömlik a Marosba. Elég bővízű, öntözésre is használják. Régen vízimalom is volt rajta, innen származik a Malomrét dűlő neve. **Bő esőzések idején meg is bosszulja magát,** kiöntve tetemes károkat okoz (1970-ben, 1975-ben, 1998-ban) a lakosságnak. Érdemes odafigyelni, medrét takarítani és megőrizni tisztaságát.

A falu délkeleti részén egy sós forrásból ered a Sós-kút pataka, mely a Székeshely völgyet hozta létre, más édesvízű kisebb patakok vizét, a belvizeket is felveszi. Kelet-nyugat irányba folyva kb. 2,5 km után a Kaáli patakba ömlik. Jelentősége a múltban volt, amikor a falu lakossága a sós vizet hordókba, kádakba felfogták, főzni, húst tartósítani és reumájukat gyógyítani használták. Szájhagyomány szerint fürdőkabinok is fél voltak állítva, amelyek a falu tulajdonát képezték.

A Szászpataka a falu északi részén folyik át kelet-nyugati irányba haladva, Sáromberke határában ömlik a Marosba. A Szászpataka elnevezést onnan nyerte, hogy a Szászpatak nevű dűlőn folyik át. Ezt a nevet pedig a Sáromberkén egykori szász lakosságtól eredeztetik.

A falu és Maroszék északi határáként említjük meg a Határpatakot, mintegy Nagyernye és Sáromberke közti választóvonalat. Innen származik a neve is, közepes vízhozamú és a Marosba ömlik.

Még néhány patakocska van, amelyek a terasz rétegeiből a vizeket vezetik le, de sajnos ezeknek medrét nem takarítják kellőképpen.

A falu forrásai közül elsőként a báró Bálint-féle kastély műkertjében található forrásokat említjük meg:

1. Nagybákszem kb. 11-12 liter/perc vízhozamú, amely mellett állott egy terméskőből faragott női szobor, kezében vizeskancsóval. Állítólag 1435-ben készült, Báthori András fejedelem idején. Az államosítás után Gernyeszegré szállítva az ottani istállók fundamentumába öntötték bele. Lehet, hogy valamikor az építkezéssel foglalkozó utódaink megtalálják. Bár úgy lenne!

2. Kisbákszem kb. 5-6 liter/perc vízhozamú forrás. Tudni kell, hogy a két forrás látta el a parkban levő mesterséges tavat vízzel, amely kb. 0,12 ha területen fekszik (kb. 60 m hosszú és 40 m széles).

A csorgók közül fontosak a katolikus és református templom melletti csorgók, ezek vizét vallási megkülönböztetés nélkül mindenki használja.

A falunak nagyon fontos kútja volt a Búrjánkút, amely a Kakasdomb dűlőben, a Felsőút vagy Vásárosút mentén helyezkedett el. Bővízű forrása táplálta és hosszú időn át oltotta szomját a Székelyvásárhelyre utazó szerkeseknek. Szükséges tisztázni a Felsőút, azaz a Vásárosút elnevezést.

Adatközlő Nagy József szül. 1884-ben, 94 éves korában a következőket mondja: A Főúttal párhuzamosan a teraszon haladó felső utat nevezik Vásáros útnak, azért mert az iklandi útból eredően a teraszon haladva érinti a református, a római katolikus templomokat, a kastélyt, majd a Domos és Kakasdombon át vezet Szentgyörgy felé, és torkollik a Tófalvi útba; illetve a római katolikus templom és a kastély közötti szakasza kiszélesedik és piactért képez. Tehát mindkét feltevés igazolja az elnevezést. A Felsőmaros és Kaálipatak völgyének lakói a Vásáros úton szállították hajdan portékáikat Székelyvásárhely piacára.

Csapadék: Az átlagos évi csapadék mennyiség 650 mm, amelyből a legtöbb május és június hónapban hull le.

Hőmérséklet: A levegő évi középhőmérséklete 8,7 C fok.

Növény- és állatvilág: A természetes növénytakaró, a lombhullató fák és bokrok többségében, foltonként, főleg telepítéssel elterjedt túlevelűek (luc-, erdei-fenyő, stb.). A parkban néhány érdekes és ritka fafajta található:

1. Szivarfa (*Catalpa bignonioides*)
2. Páfrányfenyő (*Ginkgobiloba*)
3. Nyugati ostorfa (*Celtis occidentalis*)
4. Kínai mézesfa (*Evodia hupehensis*)
5. Fekete vagy Amerikai dió (*Juglans nigra*)

Ezek a fák mind védett fafajták.

A termesztett növények: búza, árpa, kukorica, dohány, burgonya, cukor-répa, zöldségfélék (tudni illik, hogy a 60-as 70-es években a borszék-i fürdőt Ernye látta el). A dinnye, mint Nagyernye egyik jellegzetes termesztett növénye, igen szépen díszlik, és komoly hasznot hozott a lakoságnak. Szekerekre rakták és a szélrózsa minden irányába vásárokba, városokba és fürdőhelyekre vitték: Marosvásárhely, Szászrégen, Segesvár, Medgyes stb. Innen származik az a megállapítás, hogy dinnyés ernyeiek.

Faunája nem különleges, jellegzetes a róka és a réti héja, amely a lakosságnak sok kellemetlenséget okoz. A tenyészállatok között a magas biológiai értékkel rendelkező szarvasmarha a közkedvelt. Valamikor híresek voltak a tenyész apaállatok. Az állattenyésztés fejlettsége maga után vonta a Maros mentén híres tejszövetkezet megalakítását. A korszerűbb gazdálkodás érdekében hozták létre a falusi Mezőgazdasági Hitel bankot, amely kölcsönöket biztosított a gazdáknak. Ez a tevékenység Jenei Sándor ref. tiszteletes, László Ferenc róm. kat. tanító és Szakács Lajos községi bírósági elnök nevéhez fűződik.

Névtörténet: a falu nevének eredete

A falu elnevezésének három változatát találjuk meg a forrásanyagokban:

1. Orbán Balázs: A Székelyföld leírása című munkájában Nagyernye nevét első változatként Ernye névű főúrtól vette, aki a 11. században sze-

repel az Arpádházból való királyok korában. Az egyik Salamon király idejében (1063-1074) tanácsos és főispán. A másik Ernyei István 1303-ban volt az ország nádora Vencel király (1301-1305) idején.

2. A második változat: A falut régen az erdő ernyőként vette körül, innen származtatják nevét.

3. Végül is a harmadik változat szerint: a falu területén sok a forrás, eres, ernyés terület és ezekből eredeztetik az ernyés kifejezést, ami később Ernyévé alakult.

Természetesen az utókor, a falu mindenkori lakói, a történészek is törhetik fejüket, hogy a fenti három változat közül melyik a legelfogadhatóbb. E sorok írója szerint, ha más történelmi helyiségek névadását is számbavesszük az első változat a legelfogadhatóbb.

A „Nagy” előnevet azért kapta, hogy megkülönböztessék a koronkai völgyben fekvő egykori Kisernyétől, amelyet a tatárok teljesen megsemmisítettek.

Vizsgáljuk meg, hogyan alakult a falu neve a századok folyamán:

A falu neve először a 14. század első felében készült római katolikus egyház pápai dézsmáinak jegyzékében szerepel: 1332-ben Ioan soc. de Ernee (ki 14 dénárt fizet)

1334-ben Ernece néven (3 banálist fizet)

1335-ben Ernee néven szerepel

1451-ben villa Erneje néven

1453-ban Nageren vagy Nag Erne

1464-ben Nagvernye néven

1498-ban Nag Ernev

1508-ban Naghernyee

1567-ben Nagy Ernye

1580-ban Nagernie

1602-ben Ernie

1603-ban Ernye

1750-ben Ernyeje

1850-ben Nagy Erne vagy Ernya

1854-ben Nagy Ernye vagy Ernia neveken vannak számon tartva.

Nagvernye őstörténete

Nagvernye előnyös földrajzi fekvése már a legrégebbi időkben kedvező körülményeket nyújtott az emberi élethez: így a kőkorszaktól kezdve a falu és környéke lakott területként van számon tartva. Ezt igazolják a legfontosabb régészeti leletek:

- az új kőkorból (neolitikum) származó kőbalta, amelyet egy paraszti udvarban találtak
- neolitikumból származó simító, amit állatcsontból készített az ősember
- bronzkorszakból harci baltácska mintázott fejjel, bronztűk, amelyeket a temető melletti kőbányában találtak

- a népvándorlások kora is megtalálható a régészek feljegyzéseiben. A 4. századbeli fibulák, amelyeket a község területén tártak fel a gótok, az ép edények a gepidák jelenlétét igazolják

- a prefeudalizmust bizonyítják azok a 10-11. századból származó kerámiák és kardok felfedezése, melyek ma a Kolozsvár-i Történelmi Múzeum anyagát gazdagítják.

Nagyernye, mint székely falu

Amint már a Határ-patakával kapcsolatban említettem, Nagyernye a Marosszék legészakibb faluja volt. Nézzük meg a legújabb kutatások alapján: Révai Nagy Lexikon 17-ik kötetének 451-452-es oldalán a „**Székelyek eredete**” című fejezetben mit találunk a székelyek eredetével és letelepedésével kapcsolatban:

„A székely nemzetnek kiírhatatlan ősi hun hagyományával tökéletesen összhangzó és a székely név eredetijét is megadó nevét: az eszegei, szekil, mint a legnevezetesebb hun-bolgár törzsnek etelközi neve.”

Az egész magyar történelemben nincs teljesebb, jobb történeti analógia, mint a rendszeren együtt, egyforma keleti, törökös taktikával katonászkodó besenyőké és székelyké. Mindkettőről elmondható, hogy hadifogoly, szabados királyi várőr, keleti szomszéd névből való. A székely tehát nem foglalkozást, határórt, favágót jelent, nem is helynévből képzett „szék-eli”. A székely olyan nemzetnév, mint a besenyő. Hogy a székely szabados állapotú királyi várőr, tehát az Árpád fejedelmek hadifoglya, ez kitűnik egy 1217. évi adatból a Várad Regesztumban.

A baranyavári ispánhoz tartozni vágyó székelyeket IV. Béla és V. István a tatárjárás után a szabados várőrökből szabad szolgákká, páncélos vitézekké, lovagokká tették és nemsokára elnyerték a „nemes” címet.

A mai Maros megye helységnevei azt bizonyítják, hogy a székelyek Biharból, Telegdről jöttek, szállták meg Marosszéket. Maroskeresztúron Telegdieknek is nevezték őket. A helységnevek személynevekből alakultak ki: Bó, Kál, Ernye, Agárd, Csejd, Tompa, Csóka, Bánd, Kölpény, stb.

A letelepült székelyeknek főfeladatuk a Maros völgyének védelme volt. Minden bizonnyal Nagyernyében a XI. században telepedtek le a székelyek. A legelső szék elnevezés 1349-ben fordul elő: Maros, Csik, Sepsi, Orbai, Kézdi (a három utolsó Háromszék) és Aranyos. Ezek voltak a főszékek, majd a szaporulattal párhuzamosan létrejöttek a fiúszékek: Miklósvár, Bardóc, Gyergyó, Kászon, Keresztúr és Szerterda. Az utóbbi csak rövid ideig önálló, majd Marosszékhez csatolták.

A székelység rétegződése ebben az időben alig ismert:

- lovasszékely
- gyalogszékely

1466-ban a zaboldi nemzetgyűlésen már megkülönböztetnek előkelőket is. Ezek részt vesznek a törvényhozásban. Marosszéken a XVI. szá-

zadban meghatározott sorrendben követték egymást bíróságban, hadnagyságban.

A szék élén a székely ispán állt. Marosszék legnagyobb települései között ott találjuk Nagyernyét is. 1567-ben a pápai tizedszedők számadásában 22 kapuval van bejegyezve. A történészek szerint a régi székely falu rendtartásában a kapu adóegység, ahová 4-től 10 családig tartozik.

Orbán Balázs szerint most is nagytelepülés számba megy, mert házátszáma 236 ház, határterülete 3267 hold, melyből szántó 737 hold és 1046 öl, erdő 325 hold, szőlő 24 hold, a többi kaszáló, legelő és terméketlen.

A XVII. századi események, a fejedelemség megalakulása, a Báthoryak uralma, a Habsburgokkal folytatott harcok nagymértékben befolyásolták az erdélyi és marosszéki székelyek életét is.

A Báthoryak székelyellenes lépései, Mihály vajda törvényei, Basta seregeinek pusztításai igen nagy hatással voltak az Ernyeiekre is: a magas adók, a kierőszakolt kártérítések, a kegyetlen éhínség Erdély-szerte nagy elégedetlenséget váltott ki.

Az 1526-os székely felkelés és az 1595-ös Véres farsang nyomairól Nagyernye területén nem rendelkezünk bizonyító okiratokkal. A leírások szerint főleg a Nyárad mentén (Ákosfalván, Koronkán), Görgényben, Régenben és Gernyeszegen zajlottak az események. János Zsigmond Segesvárra országgyűlést hívott, ahol „rendezték a székelyek állapotját” (a hadnagyokat felnyársalták, a közszekelyeket megfosztották személyes szabadságuktól).

Mindezek következtében Basta elismeri a székelyek kiváltságait és 1601 szeptember 2-án jelenti Mátyás főhercegnek, hogy „a régi szabadságjogokat” tartalmazó oklevelet átnyújtotta a székelység képviselőjének.

1602 augusztusában a székelyek II. Rudolf császárnak hűségesküt tettek. Nagyernye székelysége 1602 augusztus 16-án teszi le az esküt Basta jelenlétében Székelyvásárhelyen, ahol jelen van 12 lófő, 8 szabadszékely és 2 darabont. A fenti adatokat az 1602-ben végzett összeírás alapján közöltem.

Az 1603-ban tartott összeírás eredményei: 17 lófő, 7 szabados, 1 gyalogos. Az 1614 február 17-23-án tartott összeírás szerint 3 nemes, 10 lófő, 5 szabados, 13 fejekötött jobbágy, 3 külső jobbágy, 7 székely zsellér, 17 vármegyei zsellér, 8 gyalogos. Az utolsó összeírás szerint Ernyében főemberek: Mósa, Kackán Márton, Mihály deák.

Az 1635 november 24-27. között végzett összeírás eredményei: 8 nemes, 1 nemes özvegye, 11 régi lófő, 1 régi lófő özvegye, 10 régi gyalog, 1 régi gyalog özvegye, 1 visszaesett gyalog, 19 új gyalog és 3 kóborló gyalog. Nemes és nemes özvegy: Mósa János, Mósa István, Kackán Márton, Kackán Gáspár, Kenderesi Mihály deák, Ferenci György, Ajtai István deák, Székely Jánosné özvegy és Sikó Pál, Sikó György.

A település méreteire utal az is, hogy többutcás falu, nagy kiterjedésű és főút mentén terül el. Talán ennek következtében is sok nemesi ranggal rendelkező család telepedett le és él Nagyernyében ma is. A köztudatban élő hagyomány szerint a falu legrégebbi birtokosai már a XVI-XVII. században Marosszék nagy tulajdonosai közé tartoztak, írja Dénes Lajos a Marosszék és fejedelmi székek politikája (1595-1629), Maros megyei magyarság történetéből

- a Sárosi család a XVI. században honosodott meg a faluban, Sárosi Bertalan és Tamás 1555-ben Báthory Kristóftól kapnak nemesi címet.

- a Sikó család, kinek őse Sikó Pál 1570-ben János Zsigmond királytól kap jószágot.

- a Petki család, kinek őse Petki István. Orbán Balázs szerint a Maros szép terén Ernye irányában Libáncs nevű helyén falu volt, ahol szájhagyomány szerint 1685-1700 között unitárius gimnázium működött. Történetileg ismert tény, hogy a Libáncs 1649-ig Marosszék tulajdonában volt, amit I. Rákóczi György „*Libants praedium*” néven Petki Istvánnak adományozott. Az adományozó levél 1649-ben Marosújváron adatott ki, amelyet később 1664-ben Apafi Mihály fejedelem is megerősített. A Libáncsról még tudni kell, hogy György László történész a nevet valószínű a „*Libanon cédrusaihoz hasonló szép jegenyefáktól*” származtatja.

Szilágyi Sándor „*Vértanúk a magyar történelemben*” című munkájában a 63. oldalon Apafi Mihály fejedelem beiktatását nem Marosvásárhely Borjú mezejére teszi, hanem a Nagyernye melletti Libáncsra. Itt táborozott Kucsuk pasa, aki Ali török nagyvezér utasítására 1661 szeptember 13-án a székely székek ellenzése dacára ezen alkalommal csaknem erőszakkal választották Apafit fejedelemmé. Továbbá 1758 november 16-án Marosszék közgyűlést tartott a Libáncson, amelyen a tatárok elleni védekezéssel kapcsolatos főkormányzáséki rendeletet olvasták fel.

- a Fodor család 1602-től élt a faluban, Fodor István és Pál 1579-ben mint principilusok szerepelnek Nagyernyében.

- a Mósa családból Gergelyt és Jánost kell megemlíteni. Mósa Gergely mint katona 1602-ben Basta csapatával összeütközve Nagyernyénél, dacára annak, hogy hősiiesen harcolt csapata élén, halálos sebet kapván szülőfalujában halt meg. „*Hiába keresték a hön védelmében elesett hősnek síremlékét, az eltűnt, de azért tisztelt emléke iránt kegyelettel kell viseltetnünk*” írja Orbán Balázs.

Mósa Jánosról feljegyeztetett, hogy 1614-ben, mint primor Nagyernyén lustrált (összeírt).

- a Kelemen család a XVI. század elejétől szerepel Nagyernyén. I. Rákóczi György 1631-ben Kelemen Mihálynak címeres, nemesi oklevelet adományozott. A család másik tagja Kelemen Miklós 1672-ben kap nemesi címet.

- a Bálintitt család a XVI. század óta honos Erdélyben, ugyanis a család Magyarországról származott be Tövisre s felvette a Tövísi előnevet. A Bálintitt család első kimutatható őse Bálintitt István 1528 Sólomos és Lippa várak kapitánya. A család tagjai a XVI. századtól előkelő hivatalokat viseltek Erdélyben. 1784 április 2-án Bálintitt György és fiai, István és Zsigmond személyében Mária Terézia által bárói rangra emeltetett. Báró Bálintitt János, Bálintitt Zsigmond királyi táblaülnök fia, író és fordító, „*irodalmilag is működött*”. 1784-ben jelent meg 5 felvonásos színdarabja, Kódrus című szomorújátéka.

Jó tudni azt is, hogy a Bálintitt kastély könyvtárában őrizték Kovácsoczi Farkas kancellár a XVI. század kiváló magyar humanistájának levéltárát. Sajnos a II. világháború után a könyvtár teljesen megsemmisült.

A család leszármazottai ma is élnek. Birtokai Maros-Torda vármegyében (Nagyernye) és Beszterce vármegyében terülnek el.

Báró Bálintitt Károly (Bálintitt József unokája) iskolatársa volt a ma is élő Szakács Sándornak, aki a néhai Szakács Dénes nagyernyei falubírájának fia. Báró Bálintitt Károly 1940-44 között az Ankara-i magyar követség mellett, mint katonai attasé szolgált. A háború után hazatérve 1946-tól 1949-ig Nagyernyében élt. Második feleségével, aki báró Apor lány volt, egy fiú és egy leány gyerekével az Amerikai Egyesült Államokban él.

A báró Bálintitt család maroszséki birtokaihoz anyai ágon jutott, amennyiben báró Bálintitt György Petki Terézt tartotta nőül (aki Petki Istvánnak leszármazottja volt).

A Bálintitt család Ernyébe való kerülése után kastélyépítéshez kezd. Az 1800-as évek elején épült kastély az újkötika (neogótika) klasszicista modorában készült.

Az 1688-ban aláírt Fogarasi nyilatkozat értelmében Erdély visszatért a királysághoz és felmondta a török védnökséget. Ez Erdélynek a Habsburgoknak való alárendelést jelentette. A katonaelelmezés, fuvarszolgálat, szállásolás, közmunka tovább növelte a köznép terheit. 1759 november 16-án Maroszsék gyűlést tart a Libáncson, ahol a főkormányshé íratot olvasott fel a lehetséges tatárbetöréssel kapcsolatban.

Az 1767-es úrbéli szabályzatban Mária Terézia kimondja, hogy költözködési jogot biztosít a székelyeknek, és pontosan megszabta a parasztság tartozásait a földesúrral szemben.

Nagyernye népesedése 1784-87 között végzett népszámlálás alapján:

házak száma	183
családok száma	180
jogi népesség	990
tényleges népesség	979
férfi összesen	498
nő összesen	492

A férfiak megoszlása:

pap	3
nemes	68
paraszt	74
zsellér	89
egyéb	47
katona	5

A gyerekek megoszlása:

1-12 éves fiú	104
13-17 éves fiú	35

Az 1848-as jobbágyfelszabadítás a legnagyobb akadályát háritotta el a kapitalizmus fejlődésének és a polgárosodás útjából. Számos feudális maradványt megtartott, s így történelmi kompromisszumként is felfogható. Hatása gyorsan érvényesült, a jobbágy- és zsellérfalvak, mint falutípusok eltűntek, s a szabad falu általánossá vált. Nagyernye is szabad székely faluvá változott, bizonyítják az egyházi levéltári iratok.

Minden vidéken serkentőleg hatott a gazdasági életre, és kedvező változásokat eredményezett a vasutak építése. Hirtelen nagymértékben kiszélesítette a munkaerő piacát, a falvak föld nélküli felszabadult volt zselléreinek munkalehetőséget nyújtott. Lehetővé vált az egymástól elzárt vidékek találkozása, az áru szállítása és a kereskedelem kibontakozása. Az 1886-ban megépített Marosvásárhely Régen közötti vasúti pálya Nagyernye falu életében is fontos volt.

A falu életében döntő jelentőséggel bírt a város közelsége. Gyorsabb lett az árutermelés, fokozódott a kereskedelmi hálózat kiépítése, és elkezdődött a kisipari egységek létrehozása. 1899-ben létrejött a Fogyasztási Szövetkezeti Központ. Az állattenyésztés fejlődésével párhuzamosan megnőtt a tejtermelés, s így 1901-ben létrehozzák a tejszövetkezetet.

1907-ben megkezdődnek a nagyobb birtokok eladása, így sok kisebb, de jól működő gazdaság jön létre.

1909-ben felépítik az első cserépgyárat a Domosban, báró Bálintt és Szabó György plébános a tulajdonosok. Ez a gyár az első világháborúig működött.

1910-ben megépül az első gőzmalom, tulajdonosok báró Bálintt, Szabó György plébános, Szenner Antal és Ráduly József. A malmot a II. világháború alatt eladták egy Győrfi nevezetű molnárnak, akitől Fruchter Móric vásárolta meg és 1948-ban államosították.

A falu iparosodásával párhuzamosan fellendül a mezőgazdasági termékek termelése, azáltal, hogy létrejött egy mezőgazdasági hitelbank, amely föld-és gépvásárláshoz kölcsönt ad a parasztoznak. Ebb n a tevékenységben meg kell említeni Jenei Sándort ref. lelkészt, László Ferenc román. kat. kántortanítót, valamint Szakács Lajos és Dénes községi bírók

nevét, akik szervezői és támogatói voltak a tejszövetkezet és a bank működésének.

A nagyernyei lakosság elfoglaltságának idényszerűségéhez igazodva kialakult a háziipar: fonás és szövés. A köznép ruhája, gúnyája vászonból és festetlen posztóból készült. A nemesi férfiöltözetet sötétszürke ványolt posztóból varrták, míg a nemnemesi férfiak fehér posztóharisnyát hordtak. Jól emlékszem, hogy Váradi Szócs Samu bácsi, volt egykori házigazdám 93 évesen az 1960-as évek elején még hordta a fehér harisnyát. A mai civilizált világban már nem hordják a népviseletet. Az utókor lehet, hogy nem is fog tudni arról, hogyük- dédszüleik székelyek voltak.

A század végén az ipar fejlődésével párhuzamosan kialakul a munkásosztály és megjelennek a munkások első politikai szervezetei: Temesváron, Aradon stb. Ennek nyomai Nagyernyén még nem észlelhetők csak a nagy gazdasági világválság idején. Az elszegényedés következtében kialakuló társadalmi feszültség miatt létrejönnek a Maros völgyében is a munkásmozgalmi központok és szakszervezetek.

Az 1921-es földreform újabb parasztokat juttat földhöz. Nagyernye határában 440 hold földet osztanak ki 20 család között.

A nagyernyei falusi szövetkezetek szerepe a faluközösség gazdasági fejlesztése: gépekkel, vetőmagokkal, elit állatállománnyal való ellátás szempontjából 1940 után nőtt meg. Fontos szerepük volt továbbá a gazdakörök szervezésének, a tanfolyamok kiállítások, mezőgazdasági versenyek szervezésének a gazdanapok alkalmával. Az I.-II. világháború igen nagy gazdasági- és emberáldozatot követelt Nagyernyétől is.

Az I. világháború elesettei:

Dobos Márton
György Lajos
Koré József
Téglás Péter
Sükösd Dénes
Kelemen Alexandru
Nagy János
Huruban Petru
Ignati János
Ignati Petru
Vámos Petru
Bálint Mihály
Márkos Zsigmond
Pap Mihály
Nagy Ferenc
Mészáros Dénes
Muntean János

Pap Simon
Sükei Antal
Both Ferenc
Éltető Dénes
Kóréh Antal
Csernátoni Lajos
Kerekes Konrád
Bogzan Gyula
Csányi Géza
Puskás József
Zöld János
Dobos Pál
Márkos Ferenc
Fekete János
Fekete Sándor
Fekete Antal
Kali János
Hajdó Ferenc

Gazda Ferenc
 Grittó Gyula
 Ilyés János
 Kovács Mihály
 Lengyel Miklós
 Lakatos Demeter
 Nágy Albert
 Nagy András
 Nemes János
 Páncél György
 Sebezan Gheorghe

Kádár András
 Csipor Ferenc
 Nemes Ferenc
 Nemes István
 Lakatos Máté
 Vecserdi Teodor
 Torockai József
 Szilágyi Ferenc
 Csipor József
 Kiss Ioan

A II. világháború elesettjei:

Kóré Lajos
 Gazda Elek
 Nemes Ince
 Sükösd Pál
 Szabó Antal
 Balázs Ádám
 Nemes János
 Potra Lajos
 Nagy Sándor
 Kali Sándor
 Fülöp Mária
 Nemes Antal
 Kacsó Sándor
 Nemes Károly
 Nemes Dániel
 Ivácson Antal
 Ötvös Mihály
 Sükei István
 Kulcsár Gábor

Nemes András
 Tatár Sándor
 Márkos Lajos
 Lengyel Lázár
 Grittó Gyula
 Csiszér Dénes
 Májai Ferenc
 Gagyi Ferenc
 Szántó István
 Ozsváth István
 Szakács Albert
 Csiszér Simon
 Szabó Erzsébet
 Tavaszi Sándor
 Csiszét Ferenc
 Neuhardt András
 Moldován Demeter
 Ungurean György
 Tatár Mihály

Az orosz és román csapatok megszállása idején kirabolták a kastélyt, tönkretették az értékes könyvtárat és az udvarházakat. Az 1945-ös föld-reform alapján 112 család kapott földet. A földbirtokosoknak csak 50 hold földet hagytak meg.

1948-ban Nagynyében is államosították a malmot, kastélyt, megszüntették a felekezeti iskolákat.

1949 március 1-én éjszaka összegyűjtötték a földbirtokosokat és ismeretlen szálláshelyre vitték.

Az államosítás után a kastélyt Á.M.V. veszi át. Irodákat, raktárakat, lakásokat és baromfiókat rendeznek be. A park fáit kivágták és építke-

zésre használták. Rövid idő alatt teljesen letarolt terület lett. 1954-ben veszi át a kastélyt a Néptanács iskolai célokra.

1949-ben tűzzel-vassal kezdődik el a falu szövetkezetesítése, kollektivizálása, 1950-ben megalakult az M.T.Sz., kezdetben a gazdasági élet fel lendült az állam aktív segítségével. Különösen zöldség és szőlő termesztés terén. Majd az állam adóztatási és terménybegyűjtési kedve úgy megjön, hogy alig keres a tagság valamit, s így megkezdődik az egyéni gyűjtögetés.

A falu népének foglalkozás szerinti megoszlása 1977-ben:

Mezőgazdasági dolgozó	987
Munkás	686
Értelmiségi	57
Más helységbe ingázó	650

1960-ban kezdte el a falu a villamosítást. A lakosság több mint fele nem támogatta; nagy volt az ellenállás, tartózkodás. Arra hivatkoztak, hogy őseik is megvoltak elégedve a petróleum lámpával. Nehezen lehetett leküzdeni a maradi felfogást. A lelkes szervező bizottsági tagok: Ugron Albert, György Dénes, Kutasi Gyula, Szabó László, György Domokos, Kóré Mihály, György Pál, György Sándor, Pálffy Lajos, Mészáros György, Simon Ákos, Nistor János, Nagy Domokos, Bartha Albert, Kali Albert, Csiszér Albert, Ráduly József, Kádár Lajos, Kovács Dénes, Halmágyi István és még mások munkája nyomán 1962-ben kigyúlt a fény.

Az 1960-as évek végén megszüntetik a nagyernyei vasútállomást. Ezt a falu lakossága nagyon megérezte, mert ebben az időszakban több mint 650 személy ingázott a vonattal. A közszállítást távolsági buszokkal csak részben sikerült megoldani. Nem volt ritka az az eset, hogy a buszok meg sem álltak, s így a dolgozók gyalog jutottak el Marosszentgyörgyig, esetleg Marosvásárhelyig. A várótermet közadakozásból építette fel a falu a 70-es évek végén. Napjainkban a közszállítás a privatizálással rendeződött, jóval kényelmesebben és rövidebb időn belül közelíthető meg a település.

Adatok a nagyernyei népességváltozásról 1850 és 1992 között

	1850	1880	1910	1930	1941	1966	1977	1992
Magyar	861	896	1583	1246	1543	1593	1757	1496
Román	245	173	31	201	106	279	279	108
Német	-	3	1	2	2	2	1	-
Egyéb	147	143	-	165	22	17	120	342
Összesen	1253	1215	1615	1614	1673	1891	2157	1946

A kollektivizálás 1962-ben fejeződik be, amikor az országos pártvezetőség kijelentette: „A szocializmus véglegesen győzött városon és falun egyaránt.”

Ez a nagy győzelem 1989-ben a diktatórikus rendszer teljes bukásához vezetett. Különösen a két utolsó évtized volt nyomasztó, amely jogi, gazdasági, kulturális, társadalmi vonatkozásban szinte tűrhetetlen volt (lásd a Barla Júlia és Szántó János visszaemlékezéseit). Ebben az időszakban a diktatórikus vezetés, elnemzetlennítés, a falu lakosainak ellenállásába ütközött. Megdőbbentő volt a megyei Tanügyi Osztálynak az a döntése, hogy 1989 szeptember 1 után nyugdíjazással a biológia-mezőgazdasági katedrára, egy magyar iskolába magyarul nem tudó tanárnőt vezettek ki. A szülők kérésére a Tanügyi Osztály engedélyével ideiglenesen ellátta a katedrám munkáját. (ellenszolgáltatás nélkül az 1989-90-es iskolai évben).

Úgy érzem, hogy a fentiekben felvázolt történelmi keret megfelelő, reális alapot biztosít az iskola több évszázados történetének a megértéséhez.

Marosvásárhely, 2001 márciusa

*Szabó László,
nyugalmazott tanár*

Forrásmunkák:

1. Budai Lexikon I. kötet 604-607-es oldal
2. Pál A. Sánor Dr. Szabó Miklós: Legrégbbi Maros Megyei települései 1997 19. oldal
3. Dicționar Român al localităților din Transilvania pg. 221
4. Valeriu Lazăr: Repertoriu al jud. Mureș-Tg Mureș 1995 pg. 125-126
5. Erdély története I. kötet 155-ös oldal
6. Székely oklevéltár Új sorozat IV. kötet Kolozsvár 1998 130-as old, 151-es old
7. Székely oklevéltár Új sorozat V. kötet 1999.
8. Maros megyei magyarság történetéből - Maros 1997 32-es oldal
9. Erdélyi m. 174-es oldal
10. Révai Nagy Lexikon II. kötet 499-es oldal
11. Az első magyarországi népszámlálás (1784-89) Budapest 1960, szerkesztette Dányi Dezső és Dávid Zoltán 344-345-ös oldal
12. Arhiva Națională Tg-Mureș col. de evid. catastrale R.A. nr 76 Ernei
13. Kepecs József: Erdély településeinek nemzetiségi megoszlása 1850-1941, Budapest 1991
14. Hajdó Piroska: Nagyernye története. A nagyernyei egyházközség története. (Szakdolgozat) Gyulafehérvár, 1999
15. Varga E. Árpád: Erdély etnikai és felekezeti statisztikája: Kovászna, Hargita és Maros megye. Népszámlálási adatok 1850-1992 között, Budapest-Csikszereda

A nagyernyei Bálintitt féle kastély története

A nagyernyei Bálintitt kastély

Nagyernye, földrajzi helyzeténél fogva közlekedési csomópont, amelyben a Marosvásárhelyről északra vezető országút irányát megváltoztatja s kelet felől ide torkollik be a Szovátára vezető út. A Maros széles völgyében, annak a baloldalán elterülő első és második teraszán épült a többutcás falu, háttérben a mintegy 150 méter magasságú hosszan elnyúló Rózsás dombbal. A falun keresztül vezető országút keleti oldalán lévő enyhe domb peremén áll a kastély, előtte és körülötte nagyméretű parkja, a romantikus idők halastavával, melynek vizét két közeli forrás táplálja.

A Bálintitt család, erdélyi nemesi család, a tövisi előnevet viseli. A család a XVI. Század óta honos Erdélyben. (Nagy i.m.I. 31). A Révai Nagy Lexikona szerint (2. köt. 499) a család Nagy Lajos királytól származtatja báróságát. Régi feljegyzés szerint Nagy Bálint, a király egyik hadvezére, a nápolyi hadjárat alkalmával, az olaszoktól megtámadott magyar sereg segítségére sietett s buzdító megjelenésével bátorította a katonákat, akik „*Bálint itt*” csatakiáltással keltek újabb harcra és arattak győzelmet az ellenség felett. A bátor katonát a király bárói címmel jutalmazta. A csatakiáltás családi névként maradt fenn.

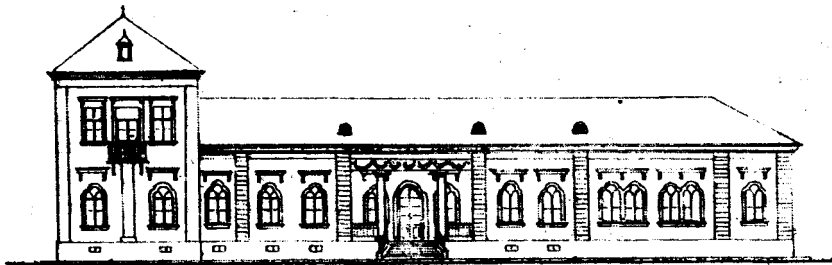
Az *Összetört címerek* (i.m.154) című kötetben a családnév származtatását vidám formában meséli az írt szöveg; mikor a harcosokat lelkesítő Bálint a sereg élére állt, a katonák egyöntetűen kiáltották „*elérkezett a segítség, itt a Bálint itt!*”. Eszerint az utóbbi két szó összeolvadásából jött létre a családi név, a Bálintitt család neve a bárói ranggal. Egyik feltevés sem bír történelmi bizonyossággal, mindössze a család arisztokrata eredetét magyarázza színesebben.

Itt kell megemlítenem, hogy Nagyernyében, a tövisi báró Bálintitt családon kívül még sok nemesi ranggal bíró család élt, a falut „*Nemesfalu*”-nak is nevezték. Nagyernye „*szürkeharisnyás*” falu volt, mivel a nemesi származású férfiak szürke színű háziszőtt posztóharisnyát (nadrágot) viseltek, megkülönböztetésként a fehérharisnyát viselő nem nemesektől. Az ismert tizenöt nemesi család közül néhánynak a nevét felsorolom: Kelemen, Mósa, Sikó, Sárosi, Jenei, Forró, Nagy, Szenner, Csernátoni. A felsorolt családok közül a Kelemen nemzetség az 1644-i és az 1635-i

marosszéki lustra névjegyzékén szerepelt (Kelemen i.m.106). Kelemen Miklós, az „ősapa” 1672-ben Apafi Mihálytól címeres nemességet kapott (u.o.). A Kelemen család Károly nevű tagja vezette 1852-ben, Ferenc József császár marosvásárhelyi látogatása alkalmával, a császár fogadására felvonult bandériumot. A hetedik generáció tagja volt Kelemen Lajos, a romániai magyar történetkutatás tudósa (1877-1963). A Kelemen család a nagyernyei előnevet viselte. A Nagy család tagja, nagyernyei István 1614-ben Bethlen Gábertól nyert primipilátust, a Sárosi család pedig 1555-ben Báthori Kristóftól kapta a nemességet (Pálmay i.m.)

A Bálintitt család első kimutatható őse 1528-ban Solymos és Lippa várkapitánya volt. Sólmos vára a Maros jobb partján, a hasonló nevű falu fölötti magaslaton áll, Lippa a folyó bal partján, Aradtól mintegy 30 km távolságra álló, nagyfontosságú vár, melyet VI. Béla király építtetett a tatárjárás után.

A Bálintitt család Ernyébe való letelepedése után kezdte építeni kastélyát. Az 1800-as évek elején épült kastély az újjóitika, klasszicista modorban készült. A XIX. Században, az építészeti stílusok változásai idején, Erdélyben sok kastély alaprajzi elrendezését, homlokzati kiképzését változtatták át az épp divatban lévő stílus formájára. A Bálintitt kastély homlokzatán a gótika vonása az eredeti ablakformákon, a klasszicizmusé a karcsú oszlopos tornác kiképzésén ismerhető fel. Minden bizonnyal a kastély építését szimmetrikus elrendezésűnek tervezték. Az észak-déli égtájolású főépület földszintes része s arra merőleges két épületszárnyal, véglegesen U alaprajzú elrendezésű formát mutatott volna. A főhomlokzaton a kúriák oszlopos verandás elrendezése ismerhető fel. A hosszú homlokzat balkéz felőli végében a kiemelkedő emeleti rész sarokbástyás kastélytípusra enged következtetni. Ellenkező végében az emeletes épületrész építése elmaradt, csak a hátranyúló épületszárny készült el. Az eredetileg tervezett U alaprajzú elrendezés nem valósult meg annak ellenére, hogy a szomszédos falvak – Sáromberke, Gernyeszeg – kastélyai előképként már álltak.

A Bálintitt kastély főhomlokzatának rekonstruált képe, a szerző rajza

Az emeletes épület homlokzatának tengelyében, az emelet szintjén eredetileg egy öntöttvas-konzolos erkély volt. Annak megszüntetése után az erkélyajtó helyett ablakot állítottak be, de az erkélyt tartó két konzolvasat a helyükön hagyták. A főépületszárny ablaknyílásainak kiosztása sem szimmetrikus. Az ablakok formája a gótikus mérműves ablakokra emlékeztet. Szokatlannak tekinthető a két ikerablaktípus kiképzése, szemöldök-, illetve könyöklőpárkánnyal ellátva. A hosszú főhomlokzatot sávozott lizénák tagolják, melyek kihangsúlyozzák a homlokzat aszimmetrikus beosztását. A homlokzatokat főpárkány és finom profilozású szemöldök párkányok díszítik. A főhomlokzatot díszíti a fedett veranda két karcsú, dór oszlopa, valamint a veranda tengelyében a lépcsőlejáró a kastély előtti aranyhalas tóhoz. A verandáról a kastély nagytermébe nyíló ajtó arra enged következtetni, hogy szimmetrikus elrendezés volt tervbe véve. A nagyteremhez kapcsolódott egymásba nyílóan a szalon, a dolgozó-, a női-, és a gyermekszoba. A könyvtárteremből nem hiányoztak a nyugati írók és költők remekművei sem. A jobb kéz felőli oldalszárny külső homlokzata lizénákkal három részre osztott. Az ott lévő félköríves vakablakok átalakítás folytán álltak elő az eredeti gótizáló, íves ablaknyílások befalazása révén. Az előbbieket szerint a kastély alaprajzi elrendezését nézve nem tartozik a tömör, négyszögű udvart bezáró, vagy a szabályos U alaprajzú kastély típusához.

A Bálintitt család nem volt pompaszerető, de azt a kezdetben egyben lévő birtok mérsékelt nagysága sem engedte meg. A család társadalmi élete nem volt fényűző, de tagjai külföldet járva az irodalom nagyjaival ismerkedtek meg. Bálintitt János, Bálintitt Zsigmond királyi táblaülnök fia, író és fordító volt. Sokat foglalkozott a költészettel, de csak egy munkája maradt fenn, a KODRUS szomorújáték című, öt felvonásos szindarab, amelyet KRONEK (CRONEGH) után németből fordított magyar nyelvre 1784-ben. Báró Bálintitt József, császári-királyi kamarás, francia, angol és német költők verseit fordította magyar nyelvre és 1895-ben jelent meg *Költemények* című kötete Budapesten. A kötetben jól ismert költők versei mellett Bálintitt József az általa írt verseiből is adott közre. Bálintitt József második verses kötete, *Költemények* címmel 1915-ben jelent meg Marosvásárhelyen. Kötetében ugyancsak francia, német nagy költők verseit szövegezte meg magyarul, de saját versei többségben olvashatók. Verses könyvének forgalmazási jövedelmét a Vörös Kereszt segélyezésére ajánlotta fel. Itt említem meg, hogy Bálintitt József az első háború kitörése után létrehozott marosvásárhelyi Vörös Kereszt Egylet férfi elnökségének elnöke volt, aki nem törődve idősebb korával, végezte azt a nemes munkát (Marosvásárhely i.m.28)

A könyvtár termében őrizték Kovácsóczi Farkas kancellár, a XVI. század kiváló magyar humanistájának, levéltárát (Erdély i.m.28).

A *Költemények* című kötetének címlapja.

Sajnos a második világháború a könyvtár állományát széthordta. Bálint József 1915-ben megjelent kötetéből, A múlt című verséből idézve meglepő, hogy már akkor mennyire megérzi a bekövetkező tragikus sorsot:

*„Végig nézve a pusztaságon,
Mely a múlt; megdöbbenve látom,
Mily kevés maradt a világból,
Mely körülvette ifjúságom”*

A főúri rang és vagyon nyújtotta életszínvonal lehetőséget adott a felkínált és gondnélküli életre. Ezt a lehetőséget sorsdöntő világegés, háború hiúsította meg s vette el a családtól. A politikai hatalom változásai, a földreform, a két világháború után elvette a falunagyságú termőföldet, az utóbbi háború a kastélyt is. 1915 után elkezdődött a család anyagi romlása, széthullása. Az államosítás után, a már jócskán szétszéledt Bálint család utolsó tagja is kényszerítve, erőszakkal hagyta el a kastélyát. A kastély a tanügy használatába került, s a szükséges átalakításokkal a kastélyt alkalmassá tették iskolai használatra. A homlokzatokon az ablaknyílások formájának megváltoztatásával, az emeleti erkély megszüntetésével az épület külső képét szegényessé tették.

Az államosítás után, a szépen gondozott park közhasználatba került, italozó helyszínné vált.

A Bálint család anyagi helyzetéhez mérten, mindig emberségesen bánt az udvar népével. Iparos-karbantartó embert családalapítás idején anyagilag segítette, hogy önállóan dolgozhasson. Bizalmas emberének gyermekeit keresztvíz alá tartotta.

A kastély mögött a gazdasági épületek sorakoztak. Azok mögötti területen a báró zselléreinek kisméretű (egyforma) lakóházakat, zsellérházakat építtetett.

2001. márc. 13

**Keresztes Gyula okl.
épitészmérnök**

Toplica u. 1 sz.
Tel: 217088

*Tövise Bárá Bálint József
gyászjelentése*

Forrásmunkák

1. Bíró József: Erdélyi kastélyok Budapest 1942
2. Erdély című kötet Budapest 1942
3. Gudenus János József - Szentirmai László: Összetört címerek. A magyar arisztokrácia sorsa és az 1945 utáni megpróbáltatások Budapest 1989.
4. Kelemen Lajos: Szüfettelem Marosvásárhelyen, Kolozsvár 1993
5. Marosvásárhely és a háború 1914-1915 és a 1915, Marosvásárhely 1915.
6. Nagy Imre: Magyar Nemzetiségi zsebkönyv I. Budapest 1888
7. Pálmai József: Maros-Torda vármegye nemescsaládjai
8. Révai Nagy Lexikon II. K. Budapest 1915

Iskola - művelődés

A község felekezeti és nemzeti összetételének arányában az évszázadok folyamán egy színes képet kaphatunk, ha betekintünk az itt működő iskolák történetébe. Kezdetben felekezeti, majd nemzetiségi s végül állami iskolahálózattal állunk szemben. Vizsgáljuk meg ezen iskolák történetét.

FELEKEZETI ISKOLÁK

A református iskola:

Marosszéket a XVI. század közepén meghódító reformáció a népoktatást a középkori alapokból indulva fejlesztette tovább. A Biblia és a hitlélek anyanyelven való megismerésének igénye, szükségessé tette a falusi iskolák hálózatának kibővítését, az oktatás színvonalának emelését.

A középkori plébánia örökébe lépő, gyakran öt faluból álló protestáns egyházmegyékben a prédikátorok mellett általában iskolamesterek (rector scholae, ludi magister) is dolgoztak. Ezek már világi írástudók, és siettették a világi írástudás elterjedését, saját példájukkal serkentették tanulásra a közösség tagjait.

Nagyenyében a XVII. századi összeírásban szereplő deákok-litterátusok mint Mihály deák 1614-ben, Kenderesi Mihály és Ajtay István deákok 1635-ben ennek a rétegnek voltak a képviselői.

A XVI.-XVII. század folyamán megalakult iskoláknak szoros kapcsolata volt a reformáció propagandáival. Kétségtelenül a nagyenyői iskolának, amelynek létezését adatszerűen az 1701-es évtől bizonyíthatjuk, de már az előző évtizedekben alakuló félben volt. Ezt bizonyítják azok a XVII. századvégi összeírások, melyekben az iskolamester jövedelmét, földjét, kaszálóját emlegetik. Az *14 Metricula Scolesiarum Reformatorum in sede Siculicalli Maros dispersatum* (1687) -ben pontosítva van, hogy a tanító a pap jövedelmének harmadát kapja (122 oldal).

Ennél is többet mond az 1702-ben kiállított bizonyáglevél egy házhelyről, amelyen korábban Káli János a református egyháznak adományozott s „*mellyén épített Ecclesia Schola házai*”. Az itt tanító iskolamesterek rendszerint a középiskola több-kevesebb osztályt végzettjei, befejezetlen műveltségű férfiak voltak, akik tanítói foglalkozásuk mellett a kántori és jegyzői teendőket is elvégezték.

Valószínűleg itt tanított az elsőnek említett iskolamester, Johannes Zilahi 1701-ben. Maga az iskolaépület fából, vályogból összetákoltt és zsindellyel fedett egy tantermes épület volt. Nem csoda, hogy 20 évvel később

a hivatalos szervek meg is intik a községet „mert a mester Cassisát el hadták ebbedni”. Ez a silány helyzet a XIX. század közepéig tart, amikor 1892-ben, majd 1907-ben újjáépítik a közben megnövekedett igényeket kielégítő iskolát. Maga az iskola felszerelése is gyenge volt kezdetekben, amiért néha törvényes büntetést róttak ki a falura, mint ahogy 1783-ban is történt „a gyermekeknek semmi oskolájuk nintsen, az hol taníttassanak... az intenált 3 forint büntetést megítéltetett.”

Az iskola elhanyagolását bizonyítja az iskola 1887-es tanévre kiállított költségvetése, amely 8 forint és 50 krajcár-ra rúgott és a következő képen oszlott meg:

4 deszka-párja	90 kr.	1 fr.	80 kr.
Padok javítására		3 fr.	
200 szeg		59 kr.	
1 véka méz		60 kr.	
Pálinka a meszelő nőknek		14 kr.	
A kémény javítására		20 kr.	
A tábla javítása és lefestése		80 kr.	
Ivóvíz tárolására szolgáló cseber		55 kr.	
Egy ivókanna		16 kr.	
Kályha javítása		50 kr.	
Két köteg író papír		16 kr.	
Összesen		8 fr.	50 kr.

Az iskolában a tanítás mint általában a korabeli vidéki iskolában is a tanítók személyétől, képzettségétől függött. De kik is vállalták a tanítás feladatát?

A XVII.-XVIII. századi bevett szokás szerint a kollégiumot végzett és papi pályára készülők tanulmányaik befejezése előtt, saját képzésük, vagy anyagiak miatt vállalták 1-2 évre a tanítói állást. Nagyernye szegényebb eklézsia lévén ritkán tudott alkalmazni ilyen ifjakat. Az egyetlen akiről tudunk az Szentsimoni Mihály volt, akit 1710-ben alkalmaztak. Ő maga Teleki Mihály alumnusaként tanult a kolozsvári kollégiumban, majd három évet tanít Ernyében. Az itt tevékenykedő többi tanító nem jutott el tanulmányai befejezéséhez, gyengébb képességűek voltak, s ezért megélhetésüket tanítóként biztosították. Ezek nagy része azonban nem a legkeresztényebb viselkedésűek lehettek, mit a következő eset is igazol. Egy 1793-as ellenőrzés során a következőket jegyezték fel Várdó Elek tanítóról:

„az Oskola Mestere vádoltatik sokakkal, és közönségesen megegyezett akaratából kéri a Megye onnan való mozdíttatását; mind az itálba rendkívül való belé elegyedése, és abból következett sok illetlen maga viselése mind a gyermekek tanítása el mulatása, és káromkodása... miatt”

Ennek ellenére a tanítói rendnek ez a minőségileg gyengébb csoportja, amely a tanítás hivatásszerű gyakorlására kényszerült, járult hozzá a tanítói szakma kialakulásához és a szakma folytonossá válásához. Ezt bizonyítja, hogy az 1701-1808 közötti időszakban 16 iskolamester működött, tehát 6 és fél esztendő telt el az iskola szolgálatában.

Ami a tanítók életét illeti, akárcsak egész Erdélyország vidékein tevékenykedők élete, egyhangú volt. Jövedelmeik kiegészítéseként sokszor kántori és harangozói munkát is kénytelenek voltak ellátni. 1783-ban a falu lakói felrötták az iskolamesternek, „...a harangozást maga nem kéri meg, a templom költsései után nem akar jönni”, 1820-ban pedig azért elégedetlenkedtek, mert „az O. Mester Ugrai Márton...az Orgona tsinálása miatt sokat jár szerte szellem...”

Mások a jegyzői munkakör betöltésével próbálnak több pénzt keresni: 1839-ben tanító „igen sok dologban elegyíti magát, melyből szoross ki nyomozás után világosságra anyi jött, hogy a Megye Protocollumát, melyben a földök licitációja volt inserálva el tévesztette”

Jellemző a korabeli állapotokra, a tanító magatartására, a vádra hozott határozat:

„A O. Tanító... hogy az érintett Protocollumot-ön vallomása szerint ablak ragasztásra fordította, hibánk tétetvén ki, arra köteleztetik, hogy ezen túl hivatalos dolgaival érje meg”

De miért is kényszerültek ilyen nem nevelői munkák elvégzésére a tanítók ?

Megtudhatjuk, ha elemezzük egy korabeli tanító fizetését. 1884-ben egy segédtanító fizetését szabályzó díjlevél szerint a következő jogokat élvezte:

- 5 hold szántó és kaszáló
- egész bérfizetőktől 1/2 kalangya búza, 1/2 kalangya zab
- ha nem terem szalmás gabona egy fél véka törökbúza
- a marhátlan 1/6 része egy fél nápszámot a tanító ebédadása mellett
- tanítói fizetésbe 6 korona 30 fillér
- a szokásos stola: 50 fillér
- 4 öl vesszős, karós fa az egyház erdejéből
- tisztességes lakás, gazdasági épületekkel

Egy segédtanító jövedelmével szemben nézzük meg mennyi a jövedelme Gáspár Lajos kántortanítónak az 1900-as évben:

- melléképületekkel ellátott tisztességes lakás
- canonica portis 7 " hold szántó tiszta jövedelme a termény megvállása címen 71 korona 14 fillér
- Szt. György és Szt. Mihály napján az egyház pénztárából 29,3 korona
- tanítási fizetés az egyház pénztárából 16 korona 60 fillér
- Stóla megváltása címen 12 korona

- temetési díj 1 korona
- 6-8 öl vesszős; karós fa az egyház erdőjéből házhoz szállítva – értéke 32 korona
- eke napszámok becsértéke 32 korona
- kézigyalog napszámok becsértéke 6 korona 40 fillér
- az egyház közösségétől összes fizetés 459 korona 14 fillér
- államszegély évenként 342 korona

E két kiragadott példa is bizonyítja a korabeli tanítók szerény keresetét, melynek következtében voltak kénytelenek még más munkát is felvállalni.

Az iskolán kívüli tevékenységnek persze a tanításban érződtek meg a negatív következményei. Ezt igazolja 1846-ban írt jegyzőkönyve:

„Az oskola tanító Kádár János elég szorgalommal s értelmesen tanítja tanítványait, kérdezte a gyermekeket a tanult tantárgyakból u.m. A Szent Historiának egy rövid kivonatját szóval tanítva közönségesen minden fiú és leány gyermektől, – úgy a keresztény vallás főbb hit cikkelyeiből, mit ugyancsak szájjal tanított velük közönségesen, továbbá tanított egy kis nép-szerű természettant és főbeli számvetést”.

E beszámoló figyelmes olvasása tisztán mutatja a tanítás elemi fokát, „közönségességét” ez iskolában. Mindezek ellenére a református iskola a többi két iskola mellett a XVIII. század közepétől fogva teljesítette a rábízott kötelességet. Ez világosan kitűnik a következő iskolalátogatási statisztikából:

Év	Tanuló	Falu összlakossága
1759/60	7	-
1777/78	-	1050
1784/85	5	-
1812/13	12	-
1823/24	21	-
1830/31	22	1140
1845/46	17	-
1856/57	52	-
1878/79	74	-
1879/80	66	-
1880/81	64	-
1881/82	-	-
1882/83	83	-
1883/84	83	-
1884/85	73	-
1885/86	75	-
1886/87	88	-
1887/88	77	-

1888/89	102	.
1889/90	113	.
1890/91	120	.
1891/92	106	.
1892/93	.	.
1893/94	126	.
1894/95	117	.
1895/96	101	.
1896/97	123	1434
1897/98	.	.
1898/99	.	.
1899/00	121	.
1900/01	128	.
1901/02	131	.
1902/03	99	.
1903/04	157	.
1904/05	112	.
1905/06	.	.
1906/07	86	.
1907/08	81	.
1908/09	74	.
1909/10	62	.
1910/11	.	.
1911/12	.	.
1912/13	.	.
1913/14	.	.
1914/15	48	.
1915/16	72	.
1916/17	70	.
1917/18	61	.
1918/19	33	.
1919/20	76	.
1920/21	.	.
1921/22	89	.
1922/23	70	.
1923/24	65	.
1924/25	69	.
1925/26	84	1604
1926/27	76	.
1927/28	77	.
1928/29	76	.
1929/30	83	.
1930/31	92	.
1931/32	112	.

1932/33	88	-
1933/34	118	-
1934/35	97	-
1935/36	95	-
1936/37	-	-
1937/38	97	-
1938/39	96	-
1939/40	-	-
1940/41	103	-
1941/42	111	-
1942/43	108	-
1943/44	121	-
1944/45	95	-
1945/46	115	-
1946/47	-	-
1947/48	122	-

A falu lakosság a XVIII. század végétől a XIX. század végéig 30%-os növekedést mutat, míg az iskolába járók száma megtízszereződött és ezzel párhuzamosan a beiskolázás mutatói is állandóan javultak:

1823-ban az iskolakötelesek 44,6%-a

1845-ben az iskolakötelesek 63%-a

1880-ban pedig az iskolakötelesek 75,7%-a volt beíratva és látogatta az iskolát.

Az iskola életében nagy szerepet játszott az 1837-ben létesített református iskolai könyvtár. A feljegyzések szerint értékes könyvek halmaza volt található itt és állt a tanulók rendelkezésére (pl. Henyánszky Viktor kiadásában megjelent olcsó füzetek formájában megjelenő klasszikus művek). Sajnos a könyvtár a II. világháború alatt teljesen tönkrement a gyűjteményével együtt.

Az iskola felszámolásáig (1948) a következő iskolamestereket, tanítókat találjuk a nagyenyei iskolában:

Év	Tanító
1701	Zilahi Lajos
1703	Retteghi István
1710	Szentsimoni Mihály
1716-1717	Csinádi Sámuel
1718	Sófalvi János
1719-1723	Csinádi Sámuel
1727-1728	Szt. György János
1728-1730	Botzoni Sámuel
1730-1733	Kőszegi Ádám
1737-1741	Havadtói József
1743-1744	Biborczfalvi András

Év	Tanító
1745-1752	Dobai Gördi Elek
1753	Szt. György János
1758	Kibédi János
1759-1767	Szép János
1769-1777	Katona György
1779-1793	Várdó Elek
1794-1808	Bitai Sámuel
1809-1812	Farkas Pál
1813-1814	Jánosi Elek
1815-1832	Ugrai Márton
1832-1834	Bartha János
1835-1854	Kádár János
1884-1918	Gáspár Lajos
1907	Zakariás
1912-1917	Bud Tibor
1917-1920	Kis Lajos
1921	Kelemen Ernő
1940-1948	Kocsis Lajos

Ez a statisztika igazolja, főleg a XVIII. és XIX. században a tanítók pilanatnyi helyzetét, akik a körülményeknek megfelelően jobb munkahely utáni keresésükben rövid idő után elhagyták katedrójukat. Talán ezért találunk, a továbbtanulás reményében több ernyei fiataalt a marosvásárhelyi „*Fő-Oskolán*”. Adataink szerint az 1779-1840 közötti időszakban 21 ernyei diákot találunk a *schola patricula*-ban:

- 1779 - Joannes Nemes de Ernye die 19 na.
- 1782 - Michae Nemes de Ernye
- 1787 - Joannes Simeon filius pastoris Ernyeensis-Georgius Elek
Ernyeicusus codem
- 1791 - Gedeon Simon filius pastoris N. Ernyeensis
- 1796 - Stephanus Ernye de N. Ernye
- 1796 - Martinus Tavaszi de Ernye
- 1801 - Stephanus Ernye de N. Ernye
- 1802 - Alexius Bitai filius cantori de Ernye
- 1804 - Samuel Kováts de Ernye filius Ladislau Kováts
- 1805 - Samuel Imre conjugista de N. Ernye
Stephanus Szabo cellista, mobilis de Ernye
Alexander Szabo cellista, mobilis de Ernye
Michael Imre de N. Ernye
- 1810 - Markus János N. Ernye
- 1811 - Kóré Mihály Ernye, cellista
Farkas András N. Ernye-cellista

- 1815 - Ladislaus Szikszai de N. Ernye,
conjugista
- 1820 - Michael Szöts de Nagy Ernye
- 1821 - Franciscus Simon de Ernye
- 1840 - Márkos István N. Ernye
- 1841 - Szikszai Zsigmond

Katolikus iskola:

Az államalapítással párhuzamosan erősödik a szerzetes iskolák megszervezésének folyamata is. Szélesebb körű iskolázásnak elvileg minden plébánia mellett kellett működnie. Falusi iskolák már a XIV. század első felében léteztek Erdélyben (pl. Zsuk).

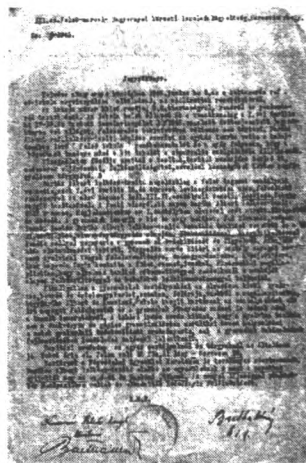
Nagyernéről tudomásunk szerint nincs okirat, mely egy ilyen iskola létezéséről az Erdélyi Ev. Ref. Egyházkerület 1897-es névkönyve tesz említést mely szerint Nagyernyében 1780-ban már két iskola, egy katolikus és egy református működött. A római katolikus iskola 1872-ben épült, de 1896 augusztus 12-én „*nagyméretű jég esett Nagyernyében*” és „*a zsindellyel fedett egyházi épületek egészen megrongálódtak.*”

A természeti katasztrófa következtében újból kellett építeni a paplakot (132 forint kiadás), a kántori lakot (103 forint) és az iskolát (138 forint).

Az iskolát 1898 augusztusában a hitközség kijavíttatta, s 1899 április 30-án már új iskolában tartották a záróvizsgát. Az egyházközség plébánosa el is marasztalja Balló Mózes tanítót, mert 4 tantárgyat nem tanított meg, amiért el is helyezték Ernyéből „*A tanító a legjobb iskolai időben felébe szilvapálinkát főzött éjjelenként, s nappal álmosan és mámorosan ment iskolába*”

1903-ban püspöki segítséggel két tantermes kőfalú iskola épült, s mellette egy négy helyiséggel rendelkező, zsindellyel fedett kántor-tanítói lak, valamint egy sövényfalú vályoggal, zsindellyel fedett harangozó lakás. Ugyanabban az évben Őse István kántortanítót választják a kántortanítói állásra pályázó három fiatal közül, aki el is foglalja a megtisztelő állást. Valóban ez a tanító, aki 1936-ig állt az iskola élén, formálta az itt tanuló diákok lelki világát. Ritka esettel állunk szembe, ugyanis több mint 40 éven keresztül szolgálta a község ifjúságának nevelését, annak ellenére, hogy ő maga imecsi (Háromszék) születésű volt.

1903 október 1-től másodtanítót is alkalmaznak Bereczky László személyében, de ő is akárcsak utódja (György Géza) elhagyják állásukat fizetés hiányában.

Jegyzőkönyv

A háború kitörése az itt tevékenykedő tanítók mozgósítását is jelentette a hadseregbe, ami nehéz helyzetbe hozta az oktatást. Ezt próbálja megoldani a falu plébánosa Takó Albert, aki 1914-15-ben átvette az iskola irányítását. Annak ellenére, hogy 1915-16-ban egy helyettes tanítónőt alkalmaznak, a plébános továbbra is vállalta a tanítást. A háború alatt nagyrészt szünetelt az oktatás, hisz a front közelsége, valamint a nagy szegénység meggátolta az iskolába való járást.

A háborút követő trianoni békeszerződés értelmében Erdélyt a román államhoz csatolták, ami negatívan befolyásolta a felekezeti iskolák sorsát is. Hogy fenn tudjon maradni, az egyháznak mozgósítani kellett a híveket, hogy tovább teljesíthesse a hivatását.

Az iskolának mivel nem volt udvara, 1925-ben a kántori veteményest alakítják át iskola udvarrá. Ennek ellenére az iskola és melléképületei elég tákalmány jellegűek voltak, hisz 1929 június 20-án Jaross Béla apát főesperes így vélekedett: *„az iskola épületnek nincs alapja, úgy a harangozói, mint a tanítói lakás, ahol az iskola is van borzalmas. Sürgősen tanítói lakást kell építeni.”* Ennek ellenére az iskola továbbra is ugyanabban az állapotban szolgálja a fiatalokat.

1927-ben újabb magyarellenes intézkedés következtében az iskola élére a román nyelvet is jól beszélő tanítót kellett kinevezni. Ennek értelmében László Ferencet nevezik ki Őse István kántortanító mellé.

A helybéli plébános véleménye szerint az iskola gyenge állapotát helyre lehetne hozni László tanító kapcsolatai révén. Persze ez nem történik meg, hisz a lakosok 50 lejes hozzájárulásával egy állami iskola felépítését határozzák el a felsőbb szervek. Az új iskola, mely 35-40 diák befogadására volt képes a helybeli jegyző Ehedi Livius felesége irányítása alatt csak román nyelven működött. Megjegyezzük, hogy ezt az iskolát katolikus családok gyermekei nem látogatták.

1932-33-as tanévben amikor Őse kántortanító betegsége miatt hiányzik, a helyettese Takács Lajos sepsiszentgyörgyi tanító új szellemet vezet be az iskolába. Az iskola kötelezettségei mellett megalapítja a Katolikus legényegyletet és az iskola tanulóival dalárdát is szervez. Majd amikor László Ferencet helyettesítő új tanítónő, Puskás Irén elkezdte működését egy 1933-ból származó plébánosi ellenőrzési jegyzőkönyvben a következő leírást találjuk: *„Leginkább az lep meg, hogy még a belső Székelyföldön különös Csík megyében az egész vonalon meg akarják semmisíteni az összes hitvallásos, de legfőképpen a katolikus iskolákat, addig itt a legnagyobb csendben és békében élünk. A református hívek is két tanerős iskolát tartanak fel és mi is kettőt. Állami tanerő csak egy van, a községi notár felesége Ehedi Lévius notár úr, aki az állami iskolának igazgatója is, szokatlan jóindulattal és megértéssel kezeli az iskola ügyet is. A magyar katolikus iskola most csendben működik tovább”.*

Ezen beírás bizonyítja a két helyettesítő tanító jó munkáját, valamint az iskolák közötti békés megértést.

1936-37-es tanévben változás következik be az iskola életében, amikor László Ferenc igazgató helyét a baróti Molnár Kálmán foglalja el 1945-ig, hogy miben állt a változás, azt megtudhatjuk az új plébános Merza István tollából:

„Az állami hatóság bizottsága Nagy Gyula és Botea urak nevében megállapította, hogy a községben 115 római katolikus tanköteles gyermek van, ezért a III. Tanerő felállítását elrendelte”. Arra következtetünk, hogy az egyház és az új igazgató gyümölcsöző együttműködése folytán sikerült az összes katolikus családok gyerekeit beiskoláztatni és ezzel kiharcolni egy új tanerő alkalmazását; s valóban 1945-ben már három tanító: Simó József, Nagy Júlia és Reichenberger Jenő foglalkoztak a 115 kisdíák nevelésével (I. és II. osztály Nagy Júlia, III.-IV. osztály Reichenberger Jenő, V.-VI. Simó József).

Az ide látogató tanfelügyelők elismerően nyilatkoztak a tanítók lelkiismeretes munkájáról, de kevésbé az iskola állapotáról.

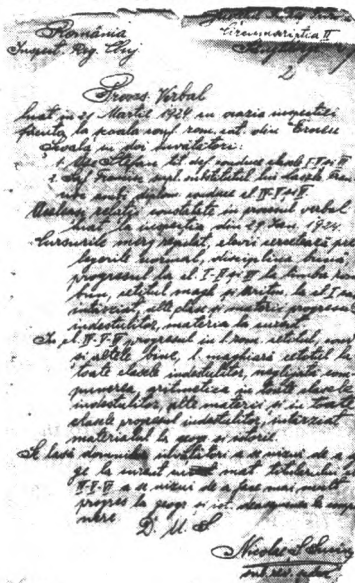
Év	Tanuló	Év	Tanuló
1975/76	35	1911/12	50
1976/77	38	1912/13	77+52
1977/78	60	1913/14	45
1878/79	47	1914/15	44
1879/80	36	1915/16	30
1880/81	37	1916/17	-
1881/82	49	1917/18	60
1882/83	37	1918/19	96
1883/84	49	1919/20	42
1884/85	44	1920/21	23
1885/86	67	1921/22	16
1886/87	55	1922/23	27
1887/88	45	1923/24	36
1888/89	71	1924/25	87
1889/90	86	1925/26	-
1890/91	93	1926/27	87
1891/92	74	1927/28	80
1892/93	88	1928/29	81
1893/94	-	1929/30	61
1894/95	-	1930/31	80
1895/96	-	1931/32	33
1896/97	-	1932/33	-
1897/98	-	1933/34	84
1898/99	128	1934/35	85

Év	Tanuló	Év	Tanuló
1899/00	119	1935/36	24
1900/01	120	1936/37	73
1901/02	113	1937/38	30
1902/03	115	1938/39	-
1903/04	122	1939/40	-
1904/05	69	1940/41	-
1905/06	-	1941/42	-
1906/07	-	1942/43	-
1907/08	114	1943/44	-
1908/09	-	1944/45	59
1909/10	-	1945/46	115
1910/11	-	1946/47	117
		1947/48	125

1947-ben már egy felújított kimeszelt épületben kezdődik meg az oktatás. Változás történik a káderek összetételében is: Reichenberger Jenő és Nagy Júlia tanítók helyét az ernyei születésű György Dénes tanító és Derzsi Vilmos kántortanító foglalta el. Az új összetételű iskola azonban nem lesz hosszú életű, hisz az 1948-ban kiadott törvény értelmében az iskolákat elállamosítják és az ország területén működő hitvallásos és magániskolák ezentúl állami iskolák lesznek.

A törvényhez csatolt kormányhatósági dekrétum pedig kimondta, hogy az egyházkerületek, valamint a szerzetes rendek, társulatok tulajdonából az állam tulajdonába mennek át, így tehát minden ingóingatlan vagyon, mely tanügyi célokat is szolgált, az állam ellenőrzése alá került. E törvény leszögezte azt is, hogy a közoktatást a jövőben kizárólag az állam szervezi, valamint a közoktatás „világi” lesz, s tiltja a vallási nevelést.

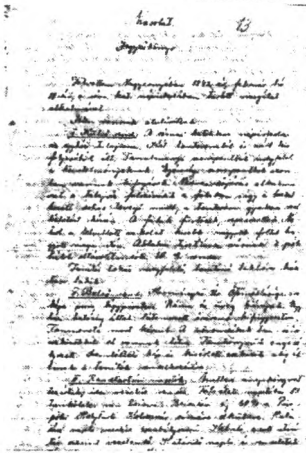
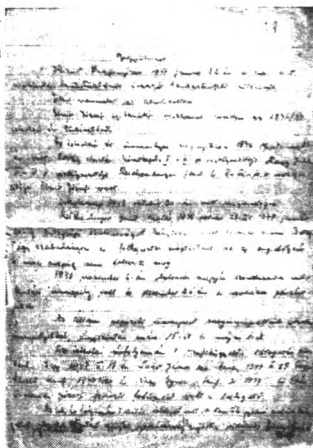
1948. július 27-én délelőtt 10 órakor megjelent a katolikus iskolában a leltározó bizottság, hogy elrabolja az emberek izzadságából származó javakat. Így elvették az iskolához tartozó összes tárgyakat, a kántori lakást és földeket. Hihetetlen azonban, hogy az 1989-es fordulat után sem történt semmi, hogy törvényesen visszaállítsák a felekezeti iskolákat és javakat.

Tisztelettel adózunk az itt, ebben a katolikus iskolában tevékenykedő tanítóknak, ha felsoroljuk kegyelettel a neveiket:

A római katolikus iskola tanítói:

- 1876-1899 Balló Mózes
- 1899-1937 Óse István
- 1903-1905 Bereczki László
- 1907-1908 György Géza
- 1914-1915 Takó Albert plébános
- 1915-1916 Ludányi Margit
- 1917-1944 László Ferenc
- 1932-1933 Fehér Lajos,
- Óse Istvánt helyettesítette
- 1932-1933 Puskás Irén,
- László F. helyettesítette

- 1936-1937 Baricz Ilona,
- Óse I. helyettesítette
- 1936-1945 Molnár Kálmán,
- L.F. helyettesítette
- 1944-1948 Simó József
- 1944-1948 Nagy Júlia
- 1945-1947 Reichenberger Jenő
- 1947-1948 György Dénes
- 1947-1948 Dersi Vilmos

Román iskola

Az idők folyamán a katolikus és református iskolák mellett működött egy görög-katolikus román nyelvű iskola is. Ez állítólag Marosszék egyik legrégebbi román iskolája. „A marosszéki románok közvetlen 1750 után több elemi iskolát alapítanak, mint például Ernyében és Székelyvajában, ahogy ez kitűnik az 1765-ös Atanasie Rednic összeírásában”. Dokumentumok hiányában feltételezhető, hogy a templom mellett működött kisebb vagy nagyobb megszakításokkal 1778-ig. Egy 1778-ban végzett összeírásban már szerepel egy Nicolae Popa nevű tanító is. Az iskola megszervezésében nagy szerepe volt Gheorghe Șincainak is, kinek tevékenysége nyomán Marosszék területén több román iskolát indítanak be, mint: Szentkirály, Maroskeresztúr, Bánd, Cserged, Ernye, stb.

Az ernyei iskolának még 1830-ban nem volt saját helyisége, a pap, a saját házában oktatta a gyermekeket, de már 1849-ben egy fából készült épület állt 18 fiú és 12 leány rendelkezésére, akik itt kezdték meg tanulmányaikat.

Az iskola építését 1896-ban fejezték be, 30-35 tanuló látogatta. Ez az épület a görög katolikus templom szomszédságában épült, melyet a század elején lebontottak, mert az iskola elnéptelenedett.

Az első világháború után a felsőbb szervek utasítására közadakozásból egy új iskola felépítését rendelték el 1926-ban, amely 1928-ban már működőképes állapotban volt. A tanítás csak román nyelven folyt. Ez az épület ma üresen áll. Ebben az időben a román iskola a marosszentgyörgyi iskolához tartozott, de 1940-1944 között szünetelt a tanítás. 1944-ben újból megnyitotta kapuját. Az 1948-ban kiadott tanügyi reform utasításai alapján a tanítás két nyelven folyt tovább. A magyar tagozat egy része a felekezeti iskolák osztálytermeiben és a Bálintitt kastélyban kaptak helyet, míg a román tagozat az állami román iskola termeiben. 1956-ban a két tagozatot egyesítették és a Bálintitt kastélyban helyezték el. Az I-IV. osztály egy tanerővel működött 1976-ig, amikor megalakult a 8 osztályos oktatás is, de a kis létszámú osztályok miatt 1981-ben meg is szűnt.

A következően alakult a gyereklétszám a román tagozaton 1966 után:

Év	I-IV. oszt.	V-VIII. oszt.
1966/67	18 tanuló	-
1967/68	22 tanuló	-
1968/69	18 tanuló	-
1969/70	21 tanuló	-
1970/71	17 tanuló	-
1971/72	22 tanuló	-
1972/73	27 tanuló	-
1973/74	30 tanuló	-
1974/75		
1975/76	28 tanuló	-
1976/77	25 tanuló	-
1977/78	16 tanuló	-
1978/79	22 tanuló	2 tanuló
1979/80		
1980/81	18 tanuló	4 tanuló
1981/82	19 tanuló	-
1982/83	11 tanuló	-
1983/84	17 tanuló	-
1984/85		
1985/86	24 tanuló	-
1986/87	20 tanuló	-
1987/88	17 tanuló	-
1988/89		
1989/90	14 tanuló	
1990/91		

1991/92		
1992/93		
1993/94		
1994/95	28 tanuló	-
1995/96	13 tanuló	-
1996/97	27 tanuló	-
1997/98	22 tanuló	-
1998/99	22 tanuló	-
1999/00	21 tanuló	-
2000/01	22 tanuló	-

Az utóbbi években a román tannyelvű osztályban roma nemzetiségű gyerekek vannak. 1996-tól ismét két tanerővel folyik az oktatás ezen a tagozaton.

A tanügyi reformtól napjainkig a következő tanítók tanítottak a román tagozaton:

Marin Popescu	1948/49
Comes Petru	1949/61
Gogu Aurelia	1961/62
Iara Elena	1962/63
Salati Ana	1963/65
Leșianu Nora	1965/68
Someșan Emilia	1968/69
Szini Margareta	1969/74
Teban Ana	1974/90
Márkodi Sarolta	1990/91
Lăpușan Bogdan	1991/92
Tarca Eva	1992/93
Vass Florina	1993/01
Gazsi Mihaela	1996/98
Balog Ana	1998/99
Mailat Paula	1999/00
Santa Luciana	2000/01

A felekezeti iskolák megszervezése

A múlt század elején mai értelemben vett osztályok a falusi iskolákban nem voltak, a tanulók nem kor, hanem tantárgyak szerint csoportosultak. Az 1840-es években három csoport különböztethető meg.

Az elsőbe a „betűzők, szótaglók”, a másodikba az „olvasók” míg a harmadikba a „könyv nélkül olvasók” tartoztak. Mondanunk sem kell, hogy az „iskola mester” mindhárom csoporttal egyszerre foglalkozott, „így a napi 4 tanítási időből egy-egy osztályra” igen kevés idő jutott. Sok baj volt a figyelemmel is, a szűk iskolaszobába összezsúfolt 20-40 gyermek között a

tanító testi fenyítésekkel próbált rendet tartani. Hiába rendelte az iskola- mestert az érvényben levő törvény, hogy a „*tanulókkal szelíden bánjanak, ne legyenek ő hozzájuk durvák, mordok*” a különböző időszakokban sok szülői panaszról van tudomásunk a kegyetlen bánásmód miatt.

Az 1867-es Eötvös József féle népoktatási törvény általánossá és kötelezővé tette az állami oktatást. A református és római katolikus iskola megszervezése azonban nem volt egységes. Míg a református felekezeti iskolában erkölcsből, szorgalomból és olvasásból osztályozták a tanulókat, addig a római katolikus iskolában vallásból, magaviseletből, fegyelemből, számlálásból kaptak minősítést.

A természeti tudományokat az 1878-1879-es tanévben vezették be a római katolikus iskolába, míg a reformátusokéba csupán az 1908-1909-es években. Az 1878-79-es tanévben, a református iskolában külön értékelték az írni és olvasni tudó tanulókat. Az eredmény elgondolkoztató. A beiskolázott 74 tanulóból 13 betegség miatt kimaradt, míg 16 nem látogatta az iskolát. A vizsgán részt vett 45 tanulóból:

23 tanuló ír és olvas - 31,08%

6 tanuló csak olvas - 8,1%

16 tanuló nincs minősítve.

Az 1900-as évek elején már nagy gondot fordítottak a gyakorlati oktatásra is. A V.-VI. osztályokban állattenyésztést, gabonatermesztést is tanítottak. A trianoni döntés után kötelezővé tették a román nyelv oktatását is.

Nagyernyében az 1924-1925-ös tanévben vezették be a román nyelv tanítását. Erre a célra kezdetben két nyelvű nyomtatványokat használtak. A református népiskolában az 1921-1922-es tanévben a következő tantárgyakból kaptak osztályzatot a tanulók az I.-VII. osztályban:

- Magyar: olvasás-írás;
- nyelvtan;
- fogalmazás;
- Beszéd: értelem gyakorlat;
- Számтан;
- Mértan;
- Természetrája;
- Hit- és erkölcstan;
- Történelem;
- Polgári jogok és kötelességek;
- Rajz, ének
- Magaviselet, szorgalom, előmenetel;

Az 1924 jan. 29-i vizitációs jegyzőkönyv szerint már gyakorlati kertje van az iskolának, ahol a tanulók zöldségtermesztéssel foglalkoztak.

Az 1936-37-es tanévben a felsorolt tantárgyak mellett még osztályzatot kaptak:

- emlékezés;
- kereskedelmi alapfogalmak;
- egészségtan;
- szépírás;
- testnevelés;
- figyelem és iskolalátogatásból;

Ami a tanulók felkészítését illeti, ez általában a mezei munkák megkezdéséig történt. Magát az iskolai tanítást a kora délelőtti és a kora délutáni egy-két órás foglalkozás jelentette. Az iskolát nem osztották osztályokra, hanem tantárgyak szerint csoportosították a tanulókat.

A múlt század végén a vizitációs jegyzőkönyvek tanúsága szerint az oktatás a III.-IV. osztályban délelőtt 8,30-12 óráig, míg az I-II. osztályokban 14-16 óráig tartott.

A tananyag elsajátítását a tanító folyamatosan ellenőrizte. Érdemjegyeket a gyerekek azonban nem kaptak, előmenetelükről évente kétszer tartott nyilvános vizsgák alkalmával értesültek a szülők.

A tanév szeptember közepén kezdődött és télen a vizitáció idején, majd márci 13-áprilisban az iskolai év végén adtak számot a tanulókról ünnepélyes keretek között. A legjobbak jutalmat (legtöbbször könyvet, néha pénzt) kaptak általában a patrónusok adományaiból. A tanulók is alkalmazkodtak a marosvásárhelyi hetivásárhoz. A hetivásár napján szünetelt az oktatás az iskolában. A tanító külön magánórákon foglalkozott a tehetősebb emberek gyermekeivel, számukra magánvizsgákat szerveztek.

Az iskolai évet csak 1902-től osztották három évharmadra. Az első évharmad karácsonykor, a második húsvétkor, a harmadik a tanév végén zárult. A tanulók minden évharmad végén minősítést kaptak. A tanulók tudását nemcsak a tanító, lelkészek és szülők előtt tartott vizsgákon ellenőrizték, hanem a végzős diákok úgynevezett abszolváló vizsgát is kellett tegyenek a IV. osztály és VII. osztály végén. A vizsgáztató bizottság a községhez tartozó falvakból összegyűlt tanítókból és egy kiküldött tanfelügyelőből állt.

A tanítók a tanórákon kívül és az egyházi elfoglaltságok mellett a szülők nevelésével is foglalkoztak, amit a szülői értekezletekről felvett jegyzőkönyvek is bizonyítanak. A lelkészekkel közösen előadásokat tartottak a mértékletességről (pl. Simó József: A felebaráti szeretetről), munkára való nevelésről, stb.

Az Erneyi iskola-ügynek mindig voltak támogatói a község lakosai közül. A gazdag Patrubány, a báró Bálintitt családok mellett 1902-ben Csernátóny Alajos földbirtokos is 6000 koronaértékben alapítványt hoz létre a fiatalok továbbtanítása érdekében. Gyűjtési akciókat szerveznek a Bolyai

Tudományegyetem számára. Mindezek bizonyítják, hogy a nagyernyei felekezeti iskolák létezésük alatt, az egyház és a falu lakosaival folytatott közös munkájának eredményeként becsületes, munkás, tevékeny embereket adott szűkebb hazánknak, Erdélynek.

Az iskola az 1848-as tanügyi reform után

1948 után magyar nyelven tovább folyt a felekezeti iskolák osztálytermeiben és a Bálintt kastélyban a tanítás. Román nyelven pedig az állami iskolában 1956-ig. 1956-ban egyesítették az iskolákat, és mindkét tagozatot a kastélyba tették át. Már az 1946 május 5-én tartott népgyűlésen elhatározták a kastély rendeltetését. A népgyűlés vezetői Merza István esperes plébános, Bartha Adalbert református lelkész és Rus Péter görög-katolikus lelkészek voltak, s elhatározták, hogy a kastélyban napközi otthon kapjon helyet.

A tanulók számának növekedésével az iskola kicsinek bizonyult, így szükségessé vált egy modernebb iskola felépítése. A kastély szomszédságában épült fel egy nyolc tantermes új iskola 1976-ban. Az iskola képe a mellékletben látható. Felépítésének folyamata részletesen olvasható a Kutasi Gyula visszaemlékezésében. Jelenleg is ebben a két épületben folyik az oktatás.

A kastélyban található egy biológia szaktanterem, amelynek felszerelését Szabó László biológia tanár részletesen leírja a visszapillantások című írásában. Ugyancsak a kastélyban van elhelyezve a négy termes óvoda, a tornaterem, amely színpaddal együtt a díszterem szerepét is betölti. A földszinten két osztályterem is helyet kapott az igazgatói, titkári és tanári szobával együtt. Az épület másik része fölött emelet húzódik. Ennek földszintjén van a könyvtár, a tanítók módszertani terme és a műhely. Az emeleten egy tanterem és a néprajzi múzeum, amely 175 tárgyat számlál, amelyet a tanulók gyűjtő munkája nyomán alapított Kim Imola zenetanárnő. Megtekinthető a mellékletben.

Az 1948-as tanügyi reform után a 7 osztályos elemi iskola igazgatója Kocsis Lajos lett. 1968-ban átszervezték a 7 osztályos elemi iskolát, mert az általános 8 osztály lett kötelező. 1970-ben bevezették az általános 10 osztályos oktatást, amely 1976-ban szűnt meg, és azóta is a 8 osztályt tették kötelezővé.

Ezekben az években a diákok tanulókörökben vesznek részt, iskolai, megyei tantárgyversenyek díjazottjai is. Ezeket az éveket Szabó Ilona magyar szakos tanárnő, Szabó László biológia tanár és még mások is részletesen tárgyalják a következő fejezetben.

*A Nagyerneyei Általános Iskola igazgatói, tanítói és tanárai
a tanügyi reformtól napjainkig:*

Igazgatók:

Kocsis Lajos	1948/49
Halmágyi Ferenc	1949-53
Ugron Albert	1953-55
Kilyén Mózes	1955/56
Pálffy Lajos	1956-61
Kutasi Gyula	1961-76
Kocsis Sándor	1977
Barabás Endre	1977-79
Szántó János	1979-84
Péterffy (Barla) Júlia	1984-1989
Kim Imola	1989-1992
Vass Tünde	1992-1999
Benczédi Mária	1999-2001

Tanítók:

Simó József	1948-50
Hadnagy Ilonka	1948-49
Szakács Erzsébet	1948-49
György Dénes	1948-68
Ugron Margit	1950-61
Kutasi Teréz	1954-82
Pálffy Ilona	1957-61
Abrudbányai Rózália	1961-85
Abrudbányai Sándor	1961-85
Patka Margit	1961-78
Bartha Iola	1964-69
Sós Balázs	1968-69
Kis Nagy Margit	1970-71
Ugron Albert	1970-71
Horváth Melánia	1971-72, 1982-98
Márton Magdolna	1974-84
Szini Margit	1974-76
Pálffy Viktória	1977-79
Tavaszi Zoltán	1979-85
Szabó Ilona	1982-84
Nemes János	1984-2001
Szöcs (Kali) Gabriella	1985-2001
Miere Júlia	1985-87
Szöcs (Jánosi) Anna	1987-2001

Tüzes (Vass) Emese	1996-2001
Délczeg Tünde	1998-2000
Katona Enikő	1998-2000
Bálint Tünde	1998-2001

Tanárok:

Kocsis Lajos	1948-61
Pálffy Lajos	1948-61
Ugron Albert	1948-67
Szabó László	1952-89
Szabó Ilona	1954-90
Kutasi Gyula	1952-77
Kocsis Ilona	1961-64
Gödri Magdolna	1963-65
Bíró Tibor	1964-65
Csifó Irma	1964-65
Galea Gizella	1964-65
Kis Zita	1965-66
Szarka Edna	1965-67
Szabó (Orbán) Elena	1966-81
Péterffy (Barla) Júlia	1967-90
Kovács László	1967-70
Mánya Ilona	1967-69
Sárossy Rózália	1968-69
Fodor Attila	1968-69
Szász Terézia	1969-2001
Barabás Endre	1969-90
Kim Imola	1969-92
György Emma	1970-74
Fodor Tibor	1971-74
Scheibert Cornelia	1975-90
Scridon Olivia	1976-2000
Fülöp Ilona	1977-81
Bálint Ákos	1979-81
Szávics Károly	1979-81
Jacob Veselina	1979-80
Szántó János	1989-90
Fazakas Ernő	1980-81
Tőkés Mária	1983-84
Varró Margit	1985-87
Vass Tünde	1990-2001
Réti Ilona	1990-2001

Benczédi Mária	1990-2001
Gáspár László	1990-98
Huszár Ágnes	1990-96
Szász Mária	1992-97
Mailat Marius	1992-96
László István	1992-95
Komáromi István	1992-95
Szőcs (Hajdó) Piroska	1995-2001
Márkodi Sarolta	1995-2001
Bartalis (Dávid) Erika	1997-2001
Toszó (Fazakas) Erika	1997-2001
Váradi Szőcs Cecilia	1998-2001

2001. május

Hajdó Piroska, tanárnő

Forrásanyag

1. Vizitációs jegyzőkönyvek II/I 1692-1724, Ref. Egyház levéltára, Marosvásárhely: 223-as oldal, 436-os oldal, 260-as oldal
2. A ref. egyházi levéltár, Marosvásárhely - az erneyi parókia nr. 10
3. A ref. egyház levéltára - az erneyi parókia 21-es rész
4. Tonk Sándor: Egy évforduló kapcsán a korszerű iskolatörténetről.
5. Jegyzőkönyv: 1954 május 4
6. A nagyernyei róm. kat. egyház Historia Domus: 13-as o., 15-ös o., 115-ös oldal
7. Ion Chioreanu: Vechi școli Mureșene (Cadrul mureșean, 1970)
8. Ioan Rauca: Români din scaunele secuiești, conscripții 1699 vol. I, pag 68
9. Anyakönyv: 1916-1917-1918-1919
10. A Nagyernyei Általános Iskola anyakönyvei és beírási naplói 1878-2000 között.

Az utolsó tíz év... avagy reform, reform, reform...

Voltak korszakok, amikor hosszú évszázadokra volt szükség, a társadalmi változásokra. Ma már években, sőt hónapokban mérhetjük ezeket a változásokat. Mára gyorsabbá vált a változás, mint az alkalmazkodási készség.

A reményekre jogosító '89.-es decemberi eufórikus hangulatban azt hittük, hogy „*miénk a világ*”, hogy a társadalomnak lesz elég jó szándéka, energiája, anyagi tartaléka a jövőt nevelő intézmény, széles körű támogatására, gondjainak megértésére és értő kezelésére. Hamarosan a valóságra ébredtünk. '90 őszétől az átrendeződéssel, új tantestületi közösség kialakítása is feladatunk lett, hiszen a '70-es '80-as évek jól összeszokott csapata szétszéledt; részben nyugdíjba, részben városi iskolákba. Az iskola életében már ez is nagyon nagy változást, szakadást jelentett. Rózsaszínű jövőképünk szertefoszlott, kongó jelszavakkal találtuk szembe magunkat; megkezdődött a versenyfutás a felgyorsult idővel, a megmegvillanó lehetőségekkel, a tiltakozások, néma tüntetések, a hajsza a megélhetésért. A ránkzúduló információáradatban csak kapkodtuk a fejünket a nap mint nap születő törvények, módosítások, kiegészítések, a levegőben keringő új fogalmak között.

Társadalmi téren a pénz hatalma kérdőjelezett meg szkeptikusan minden valós értéket, a tudását is, a tanulás (továbbtanulás) szükségességét is. Márpedig a pénz hatalma sokszor felborította a normális társadalmi értékeket és szinte alakítója mai életünknek is. Az anyagiak utáni hajza a tudást, iskolát háttérbe szorította. Az iskola méltóságának megkérdőjelezése mögött a társadalom megkérdőjelezett tekintélye áll; hiszen manapság minden intézmény gyanús.

Ezekben az években sokat változott az iskolához való viszonyulás itt a faluban is. Reméltük, hogy az iskola-család kapcsolata erősödik a közös cél érdekében. Időnként keserű szájjal tapasztaltuk, hogy nem így van. Örvendünk azonban annak, hogy hívó-kérő szavunkat a szülők java meghallotta és segítségükkel sokszor pótoltuk a hiányosságokat. Évnyitókon, évzárókon, iskolai előadásokon, író-olvasótalálkozókon, közös megemlékezéseken, ünnepeken, nyári közmunkákon érezhettük az együvértartozás melegét, a közös munka örömét. Márpedig az iskola a jövőben is csak, mint hárompólusú intézmény (tanár-diák-szülő egysége) tudja betölteni küldetését a falu életében.

Arra is rájöttünk már, hogy nem voltunk kellőképpen felkészülve a reformra, az új oktatási törvény kidolgozása korántsem volt elegendő, nem oldott meg mindent. Sokféle tényező akadályozta a reform konkrét beindulását, a nyitottságot, rugalmasságot, az alternatívák felmutatását: a politika, a pontos helyzetismeret hiánya, a kompetencia hiánya, a pénz hiánya, a tervezés folyamatosságának, a megfelelő vezetési elvnek a hiánya. Legnehezebben talán a mentalitásváltás ment és megy végbe a pedagógusok társadalmában. Ezt mindannyian érezzük. És közben a tanügyi munka nem megélhetési, hanem kereseti lehetőség lett.

Ha most visszatekintünk, elég tarka kép rajzolódik ki előttünk: sikerek és sikertelenségek, kezdeményezések, melyek nem állták ki a gyakorlat próbáját, visszajelzésként felemás eredményeket kaptunk. E zajló évtizedben nagyon hamar összeszokott az új közösség, ami átsegített minket, az iskolát a nehézségeken és eredményeinkhez, sikereinkhez nagymértékben hozzájárult.

Próbálkozások, útkeresések jellemezték a II. évezred utolsó évtizedét: választható tantárgyak, alternatív tankönyvek, új programok segédkönyvek, füzetek, jegyek helyett minősítések az I.-IV. osztályban, új tanévszerkezetek jelezték a reform útját, mely ha kissé tanárcentrikusra is sikerült és ha dőcögve is, de beindult. Megpezsdült az iskola élete. Sokat fiatalodott a tanítói gárda, szinte nemzedékcseré történt; a tapasztalt, idősebb tanítók, tanárok mellé fiatal pedagógusok érkeztek, új fuvallatot hozva iskolánkba.

Az új lehetőségekkel élve tehetségesebb tanulóink az iskolán kívül szervezett tevékenységekbe is bekapcsolódnak, részt vesznek a Vályi Gyula matematika kör tevékenységein, a Matematikai Lapok feladatmegoldói között is szerepel nevük. Matematikai versenyeken tűntek ki, anyanyelvi vetélkedőkről, szavaló-, rege- és mesemondó versenyekről érkeztek vissza díjakkal.

1992-ben új színfoltot jelentett iskolánk életében a vallásoktatás bevezetése, kiküszöbölhetővé vált az iskola és az egyház közti szakadás Komáromi István református lelkipásztor és László István római katolikus plébános személyében.

Üttörő munkájukat 1995-től vallásstanáraink folytatják, akik néhány lelkes kolléga segítségével megszervezik és betanítják az Anyák napi és Karácsonyi, stb. ünnepélyeket.

Évek óta minden nyáron evangelizációs hétre szólítjuk a falu gyerekeit, ahol a református holland vendégekkel, IKÉ-s fiatalokkal közösen szerveztük a foglalkozásokat.

A református egyház jóvoltából, holland segítséggel, új bútorzattal, táblákkal és számítógépekkel szerelhetjük fel iskolánkat. Köszönet érte Komáromi István ref. lelkipásztornak! A holland kapcsolat, a községi

önkormányzat támogatása, a Duna TV kitüntető ajándéksomagja nagy lehetőséget nyitott az iskola számára.

A gáz bevezetése minőségileg új korszakot jelentett intézményünk életében, hiszen annyi éven át iszonyodtunk, a télikabatosan végig didergett óraktól. Az automata fűtésszabályzók lehetővé tették, hogy egyenletes hőmérséklet mellett végezzük oktató-nevelő munkánkat a hideg időszakban is. Hálával tartozunk ezért a nagyernyei Gázvezető Bizottságnak, elnökének Horváth Lehelnek és Jánosi Ferenc polgármesternek.

A sok újdonság mellett természetesen gondosan ápoltuk a hagyományos tevékenységeket is az iskolai ünnepélyek rendszeres megtartásával, a végzős tanulók 1-2 napos kirándulásának megszervezésével, a honismereti vetélkedőkkel. Az őszi iskolai kirándulás a Gomolyát oldalába, a farsangi bál, gyermeknap szalonnasütés is évről-évre megismétlődött. Különösen szép élményt jelentettek tanulóinknak az évről-évre megismétlődő többnapos, sőt egyhetes kirándulások, amelyeket László István plébános úr jóvoltából tölthettek Borzonton. Illesse köszönet nagylelkűségéért!

Az iskola jó működésének anyagi alapja még mindig nincs biztosítva, hiányoznak azok a feltételek, melyek az iskolát a tudás templomává avatják.

Mindent összevetve, új korszak kezdete volt ez az évtized, mely hétmérföldes csizmájával szinte átlépett a fejünk felett. Sok minden változott, csak még nem került minden a helyére. Pedig a tanügyben nyugalomra, stabilitásra van szükség, átgondolt alkotó munkára, amely egy elhivatott pedagógust egész pályafutásán kísér. Annak ellenére, hogy hiányzik a társadalmi háttér, amely kellően értékeli az oktatásban szerzett tudást és a tudásra igényt is tart, mi tudjuk: *„Amilyen ma az iskola, – olyan lesz a holnap társadalma”*, hogy a tudás hatalom, hogy a jó tanár életet, embert alakító hatása pótolhatatlan. A mi nemzeti vagyónk régen is és ma is a kiművelt emberfők sokasága. Ezért a szellemi gyarapodást és önépítkezést mindenkor előtérbe kell helyezni.

Manapság szívesen fejeznek ki minden eredményt számokkal. A mi munkánk eredményei oszthatatlan minőségi változásokban jelentkeznek, az ember műveltségének, erkölcsiségének, világnézetének nincsenek számokkal kifejezhető mértékegységei.

„Mert hiszen ki is mérhetné le, s nyugtázhatná azt a tizedmilliméter-vagy mikronnyit, amivel egy-egy tanári élet emeli meg a nemzeti műveltség szintjét.” (Németh L.: *Iskolaavatás*)

Reménykednünk kell, hogy a társadalom is felismeri, elismeri majd, hogy a nevelésnek, oktatásnak és kultúrájának fontos szerepe van napi életünkben és jövőnk alakításában is.

Az iskola pedig a jövőben is az a hely marad, ahol a tanulók nyugodtan készülhetnek feladatukra: az életre.

(Kántor Katalin, Nemes János, Kali Gabriella, Márkodi Sarolta, Szász Terézia, Benczédi Mária, Gálfalvi Erzsébet, Jánosi Anna, Hajdó Piroska, Vass Tünde - tanítók, tanárok)

Ragaszkodás az iskolához

Az a gyerek, tanuló, aki ha óvodás is volt 8-11 évig járt iskolánkba, amely a második otthona volt, nehezen válik meg tőle. Kikerülve az életbe sokszor mostoha körülményektől megviselten, szívesen tér vissza felidézni a szép emlékeket, lelkileg megerősödni, feltöltődni az ősi iskolájában.

A nagyenyvei iskola életében évtizedek során sikerült hagyománnyá tenni az év végi ballagásokat. (lásd a felvételeket a mellékletben).

A ballagásokra tanerők, tanulók nagy lelkesedéssel készültek (fényképezés, díszítés, emléktárgyak készítése). A kisebb osztályos tanulók is készülődtek a búcsúzkodásra.

Igen kedvesen búcsúzott az 1982-ben végzett osztály szeretett iskolájától, tanerőitől és diáktársaitól. Hadd idézzem Újfalvi Mária búcsúbeszédét:

„Nagyon nehéz ezekben a pillanatokban szavakba önteni a gondolatokat és érzéseket. Bár szívszorongva és reszkető hanggal, de mégis ki kell ejteni ezt a szót: búcsúzunk.” Itthagyjuk második otthonunk évszázados falait, amelyekre nagy szeretettel gondolunk vissza. Az iskola sok mindent jelentett számunkra. Nagy szeretettel gondolunk óvónéninkre, tanítónéninkre, tanárainkra, akik nagy türelemmel tanítottak viselkedni és feladatainkat megoldani, a szerénység és a jóság útján járni. Néha megfelelkezünk feladataink maradéktalan teljesítéséről. Szeretettel kérjük a rossz emlékeket felejtsek el, s véssenek lelkükbe maradandó emlékként. Kedvenc tanuló társaink, tőletek annyit kérünk, hogy legyetek jobbak, mint mi, tanuljatok szorgalmasabban. A jövő tanévben kívánunk jó tanulást és jó munkát. Drága, felejthetetlen iskolánk, tőled Ady Endre szavai-val búcsúzunk:

*„Én iskolám köszönöm most neked
Hogy az eljött élet-csaták között
Volt mindig hozzám úg üzeneted”*

A végzett generációk mindig figyelték, hogy a volt iskolájukban mi történik. A tantestület is nyomon követte a végzettek hogyan továbbját és nagyon sok esetben tanácsokkal segítették őket. A kapcsolat tehát nem szakadt meg. A ragaszkodásnak fényes bizonyítéka az is, hogy sok, iskolánkban végzett tanuló tanügyi pályát választott és jó néhányan ma is itt tanítanak: Nemes János, Szőcs (Kali) Gabriella, Szőcs (Jánosi) Anna, Szőcs (Hajdó) Piroska, Tüzes (Vass) Emese, Márkodi Sarolta.

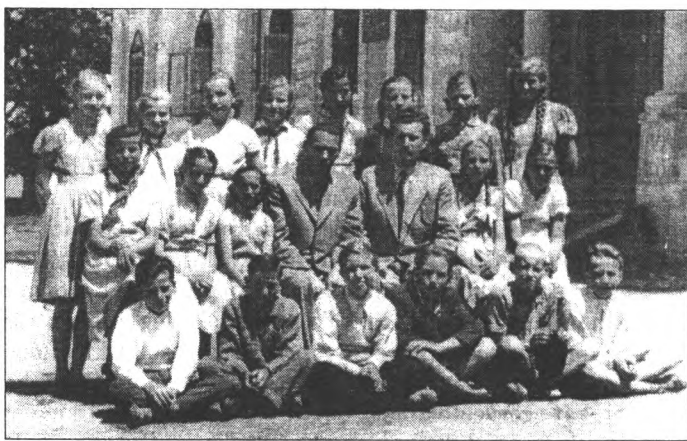
Az iskolával való kapcsolattartásban igen fontos momentumok a találkozók. A tanulóknak fellépett az iskola és egymás iránti vágy. Sajnos a diktatúra éveiben a mi iskolánkban a kapcsolattartás ilyen módja nem érvényesült. A tanárok és tanulók az iskola szabadabb légkörében 1989 után gondolkodtak azon, hogy jó lenne az ilyenyszerű kapcsolat kiépítése.

Az úttörő az 1967/70-ben végzett promóció volt, akik 1995-ben a 25 éves találkozójukat szervezték meg. Osztályfőnökeik: Kim Imola és Szabó Ilona tanárnők, szervező diákok: Nagy Eszter, Lengyel Ágnes és Ferenczi József. A 42 tagú párhuzamos osztályból jelen volt 35, igazoltan hiányzott 3 és sajnos elhunyt 4 tanuló. A 35 öregdiáknak 68 utódja van. A találkozó igen jó hangulatú volt, feltöltődve, örömteli érzésekkel távoztak a jelenlevők. (Lásd a mellékletben)

A második találkozó osztály az 1957/58-ban végzettek voltak, akik 1998 tavaszán 40 éves találkozójukat szervezték meg. Osztályfőnök: Szabó László, szervezők: Szilágyi Lőrinc, Királyhalmi György, György István és Szenner Zoltán öregdiákok. Közöljük azt a meleghangú meghívólevelet, amelyet Szilágyi plébános úr (Gyergyókilyénfalva), mint a találkozó értelmi szerzője küldött:

*Hol vagytok ti régi játszótársak?
Közületek csak egyet is lássak,
Foglaljatok helyet itt mellettem,
Hadd felejtsem el, hogy felnőttem,
Hogy vállamon 54 év van már,
Cserebogár sárga cserebogár.*

(Petőfi)

Ugron Emma,
Kulcsár Magdolna,
Zakariás Mária
Király György
Szántó Ida
Szilágyi Lőrinc

Szabó Ilona
Katona Irma
Váradi Juliánna,
Kozma Vilma
György István
Ungurán Katalin
Ivácsony József

Csiszér Katalin
Nemes Rózália,
Kosztán Róza
Szenner Zoltán
Szabó Ilona
Ivácsony Ince

Meghívó

Negyven esztendővel ezelőtt 1958 júniusában a nagyernyei bárókert kastély-iskolájából elindult egy kis csapat világhódító útjára. Nagy reményekkel indultunk álmaink megvalósítására. Jó tanáraink Pálffy Lajos igazgató, Szabó László osztályfőnök, Szabó Ilona, Ugron Albert, Kutasi Gyula és a többi tanáraink felruháztak mindazon ismeretekkel, amelyekre mindnyájunknak az életben való eligazodáshoz, érvényesüléshez szükségünk volt. Az élet vihara szétszórta minket a szélrózsa minden irányába. Ezen jeles évforduló alkalmával milyen jó volna ismét találkozni. Ez mindannyiunknak legfőbb óhaja. Régi iskolánk mindnyájunkat visszahív, mindnyájunkat visszavár. Négy évtized után megosztani örömeinket és gondjainkat, sikereinket és kudarcainkat. A megosztott öröm megsokszorozódik, a megosztott gond és fájdalom könnyebbé, elviselhetőbbé válik. Teljesítsük szívünk vágyát és találkozzunk.

Kortárs 40 éves iskolai találkozóinkat 1998 június 27-re, szombatra gondoltam, amelyre sok szeretettel meghívlak. Hozd magaddal házastársadat is, hogy ezáltal az örömünk is nagyobb legyen.

Iskolai találkozónknak a következő napirendje lehetne:
du. 3-kor gyülekezés egykori iskolánk lépcsőjénél
4-kor osztályfőnöki óra
6-kor rövid hálaadó istentisztelet a templomban
8-kor közös vacsora

Iskolai találkozóknk sikeres lebonyolításához

Szenner Zoltán, Király György,
György István segítségét kérem.

Adná a jó Isten örömteli találkozóknk által mindnyájunknak régi vágya
teljesülnön.

1998 március 8

A régi baráti szeretettel SZILÁGYI LŐRINC

Nagyon örültek az öregdiákok egymásnak és áhitattal hallgatták végig a templomban, az osztálytársuk által tartott istentiszteletet. Az osztály 20 öregdiákja közül 17-en vettek részt. Felemelő hangulatú találkozó volt.

A következő évjárat az 1979/80-ban végzett öregdiákok 20 éves találkozója 2000. augusztus 5-én volt. Osztályfőnök Szabó László, szervező öregdiákok: Horváth Ildikó, Horváth Lehel és Hajdó Zoltán. Az osztály létszáma 30, elhunyt 1, sajnos csak 16 tanuló volt jelen. Igazoltan hiányzott 4, igazolatlanul 9. A volt diákok gyerekeinek száma 47.

A találkozó nagyon jó légkörben zajlott le, bár a beszámolók kissé nehézkesen indultak, de a görcsök egyre jobban oldódtak és derűvé csapott át.

Külön érdeme ennek az osztálynak, hogy az elhunyt Márkos Attila sírjához testületileg a székesi temetőbe kiment, és osztálytársához méltó kegyeletét leróva, sírjára virágot helyeztek el. (Kép a mellékletben)

A találkozásokon elhangzottak alapján megállapítható, hogy iskolánk végzettjei többségükben az életben megállották a helyüket. Nagy része családot alapított és gyerekeiket szépen nevelik. A tanulók nagy része az ősi iskolához ragaszkodik, szívesen beszélgetnek el nevelőikkel, és mint vállalkozók hozzájárulnak az iskola anyagi ügyeinek megoldásához.

Az a meggyőződés, hogy az iskola 300. évfordulója, amely ünnepi esemény szervesen illeszkedik be nemzetünk milleniumi ünnepek sorozatába, fokozni fogja falunk lakóinak, öregdiákjainak, a jelenlegi tanulóknak még nagyobb fokú ragaszkodását iskolájukhoz.

A kapcsolat erősítésének a másik fontos lehetősége a 300. évforduló emlékére és tiszteletére elkészült iskola-történet, amely reméljük a falu aprajának, nagyjának igen érdekes olvasmány lesz.

Adja Isten, hogy úgy legyen!

Szabó László nyugalmazott tanár

Hogyan él emlékezetemben a nagyernyei iskola?

Egy székelyföldi falusi iskola 300. évfordulója

Nagyernye a Maros mente egyik legjelentősebb, több évszázados települése. A feudalizmus vérzivataros eseményei beírták nevét a történelembe. A reformáció és ellenreformáció vallási viszályai két erős egyházközség – a református és római katolikus kialakulását segítik elő. Ezen két egyházközségnek döntő szerepe volt a helyi népoktatás megszervezésében, a felekezeti iskolák létrehozásában. Eleinte római katolikus és református elemi iskola működött.

A református elemi iskola két tanteremmel rendelkezett – az egyik a templommal szemben, a másik a volt néptanáccsal. A római katolikus elemi iskola is két tanteremmel rendelkezett, a Katolikus közben, a görög katolikusok nem rendelkeztek épülettel, a tanítás a lelkész házánál történt.

Az 1948-as tanügyi reform államosította a felekezeti iskolákat, így a fennebb felsorolt épületek is állami tulajdonba kerültek. A görög katolikus iskola épülete is, amelyek az 1930-as évek elején építettek, jó állapotban volt. A többi épületek állaga gyenge volt, a templommal szemben levő református iskola életveszélyessé vált, az osztályt a Bálintitt féle kastélyba helyezték el, magánházaiban működött az óvoda. Az oktatási folyamat két műszakban történt. Az osztálytermek elszórtsága, az órákra való pontos bemenetel sok alkalommal elmaradt, a tanulóközösség nevelése kívánivalót hagyott.

1954-ben a gót stílusban épült Bálintitt kastély nagyon gyenge állapotban volt, átkerült a néptanácshoz és itt működött majd az iskola. Ez a megoldás jó volt, annak dacára, hogy az átalakítási munkálatok sokba kerültek. Az oktató-nevelő tevékenység minőségileg magasabb szinten folyt.

A növekedő gyermeklétszám az oktató nevelő tevékenység korszerűsítésének bevezetése halaszthatatlanná tették az építkezés megkezdését. Az építkezés megkezdését és végrehajtását önkéntes pénzbeli hozzájárulásból kellett elvégezni, ami évenként alig volt 1500-1600 lej, egy 3-400.000 lejes munkánál vajmi kevés volt.

A faluban az 50-es és 60-as évek folyamán művelődési ház épült, majd villamosítottuk a falut, korszerűsítettük a járdákat. 1973-ra az önkéntes

hozzájárulásból összegyűlt annyi, hogy be lehetett szerezni az építő anyag egy részét. A munka megkezdése után jelentős kölcsönt és pénzbeli segítséget kaptunk. A szülőbizottság, az iskola pedagógus közössége, hazafias akciók szervezése révén, a délután tanuló kisiskolások tanítóik vezetésével rakták a téglát és konzerválták. A falu hangyabolyként mozdult meg 1973 tavaszán, hogy kiassa és beöntse a több mint 300 köbméter beton-alapot. Utána a falu ácsai és kőművesei, egy mester vezetésével vasárnapként felrakták a földszinti falakat és még ezen az ősön megöntöttük a plansont is. Ezután következett az emelet építése és a szerelési munkálat. A munkálatokat serkentette, hogy 1976-ra meghirdettük a 275. évfordulót.

Az építéssel egyidőben a rajoni tanfelügyelőség gondoskodott az új bútorzat beszerzéséről: új padokat, táblákat, katedrákat, laboratóriumi bútorot, sok szemléltető anyagot kapott az iskola.

1976-ban beköltöztünk az új épületbe, nagy költőnk szavaival:

„Egy lángot adok, ápoll, add tovább...” indult a tanítás.

Végezetül az építők nevében örökül hagyjuk: „*Ne hagyjátok a templomot, a templomot s az iskolát.*” Gyermekeitek és unokáitok kacaja töltse be az udvart, vállaljon az iskola várrá, a tudás várává, mert a tudás hatalom, erő, amely biztosítani fogja létünket és megmaradásunkat ebben a hazában a harmadik és a következő évezredekben.

Kívánom, hogy éljete e hazában hitben, reménységben, békeségben és emberi méltóságban és ünnepeljünk együtt a 325. évfordulón is.

2001 márciusában

Kutasi Gyula tanár

Emlékezések

a nagyernyei iskolában töltött évekre

Pedagógiai pályám legváltozatosabb és legeredményesebb éveit töltöttem Nagyernyében. 1970-1990 között dolgoztam a Nagyernyei Általános Iskolában mint fizika-kémia szakos tanár. A tanítás mellett több évig a helyi Kultúrotthon igazgatását is vállaltam kellett. A fő tevékenységem a fizika-kémia oktatása volt, emellett matematikát is tanítottam, műszaki rajzot és lakatosági műhelyórákat is tartottam. A kezdeti nehézségek után, tanítványaim jó eredményeket értek el. Saját bevallásuk szerint, tanulmányaikat folytatva a marosvásárhelyi középiskolákban, megfelelő alapismeretekkel rendelkeztek és nem kellett szégyenkezniük, hogy vidéki általános iskolából kerültek be. A volt tanítványok egy része jó eredménnyel végezte a középiskolát, sőt egyetemet is végeztek.

A tanítási órákon kívül tanulói köröket is irányítottam, ahol sokan megtanultak fotózni és megismerték az elektronikai alapokat, amelyeket később a gyakorlati életben is felhasználtak.

A kultúrotthon keretén belül kezdetben népi táncscsoport működött, majd újra szerveződött a színjátszó csoport tevékenysége, amelyekben én magam is szívesen vettem részt. A színjátszó csoportban idősebb és középkorú helyi lakosok tevékenykedtek. Először is megjavították az előadási termet, majd kibővítették mellékhelyiségekkel. A táncscsoport részére sikerült beszereznem harminc székelyruhát a Marosvásárhelyi Népi Együttestől. A színjátszó csoportnak pedig több alkalommal kölcsönöztünk kosztümöket és díszleteket a marosvásárhelyi Székely Színházról. Népszínműveket és klasszikus darabokat tanultak be a tantestület lelkes tevékenységének eredményeként. A betanult darabokat a környék falvaiban is előadtuk a kiszállások alkalmával, amely igen sok élményt jelentett a résztvevőknek. Egyik legkedvesebb személyes élményem is ide kapcsolódik. A volt tanítványok (fiatal leányok és fiúk) titokban, az óvónők segítségével betanultak egy kémikusokról és fizikusokról szóló darabot, amellyel nagy sikert arattak.

Egy másik igen jelentős esemény volt a falu lakóinak bekapcsolódása az új iskola építkezési munkáiba. Az új iskolaépület felépítése sajnos csak részben sikerült, az idegenekből álló vezetőség nem viselte szíven ezt az építkezést. Egyik szárnyát nem sikerült felépíteni, mivel az építkezési anyag egy részét eladták más, szomszéd falvakban levő építkezéshez. Ez a sikertelenség nagyon elszomorított. Kárpótlásként végül is sikerült kiharcolnom a megyei tanügyi osztálytól egy bizonyos pénzalapot a régi „iskolának” használt Bálintt épület renoválásához és átszervezéséhez. A renoválási munkák nagyon nehezen mentek, egy egész nyáron a marosvásárhelyi Közüzemektől kellett munkabrigádot hozni és naponta utánuk menni. A fáradság végül is eredményes volt. A régi dűledező és beázó épületet sikerült renoválni. A helységben egy jól felszerelt fizika-kémia laboratóriumot és egy biológia szertárat létesítettünk, ugyanakkor szereltük fel a tornatermet is. Az iskola épülete mellett sikerült egy kis sportpályát létrehozni, és egy kísérleti kertet is. Ezek megvalósításában oroszlánrészük volt a szakos kollégáknak.

Ezen változatos jó eredmények elérésének titka szerintem az volt, hogy a falu idősebb lakosai és a fiatalok is szívesen kapcsolódtak be a munkálatok elvégzéséhez. Nagy öröömre a jelenben a volt tanítványok a falu értelmiségének a 70%-át teszik ki, tovább folytatták a megkezdett munkát és így a jelenben egy elég jól felszerelt korszerű általános iskolával dicsekedhetnek.

Szeretném, ha az elkövetkezőkben ezt az eredményes közösségi tevékenységet továbbfolytatnák.

Marosvásárhely, 2001 március

Barabás Gergely Endre

Visszapillantás a 37 évi szolgálati időre

Amikor 1953-ban Nagyernyébe kinevezést kaptam, nagyon szomorúan állapítottam meg, hogy az iskola milyen siralmas állapotban van.

A tanulói közösség 7 osztálya a volt felekezeti iskolák 3 tantermében és a Bálinttí félé kastély egyik emeleti szobájában működött. A kastély az államosítás után a Gernyeszeg-i Állami M.V. tulajdonában volt 1954-ig. Délelőtti-délutáni váltásban tanítottunk, esőben, sárban, óráról órára „ingáztunk” egyik épületből a másikba. A bútorzat is igen rozoga volt, a felszereltség hihetetlenül szegényes: két térkép (Európa és Románia), 1-2 mérőedény, egy körző és egy szögmérő. Az iskola akkori lelkes igazgatója Halmágyi Ferenc, felesége Halmágyi Erzsébet, Ugron Albert, György Dénes, Kutasi Gyula, Kutasi Teréz, Simon Ákos és Simon Mária tanerők, elhatároztuk, hogy a lehetetlen helyzetet változtatni fogunk. Kezdeményeztük a kastély átvételét kizárólag iskolai célra. Többszöri kérésünkre és nagyon sok kilincselés után sikerült 1954-ben a romos épületet átvenni. Megjegyezni kívánom, amíg az átvétel ügye intéződött nagyon sok molesztálásban és fenyegetésben volt részünk a „kastélylakók” részéről.

Az átvett épületet igen kevés tartományi hozzájárulással, egy-két szakember irányításával, főleg a tanerők és tanulók munkája révén sikerült 2-3 év alatt használhatóvá tenni. Sajnos sem a szülők, sem a falu lakói nem nagyon tolakodtak segíteni. Szomorú, de való volt az ilyenszerű megjegyzés: „csinálják a tanítók, ha kell nekik iskola”. Szerencsére a fenti mentalitás szívós nevelő munka eredményeként megváltozott és az 1975-ben épülő új iskolánál a közmunkások már jó szívvel dolgoztak. Érdekességként említem meg, hogy leendő feleségemet Torma Ilonát, akit 1954 őszén iskolánkhoz neveztek ki „tetőfedő munkásként” ismertem meg. Na, meg az épület javításában a György Dénes tanító bácsi „Bubi lovának” a szerepét sem hallgathatom el. Ugyanis ez a ló volt az u.n. „udvari fogat”, bármit kellett szállítani ez a ló, legalább olyan hűséggel szolgálta a közösséget mint a gazdája. György Dénes bácsi a falu kedves és népszerű tanító bácsija volt, nagyon sokat adomázott és nem csak tanított, ha kellett szívesen herélte a malacokat is. Isten áldja humoráért és közösségi szolgálataiért.

A fészeképítés (iskola átalakítási munka), a tartalmi munka tervezése és megvalósítása során felmerülő nehézségek tanerői közösségünket egyre jobban összekovácsolták. Sikerült, aránylag rövid idő alatt a szülőkkel meglátatni, hogy az oktató-nevelő munka közös feladat. A pedagógiai és szülői közösség formálásában fontos szerepe volt a nagyenyedi Tanítóképző végzettje, Ugron Albert tanító bácsinak, aki 26 évet tanított Nagyernyén. Az iskolai adminisztráció kiváló szakértője iskolai titkárként is sokáig

működött. Mi fiatalok nagyon sokat tanultunk tőle. Az iskolán kívüli tevékenysége is sokoldalú volt: pl. iskolajavítás, villany bevezetése, népszámlálás stb. Pedagógushoz méltó becsületességgel dolgozott. A Gárdonyi Géza értelmezése szerint a falu lámpása volt.

Jómagam abban a szerencsés helyzetben voltam, hogy mint diák (középiskolai és egyetemista) Bolyai szellemben nevelkedtem. Szerinte „a tudás kívánása eredeti vágy a lélekben, csak fel kell serkenteni, a serkentés a pedagógus szent kötelessége.” Bolyai Farkasnak szívügye volt a falusi iskolákban folyó oktatás is és ezért ésszerű, gyakorlatias javaslatokat tett a siralmas állapotok megváltoztatására. Már az 1800-as évek elején fizikai-kémiai szertárt és gyakorlati kertet rendezett be a ref. kollégiumban Marosvásárhelyen.

Mint kezdő tanár elhatároztam, hogy serkenteni fogom tanulóimat gazdag szemléltetéssel és növelem fogékonyságukat az elméleti és gyakorlati ismeretek minél szélesebb körű összekapcsolása révén. A fentiek érdekében célul tűzttem ki, hogy az iskola mellett lévő 15-16 ár szántóterületen kísérleti gyakorló kertet állítok be. Ezt sikerült is több évtizedes szorgalmas tanár-diák munkája révén didaktikai területté varázsolni. Ebben a munkában a kollégák, szülők és mindenkori gazdamérnökök (Kiss Ernő, Kozma Ödön, és Bisztrai Sándor) támogatását élveztem.

A gyakorlókeretet a biológia és mezőgazdaságtan programok szerint osztottam be:

1. I-IV. osztály területe
2. Rendszertani rész és szántóföldi növények területe V. osztály
3. Zöldség, gyümölcs, faiskola VI. Osztály
4. Méhes és intenzív eperfabokor-telep VII. osztály
5. Komposzttelep, kísérleti parcella és meteorológiai sarok VIII. osztály
6. Zöldtanterem a szabadtéri órák tartására

A több évtizedes munka gyümölcse, tanár-diák örömeire akkor érett be, amikor 1977-ben „A gyakorlókert szerepe a biológia és mezőgazdaságtan korszerű tanításában” című elsőfokozati módszertani dolgozatomat sikerrel védtem meg. Nagy öröömre szolgált, hogy a tanulók magukénak tudták a kertet, fegyelmezetten dolgoztak és büszkéek voltak eredményeikre.

A gyakorlókert fegyelmezett munkára nevelt, az esztétikai érzést alakította, a tantárgyak közti kapcsolatot biztosította, a szertár részére a szemléltető anyagok egy részét adta és a körök munkájában didaktikai területként szolgált.

Sajnos 1989 után nyugalmi vonulással a gyakorlókert tevékenysége összezsugorodott, mert „az új tanügyi reform” szerint a tantervekből kivették a biológia és mezőgazdaságtan gyakorlati oktatását. Szomorú szívvel vettem tudomásul és sajnálom azokat a falusi generációkat, akik

ilyen programok emlőin nőnek fel. Szerény véleményem szerint jó lenne a kertet oly módon hasznosítani, hogy a tanulók bevonásával díszcserjéket és fákat neveljenek a helyi park, az iskola udvara és a tanulók otthoni udvarai részére. Ezáltal is szebbé, oxigéndúsabbá tehetnék közvetlen környezetüket. Megelégedetten öregedhetnének meg, azzal a tudattal, hogy életükben néhány fát neveltek és ültettek.

A korszerű biológia és mezőgazdaságtan oktatásában igen fontosak: az iskolai szertár, szaktanterem, laboratóriumi eszközök és szemléltető anyagok. Amint már említettem 1953-ban nagyon szegényes volt az iskola felszereltsége. Ekkor határoztam el, hogy az iskola részére szertárat és szaktantermet fogunk létrehozni. Meglátogattam a városi iskolákban tanító kollégákat és segítségüket kérve, elláttak a legszükségesebb anyagokkal. Felvettem a kapcsolatot a Marosvásárhelyi Gyógyszerészeti Intézzel is, ahol a kollégák készségesen segítettek, pl. Kisgyörgy Zoltán tanár úr közreműködésével metszeteket, mikroszkópokat, adtak át leltárilag iskolánk részére. Közben beindult az Országos Tanfelszereléseket Gyártó Vállalat és ez a Tanügyi Osztályokon keresztül szükséges szemléltető anyagokat biztosított. Sosem voltam rest és szerény, ami kellett az iskolai szertárhoz, megszereztem. A szülőkkal és tanulókkal kihasználva a helyi lehetőségeket a szemléltető anyagokat feldolgoztuk és tartósítottuk. 1975-ben az új épület felépítése után már annyi anyaggal rendelkezünk, hogy azt külön szertárban és szaktanteremben helyeztük el. Megvalósult régi álmom, hogy a tanulók a biológia és mezőgazdaságtan órákat a szaktanteremben hallgatták és laboratóriumi gyakorlatokat végeztek.

Örömmre szolgált az a tény, hogy a tanulók érdeklődtek, lelkesedtek tantárgyaim iránt, szívesen tanultak, kutattak. Úgy éreztem, hogy a lelkesedés ragadós.

A biológia, mezőgazdaságtan és földrajzhoz kapcsolódóan a köröket úgy szerveztem meg, hogy érdekesek és mozgósítóak legyenek. Szívesen végezték a tanulók a megfigyeléseket: a növények fejlődési szakaszait, az állatok átalakulásaival kapcsolatos megfigyeléseket, a madarak viselkedését és nagy gonddal etették hasznos madarainkat. A kísérlet egyik kedvenc munkájukhoz tartozott: vetésforgó, trágyázási dózisok alkalmazása – oltási formák, dugványozás, homlítás – mint vegetatív szaporítási formák, különböző

művelési módszerek: hajtás melegágyban, fóliasátorban, tápkockás nevelés stb. Igen kellemes és lenyűgöző foglalkozás volt a madarak etetése, megfigyelése, védelme és a golyafészkek felmérése.

A VII-VIII. osztályban érdekes foglalkozás volt a méhcsaláddal való munka, a selyemhernyók nevelése és a meteorológiai jelenségek meg-

figyelése, az adatok leolvasása és nyilvántartó füzetbe való bejegyzése. Szívesen készítettek grafikont a hőmérséklet és csapadék változásairól. Nagyon érdekes munkának bizonyult a VIII. osztályosok részére a levegő szilárd szennyeződésének mérése is.

Az 1980-as évek elején fordulat állott be a köri tevékenységek szerveződésével, azáltal, hogy az iskolai biológiai program módosult, így a VIII. osztály részére bevezették az ökológiát, mint önálló tantárgyat.

Mielőtt erről részletesen írnék, engedtessek meg, hogy röviden összefoglaljam a park (liget) történeti előzményeit. A mai ligetet, amely báró Bálint József műkertje volt, az 1800-as évek elején telepítették, a gót modorú kastélya körül. A park eredeti területe 3,5 ha volt. A környékbeli szentgyörgyi, sáromberki, geryeszegi műkertekhez hasonlóan igen gazdag volt Európa és távoli kontinensek fafajtaiban.

A második világháború alatt és után nagyon megrongálódott, a lakosok jogos vagy jogtalan faigénye miatt szinte letarolt területté vált. Az államosítás után az Állami Gazdaság vezetősége sem akadályozta meg további züllését. 1956-ban már kopár liba- és disznólegelő lett az egykori műkert. Ezzel kapcsolatban hadd idézzem az 1957 szept. 22-én megjelent Vörös Zászló különkiadásából „Tegyük a falu díszévé” című cikkből a következő szöveget: „Szégyen, hogy a faluban a főút mellett tüskével, bojtorjással benőtt sivár kert díszesleg, közepén egy rucaúszatóval. Lássunk hát munkához, vegyük gondozásba, mert ez a mienk, a falu valamennyi dolgozójáé.”

1954-ben, miután a kastélyt iskolai célokra átvette a Néptanács, az iskola pedagógusai és tanulói lelkes munkához látva díszfacsemetékkal ültették be, aminek sajnos egy részét avatatlan kezek elhurcolták és kitörték.

Az 1970-es évek elején az iskola kezdeményezésére a Néptanács kitaríttatta a tavat és Kozma Ödön agrármérnökkel közösen elkészítettünk egy parkrendezési tervet, amely keretében sétányokat jelöltünk ki, szegélyfákat és bokrokat ültettünk el a tanulókkal. A Néptanács padokat

csináltatott a sétányok részére. Szomorú volt, hogy a liget károsítása nagyobb arányban folyt, mint építése: fákat loptak el, padokat semmisítettek meg.

1981-ben az új iskolai program követelményeinek megfelelően, a parkot az iskola didaktikai területévé nyilvánítottuk. Itt ökológia órákat tartottam a VIII. osztály részére. A köri tagokkal a park építését tovább folytattuk. A műhelyórákon a szülők és tanulók segítségével bekerítettük az iskola udvarát és a gyakorlókertet, így megszüntettük az átjárásokat.

Az 1984-es iskolai évben a „Jóbarát” ifjúsági lap meghirdette az Országos Pronatura versenyt. Megalakult a 66 tagú csapat, amelynek tevékenységi tervét úgy állítottuk össze, hogy a park környezetvédelmi vonatkozásait is magába foglalta. A csapat tagjai felmérték a károsító tényezőket és kértük a park védelme érdekében a helyi vezetőség támogatását. A parkban lévő két forrást rendbetettük, rendszeresen mértük a vízhozamot és bevezettük a park védelme érdekében az őrszolgálatot.

A természetbarátok a ritka fákat meghatározták és névtáblákkal látták el.

1. Páfrányfenyő (*Ginkgo biloba*)
2. Feketedió (*Juglans nigra*) - amerikai dió
3. Nyugati ostorfa (*Celtis occidentalis*) - helyi népi elnevezése cukormeggy.

4. Közönséges szivarfa (*Catalpa bignoides*) - trombitafa

Kívánom megjegyezni, hogy a fenti négy fafajta távoli kontinensekről származik, a kastély volt tulajdonosa telepítette és több mint 150 évesek.

5. Kínai mézesfa (*Evododia hupenhensis*) - Ez a fa Kína Hupehen tartományából származik. A természetbarátok a szászrégeni Sajnár József méhésztől kapták ajándékba csemeteként, amelyeket a parkban és az iskola udvarára ültettek el.

A csapat tagjai naplót vezettek az elvégzett munkákról. Vendégségben volt a csapat 1987 telén Szászrégenben, ahol meglátogattuk a 2-es számú Általános Iskolát és a Madártani Múzeumot.

1988 tavaszán vendégként fogadtuk a szászrégeni „*Kockásliliom*” nevű pronatura csapatot, amelyet Samu Pál tanár vezetett. Ekkor bemutattuk munkánkat és sportjátékokkal szórakoztattuk a vendégeket. A Pronatura országos verseny keretében 1984/85, 1985/86, 1986/87-es iskolai években ha nem is az első, de jó helyezéseket értünk el, elismerő okleveleket és leveleket kaptunk az Országos Kiértékelő Bizottságtól.

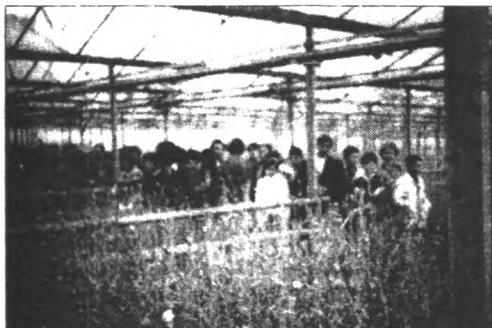
Sajnos a parkból a padok és névtáblák is az 1980-as évek végén eltűntek. A Pronatura csapat tevékenysége 1989 után megszűnt és nincs a parknak gondozója. Tönkre ment a két forrás is, egyszóval nem alakult ki az álmodott és tervezett aspektus. A helyi erők, tanács és iskola,

együttműködésével folytatni kellene az építő és gondozó munkákat. Jó lenne a környezetvédelmi törvények értelmében a ligetet (parkot) védett arborétummá nyilváníttatni!

A látogatások és kirándulások széles lehetőséget biztosítottak ahhoz, hogy a tanulók felszabadultabban, szórakozva sajátítsanak és mélyítse-
nek el ismereteket, miközben lehetővé válik szülőföldjük és hazájuk meg-
ismerése. Nagyon sok viselkedési szabályt sajátítottak el és egyre jobban
formálódott jellemük.

Iskolánk nevelő tanácsának a látogatások és kirándulások megszerve-
zése központi kérdése volt. Rendelkeztünk, az életkori sajátosságokat
figyelembe véve, jól átgondolt távlati és rövid időre szóló tervekkel.

Az óvodások, az iskola közvetlen környezetét, sportpályát, szaktanter-
meket, gyakorlókertet, parkot ismerték meg. A falu fontosabb épületeit,
erdőt, mezőt látogatták meg. A gyakorlókert látogatását nagy gondal
szerveztük meg, ismertettem a kert szerepét, tartalmát és felhívtam a fi-
gyelmet arra, hogy testvéreik mennyi mindent tanulnak itt meg és hogyan
kell vigyázni a kert épségére. A látogatás végén minden gyerek kapott
valamilyen kis ajándékot a kertből: növény, virág, termés. Az I-IV. osz-
tályosok nevelői a látogatásokat és kirándulásokat szélesebb körben
szervezték. A tanító kollégák ötletességével és jó szervezésével a megye-
székhely és környékének meglátogatásában merült ki. Nem nagyon volt
olyan I-IV. osztályos tanulónk akik ne látogattak volna el az Állatkertbe,
a Néprajzi és Természettudományi Múzeumba. Nagy örömmel vettek részt a
városnézésben is. Az I-VIII. osztályok helyi kirándulása minden évben a
„*Madarak és fák*” napján volt. Ez alkalommal beszéltem az erdő szerepé-
ről, védelméről és a madarak életéről. Szórakoztató játékokat szerveztünk
a tanulók részére: kötélhúzás, cserépverés, zsákbanfutás, számháború,
stb. Teljes felszabadultság és játékkedv érvényesült annyira, hogy egyes
tanulók még enni is elfelejtettek. Az V-VIII osztályokban a megyei és
országos kirándulások szereztek nagy örömet. Ezekre a tanulók már év
elején ismertetett tervek alapján készültek. Hagyományossá vált a több-
napos (3-4) országos kirándulás, amelyet iskolánkban „*búcsúkirándulás-
nak*” neveztünk. Ez nevelőeszközként hatott, mert az ezen való részvét jó
magaviselethez volt kötve. Az országos kirándulás fő szervezője mindig a
VIII. osztályfőnöke volt, akinek a kollégák segítettek. Egy ilyen kirán-
dulás szervezése óriási felelősséggel járt, ami a tanerők idegi energiáját
nagyon igénybevette. A felkészüléshez hozzátartozott az, hogy közöltük a
pontos időpontot, az útirányt, a látnivalókat és a szükséges felszerelést.
Hazaérkezés után beszámolókat tartottunk és értékeltük a kirándulást.
Nagyon sok esetben a tanultakból vetélkedőt szerveztünk.

Soroljak fel néhány fontosabb látogatást és kirándulást: az ákosfalvi virágkertészet, a tófalvi állatkiállítás, Kolozsvár, Déva, Gyulafehérvár, Torda, Tordai hasadék, Ciucea, Szalonta, Nagyvárad, Nagybánya, Régen, Borszék, Tusnád, Szent Anna-tó, Gyilkos tó, Brassó, Sinaia, Bușteni, Sepsiszentgyörgy, Békási szoros,

Székelyudvarhely, Csíkszereda, Segesvár stb.

A kirándulásoknak az iskola életében mindig beérett a gyümölcse. A tanulók azonkívül, hogy lelkileg feltöltődve, élménydúsan tértek haza, rengeteg tapasztalatot szereztek.

Számvetésem azzal szeretném zárni, hogy tanári pályám során bár kudarcaim is voltak, az oktató-nevelő munkám sikerei és az ezzel járó örömek mindig felülkerekedtek.

Kós Károly szavait idézve

„A legszebb élet, amit magamnak el tudtam képzelni.”

Marosvásárhely, 2001 márciusa

Szabó László ny. tanár

Egyetlen munkahelyen

Gyermekkorom kedves, művelt tanítónője egész pályafutásom példaképe maradt. Az ő biztatására 1950-ben a szászrégeni Magyar Tanítóképzőbe felvételiztem.

Kezetben szegényes körülmények között éltünk, laktunk, mindezek ellenére szinte egy nagy család voltunk. Felejthetetlen éveket töltöttünk az iskolában, bentlakásban, kórusórákon, és falumunkán. A tanári kar mindvégig lelkes hozzáállással és példás szakmai igénnyel készítette fel a pedagógusi pályára, ami akkor igen nehéz volt a tankönyvhiány miatt. Gyorsan repültek az évek, szomorúan búcsúztunk kedves iskolánktól, szeretett tanárainktól és jóbarátainktól.

Végül Szász Gyula iskolánk nagyszerű igazgatója Ady felejthetetlen soraival biztatott helytállásra, népünk szolgálatára:

*„Bár zord a harc, megéri a világ
Ha az ember az marad, ami volt:
Nemes, küzdő, szabadlelkű diák”.*

A tanítóképző elvégzése után egyetemi tanulmányokra nem gondolhattam korai árvaságom miatt. László Ferenc ny. Tanító és Éva lánya, meg Nemes Katalin hívására Nagyernyét választottam. 1954 csodálatos őszele idején érkeztem új munkahelyemre. Az állomás igen távol volt a falutól. Jelezték, hogy a kastélyba kell mennem, mert ezután ott fog működni az iskola. Nagyon tetszett a magasiaton nyújtózkodó régi kastély, a parkban ágaskodó évszázados fákkal és a csillogó kis tóval. A kastély fedélzetén szorgoskodó kollégák holdogán integettek felém és siettek megismerni. Örültek, hogy kollégánő érkezett mivel az V-VII. osztályokban csupán férfiak tanítottak. (Kilyén Mózes, Ugron Albert, György Dénes, Kutasi Gyula és Szabó László). Így lesz ki „ugrándozzon”, vagyis táncot tanítson a gyerekeknek, jegyezte meg szellemesen Ugron Albert kolléga. Még 18 éves sem voltam, de tanerő hiány miatt helyettesítő tanár lettem. Több tantárgyat kellett tanítanom: orosz nyelvet, földrajzot, történelmet, zenét, kórust meg háztartástant. Évnyitó ünnepély után tudomásomra adták, hogy én leszek a pionír (úttörő) csapat vezetője, tekintettel arra, hogy én vagyok a legfiatalabb, így korban közel állok a gyerekekhez. Ez a munka nagyon sokirányú volt: színdarab, táncitanítás, hazafias munkák irányítása. Délelőtt tanítottunk, délután a „szocialista mezőgazdaság fejlődéséről” magyaráztuk a szülőknek családlátogatások alkalmával, este pedig a kultúrotthonban színdarabot, táncot oktattunk az ifjúságnak, és betűvetésre tanítottuk az írástudatlanokat. Szabad délután, vagy szabad szombat, néha vasárnap is ritka fogalom volt. Olyan zsúfolt napjaink voltak, hogy a mai ifjúság számára szinte érthetetlen – a tanerő el nem hagyhatta a falut engedély nélkül. A felső hatalmasságok a legnagyobb körültekintéssel szervezték meg a tanerők és tanulók nyári vakációit is. A selyemhernyó tenyésztés az iskola feladata volt. Szabó László biológus tanár irányította, vezette a szakmai munkát, nekünk nevelőknek a tanulókkal a mérhetetlen sok eperfarevelet kellett összegyűjtenünk. Hogy egy kis örömet szerezzünk a gyerekeknek az ajándékba kapott csónakkal, csónakáztunk a tavon, asztalitenisz- meg sakkversenyeket tartottunk. Állandóan ócskavasat gyűjtöttünk, vigyázva arra, hogy baleset ne érje a gyermekeket. Az elvégzett munkáért kapott kevés pénzt összegyűjtöttük – ezzel segítve a szülőket is – kisebb nagyobb kirándulásokra mehettünk.

Irodalmi emlékhelyeket kerestünk fel: a fehéregyházi Petőfi emlékművet; Farkaslakán Tamási Áron szülőházát és sírját; Szejkén Orbán Balázs sírját; Szalontán az Arany János múzeumot; Csucsán a Goga múzeumot, ahol Ady

emlékek is találhatók, Segesvár macskaköves utcáin sétáltunk, majd felmentünk a várba, ahol elénktárult a gyönyörű „fekvésű” öreg város.

- Tusnád, Szent Anna tó, Gyilkos tó, Predeal, Bušten, Sinaia, Peleş kastély – voltak további kirándulásaink színhelyei. Igazi élményt jelentettek a kirándulások. Gondolom legszebb emlékeik között őrzik ezeket a festői tájakat.

Iskolai ünnepélyeket, álarcos bálokat rendeztünk, ahol az I.-IV. osztályos tanulók is népi gyermekjátékokat, színdarabokat, népi táncokat mutattak be: Simon Mária, Kutasi Teréz, Simon Ákos, Szabó József tanítók vezetésével.

“Egy tanuló - egy fa” jelszóval fákat ültettünk a parkban és otthon a tanulók udvarán, kertjében.

1958-60 között Pálffy Lajos, iskolánk akkori igazgatója kórust szervezett a felnőtteknek, ahova fiatalok, idősek szívesen jártak. Sajnos korai halálával felbomlott.

1959-ben házasságot kötöttünk Szabó László biológus kollégával, így egymást segítve végeztük az állandóan sokasodó feladatokat.

1962-ben befejeződött a mezőgazdaság szövetkezeti átépítése és a falu vilamosítása. A pionír parancsnoki feladatot közel tíz évig végeztem, majd fiatalabb kolléga váltott fel benne. Ezután osztályfőnökként foglalkoztam a tanulókkal. Színdarabokat, népi gyermekjátékokat tanítottam. (Egyszer egy királyfi; A koldus király; Hét krajcár; Február, hol a nyár?; A póruljárt bíró). Ma is szép emlékem, amikor Marosszentgyörgyön bemutattuk Móricz: Hét krajcár című karcolatának színpadi változatát Moldován Irénke V. oszt. tanulóknak I. díjat nyert az Anya szerepének nagyszerű alakításáért.

Nem csak a tanulókkal, hanem a felnőttekkel is örömmel foglalkoztunk. Télen olvasóköroket tartottunk a kézimunkázó, fonó asszonyoknak. Ma is örömmel gondolok arra, hogy Gidófalvi Ilus néniéknél Jókai Mór:

A kőszívű ember fiaí c. regényt olvastam estéről estére, s alig várták a folytatást. Így próbáltam megszerettetni az olvasást, hisz akkor rádió nagyon kevés volt a faluban, TV még nem létezett. Azután egyike voltam

azoknak, akik a kultúrotthon színjátszó köréért feleltek. Ez a feladat igazán kedvemre való volt, mindig nagyon szerettem. A hatvanas évek elején óriási sikerünk volt Csiki Gergely: *Buborékok* c. darabjával. Az ernyei két előadás után kilenc faluban vendégszerepeltünk (Ikland, Székes, Kál, Iszló, Sáromberke, Gernyeszeg, Dózsa György, Koronka, Jedd). Így szeretnék megemlékezni arról a kedves, kitartó, minden nehézséget vállaló szereplőgárdáról, amely falunk hírnevét más községbe is elvitte. (Gidófalvi Ilona, Moldován Irénke, Nemes Antal, Márkos Dénes, id. Neuhardt József, Magyar Mária, Kali Vilma, Csiszár Erzsébet, Kali Margit, Oltean Misi, Rusz Anna). Kisfaludy Károly: *Három egy-szerre* (szereplők: Gidófalvi Ilona, id. Neuhardt József, Moldován Irén, Daróczy János, Iváacson Antal, Frunza Piroska, Kádár Samu, Orbán Sándor). Gárdonyi Géza: *A bor* c. darabból: Szakács Albert, Hajdó Irén és Kali Rudika jó szereplésére emlékszem. Molière: *A képzelt szarvak* c. darabhoz

„marosvásárhelyi Székely Színházról kölcsönöztük a ruhákat. (szereplők: Bajkó Mária, Szakács Albert, Szakács Klára, Nemes Antal, Csiszár Erzsébet, Farkas János, Nagy József, Nemes Ince). Kortárs szerzők műveit is szívesen játszottuk (pl. Sütő András, Asztalos István stb).

Az 1964-65-ös tanévtől már VIII osztályos lett az iskolánk. A VIII. osztályban második idegen nyelvként a francia nyelvet tanítottam, mivel az akkori tanügyi program erre lehetőséget biztosított. Nagyon szerettem, ezért vállaltam, hogy hetente kétszer Marosvásárhelyre járjak a Népi Egyetemre – (mivel középiskolában orosz nyelvet tanítottak). Régi

vágyam volt a továbbtanulás, ezért a 60-as években a marosvásárhelyi Pedagógiai Főiskolán magyar-román, majd a 70-es években a kolozsvári Bolyai Tudományegyetem filológia karán magyar-orosz szakos tanári oklevelet szereztem. Iskolánkhoz már a 60-as évek második felétől jól képzett tanár kollégák érkeztek, akiknek nagyon örültünk. Így iskolánkban az oktatás színvonala minőségileg nagyon sokat javult: Bíró Tibor, Barla Júlia, Szarka Edina, Scridon Olivia, Szász Teréz, Barabás Endre, Kim Imola, Szántó János).

Azután Nagyernye X. osztályos központi iskola lett. Sáromberkéből, Kálból és Székesről hozzánk jöttek azok a tanulók, akik nem óhajtottak Marosvásárhelyre ingázni. Ez szerencsés évfolyam volt, valamennyien megfelelő munkahelyre kerültek mivel szabást-varrást is tanultak, a Maros készruhágyárba helyezkedtek el. Így már népes tantestületünk volt, igazi csapatmunka alakult ki.

A katedrám bővült, idegen nyelv mellett magyar nyelvet és irodalmat tanítottam. Anyanyelvünk szeretetére, megőrzésére neveltem a rám bízott tanulókat. Barla Júlia kolléganőmmel gazdag szaktantermet készítettünk, ahol biztosítani tudtuk a tanulás komplex esztétikai nevelését. Irodalmi körön meseversenyeket, népdalvetélkedőket, szavalóversenyeket, általános műveltségi vetélkedőket, fogalmazási versenyeket rendeztünk. A tehetséges tanulókat tantárgyversenyre vittük Marosvásárhelyre.

Szívügyemként kezeltem a tanulók folyékony, kifejező, logikus olvasásának megalapozását, fejlesztését, megszerettetését, mivel az olvasás az ismeretszerzés legfontosabb eszköze – minden tantárgy – tehát az általános műveltség alapja. Az irodalmi tanítás legszebb sikerét akkor érjük el, ha a tanulásban életre szólóan kialakul az olvasás igénye, s ha meg is tudják válogatni olvasmányaikat.

Jó könyv - jó társaság;

Rossz könyv - rossz társaság.

Ezért újság -, folyóiratfelelőskét mindig felhívtam a tanulók figyelmét a megjelent újdonságokra, fontos újságokra, versek, mesék, elbeszélésekre. (Napsugár, Jóbarát, Igaz szó)

A Kriterion Könyvkiadó gondozásában megjelent – a tanulóknak szánt könyveket megvásárolták – kis házi könyvtárukat gazdagítva ezáltal.

Tanítási órákon mindig figyelemmel kísértük a tanulók adottságait, ki lenne közülük alkalmas pedagógus pályára. Így sokan tanítóképzőt, főiskolát, egyetemet végeztek pl. Nemes Róza (Tüzes), Fogarasi Olga (Kiss), Ugron Emma Gyöngyi (Kajcsa), Nagy Izabella, Ivácson Sándor, György Edit, Tüzes Éva Erzsébet, Kelemen Kinga, Nemes István.

Többen visszatértek szülőfalujukba tanítani: Nemes János, Szócs Gabriella (Kali), Szócs Anna (János), Szócs Piroska (Hajdó), Márkodi Sarolta, Szenner Szende Emőke, Tüzes Emese (Vass)

Több mérnök, technikus, orvos, asszisztens, lelkész, vállalkozó, szakmunkás tanítványunk van, amire méltán büszkék lehetünk, mint ahogy azokra is, akik becsületes munkával a szántó-vetők (földművelők) életét élik.

A 80-as években zordabb idők következtek. Állandó gyűlések, összejárások, végeérhetetlen mezőgazdasági gyakorlatok követték egymást. A társadalom kiszolgáltatott rétege és nemzedéke lettünk. A tanügyi értekezleteken anyanyelven meg sem szólalhattunk. A szülők elbátortalanodását látva igyekeztünk ébren tartani öntudatukat, vigyázva, figyelmeztetve – nem szabad feladni a reményt.

Kórust szerveztünk 1984-ben Kim Imola zenetanárnő vezetésével, ahova meghívtuk a jóhangú fiatalokat és idősebb szülőket. A nevelők is vállalták a közös éneklés örömét, az esti próbákat: Barla Júlia, Szász Teréz, Horváth Melánia, Kim Sándor (Kim Imola férje) gyógyszerész, Szabó Ilona, és Szabó László. Barla Júlia az iskolánk igazgatója (1984-89 között) kóruspróba előtt irodalmi kört szervezett, bemutatva az akkor megjelent könyveket, műveket. (pl. Reményik Sándor: Az építész fia; Az ige; Templom és iskola című verseket olvasta fel, a szülőknek nagy örömet szerezve. Évfordulós írókra, költőkre emlékeztünk. Az 1988-ban szervezett Szép szó versenyen felhívtuk a szülőket, tanulók figyelmét arra, hogy

„Vigyázzatok ma jól mikor beszéltek,
És áhítattal ejtsétek a szót!”

Markó Béla költő, Szépréti Lilla író, Ilyés Kinga színésznő és Tófalvi Zoltán író, szerkesztő döntötte el, hogy kik voltak a legtehetségesebb előadók (I. díj: Tüzes Éva Emese VIII. o., II. díj: Nemes István VI. o. tanulók)

Iskolai múzeumot létesítettünk. Kim Imola kolléganővel raktuk le az alapjait, majd sokan csatlakoztak nevelők, tanulók. Összegyűjtöttük a népművészeti tárgyakat, varrottasokat, használati eszközöket. Azóta sokat gazdagodott a gyűjtemény. (ma Kelemen Márton a múzeum őre)

Hogy együtt lehessünk a fiatalokkal, szülőkkal, tápláljuk bennük a hitet, reményt ismét színpadra állítottuk Barla Júlia és Szabó Lászlóval Csíky Gergely: Buborékok című darabját sok új szereplővel. Természetesen a főszereplő Gidófalvy Ilona (a falu primadonnája), Nemes Antal, Bajkó Mária (talán ebben a darabban aratta legnagyobb sikerét), Szakács Albert, Csiszár Erzsébet, Márkos Jenő, Magyarai Mária, Oltean Misi, Daróczi János, Frunza Erzsébet, Laczkó Lőrinc, Farkas János (1), Frunza Éva, ifj. Neuhardt József, Kádár Samu, Farkas János (2), Nagy József, Nemes Katalin. Derék hadosztály volt, akikkel, ha szükség volt, késő éjszakába nyúló próbákat tartottunk. (a körtvélyfai vendégszereplésről lásd Barla Júlia visszaemlékezéseit). A nagyszerű bútorokat és kiegészítő kellekeket Izekutz Alajosnétól kaptuk, aki szenvedélyes olvasó volt. (szerezzel emlékezünk rá). Sajnos ebből az összeforrt csapatból már néhányan eltávoztak az élők sorából. Emlékük legyen áldott!

Mint súly alatt a pálma, fejlődünk, így élve meg 1989 decemberét...

Örömmámorban úsztunk, mert azt hittük, hogy ezzel minden gondunk megoldódott. Azóta is várjuk, hogy népünk sorsa jobbra forduljon, iskoláinkat visszakapjuk, s hogy anyanyelvünket bárhol szabadon használhassuk.

Egész pályafutásom alatt egy munkahelyen, Nagyernyében szolgáltam, 36 év után 1990-ben nyugalomba vonultam. Tevékenységem nagyon szerteágazó, sokszor fárasztó volt, de ifjúságom életörömét, a jobb és szebb jövőbe vetett hitemet semmi meg nem ingatta. Tanulva tanítottam- tanítva tanultam és erre biztattam tanítványaimat is, hogy sohasem késő, mindig többre-jobbra kell törekedni az életben.

Hitvallásként idézhetem Bayle, Pierre szavait:

„Ha majd azt mondják rólad, hogy keveset törődtél a vagyoni dolgokkal, megelégedtél könyveiddel és tanulmányaiddal s beérted azzal, hogy a közönség oktatásának szentelted idődet, nem eléggé magasztaló emlékbeszéd foglaltatik-e majd ezen szavakban?”

Szabó Ilona nyugalmazott tanárnő

Jól csak a szívével lát az ember

„Jól csak a szívével lát az ember, ami igazán lényeges az a szemnek láthatatlan” mondja az író. Én is szívvvel, gyermekek iránti szeretettel és tisztelettel jöttem 1968-ban a Nagyernyei Általános Iskolába. De mindez nem lett volna elég, ha nem talállok egy segítőkész, jól felkészült, baráti tan-testületet, lelkes, tehetséges és kevésbé tehetséges gyermekeket és egy befogadó faluközösséget, amelyhez ma is gondolatban számtalan szállal kötődöm. Ez segített és adott reményt, lendületet, hogy a kommunizmus sötét éveiben is vidáman végezzük oktató- nevelő munkánkat. Kellott az optimizmus, mert még a tanuláshoz való jog is egyesekek számára korlátozott volt.

Mint zenetanár Kodály Zoltánnal együtt vallom: *„csakis a kiművelt ész, kiművelt hallás és kiművelt lélek teszi igaz emberré a gyermeket”*. A zenei műveltség alapja a zenei anyanyelv. Célom a zenei anyanyelv megismertetése és megszerettetése volt. Ezt szolgálta a kötelező népdalgyűjtés (népdalgyűjtemények, még ha egymástól másolták is néha a diákok), népi gyermekjátékok (Tücsöklakodalom), lakodalmasok, régi magyar világi énekek, dramatizált népballadák betanítása. Mert akik a népdalokat, zenei anyanyelvünket nem ismerik önként kizárják magukat a magyar nemzet nagy közösségéből. Ugyanakkor a zeneelméleti és zenetörténeti alapismeretek is biztosították, hogy a *„zeneművészet, zeneirodalom előcsarnokába”* bejusson a kisdíák.

Zengett az ének kórusórákon, hol vidáman, hol csak muszájból a kiválasztott vagy kötelező művek függvényében. (De volt időszak amikor a tanítási napot himnusszal vagy forradalmi dallal kellett kezdeni és zárni

az I. osztálytól a VIII. illetve a X. osztályig). A kórossal évente, kétevente szigorú utasításra részt kellett venni a Megéneklünk Románia fesztivál megyei szakaszán. A kórus repertoár kötelező száma („*Partidul, Ceaușescu, România*” vagy „*Ceaușescu și copiii*” és társai) mellett magyar népdalfeldolgozásokat és magyar zeneszerzők (Kodály Zoltán, Birtalan József, Zoltán Aladár és mások) műveit is énekeltük, ami eleve elzárta a továbbjutás esélyét. Így az örökös második illetve harmadik díj jutott osztályrészül. Az iskola kis létszámú énekkara nem léphetett volna fel. A nagyernyei kórus mindig a sáromberki kórusommal közösen aratott megérdemelt sikert. A két kórus jó ha egyszer találkozott a fellépés előtt. Lelkes sáromberki vagy ernyei kollégáim kísérték át egyik vagy másik gyermekcsapatot a közös próbákra. A megyei versenyre szerencsés esetben egy félig nyitott traktoron vagy a hajnali kis séta után a marosszentgyörgyi autóbusszon érkezett a dalos népség, hogy aztán télvíz idején fehér térdzokniban remekeljen az Építészeti Líceum vagy a marosvásárhelyi Kultúrpalota színpadán.

„*Nem sokat ér ha magunknak dalolunk. Aztán mind többen, százan, ezren, míg megszólal a nagy Harmónia, amiben egyek lehetünk. Akkor mondhatjuk majd csak igazán: örvendjen az egész világ!*” mondja Kodály Zoltán. Ezt szeretttük volna Szabó tanár úrékkal közösen elérni, hogy ez a nagy Harmónia és ez az összetartozás faluszinten is létrejöjjön. Szabó László tanár úr és Szabó Ilona tanárnő 1980-81-ben házról házra járva újrászervezték a régóta elhallgatott falusi kórust. Már a század elején létezett Nagyernyében több szólamban éneklő dalárda. Az idősebb nemzedék tisztelettel emlékezett Őse István, László Ferenc, Fekécs Lajos, a hegedű- és orgonajátékaáról híres Kelemen Ernő, Kádár István, Kocsis Lajos és Ugron Albert kántortanítóira, karvezetőire. Az újrászervezett ötven tagú kórus már 1981-ben színpadra lépett. Hosszú volna felsorolni a kórustagokat, de mindenképpen meg kell említenem Baki József kóruselnök nevét, de lelkes támogatója maradt a kórusnak továbbra is a Szabó tanárházaspár, Barla Júlia tanárnő, a pár éve elhunyt Fülöp Magdolna óvónő és sok más lelkes kolléga. De nem hiányzott egyetlen próbáról, minden kulturális és iskolai akciót támogató férjem, Kim Sándor sem. Szép sikerrel szerepeltünk 1982-ben Marosszentgyörgyön a Megéneklünk Románia fesztivál megyei szakaszán. Műsorunkban a könnyű kánonoktól az igényesebb művekig számos népdalfeldolgozás szerepelt Bartók Béla, Kodály Zoltán, Delly Szabó Ferenc, Birtalan József és Zoltán Aladár műveiből. Elismeréssel írtak *A hét országos hetilap* (1981 március 13) a *Vörös zászló* Maros megyei napilap (1982 december 8), *Falvak Dolgozó Népe* (1984 május 19) hasábjain a kórus tevékenységéről és igényes műsoráról. A Ceaușescu rezsim vége felé egyre jobban kezdtek gyűlni a felhők. A kórus is szervezkedésnek tűnik, ha csak magyar nemzetiségű tagjai

vannak, jelezték felülről. Be kell fejezni! Így az egyre ridegebb kultúrotthon falai közt lassan kifogyott a lelket melegítő, közösséget összeforrasztó ének. Ma is fáj!

Maradt csak a Szülők Iskolája, melyet végig évente rendszerességgel, minden téli időszakban hetente tartottunk különböző témakörökről, felváltva a kollégákkal a Nők napjával (március 8) bezárólag. Az előadások mellett ezek a kötetlen beszélgetések biztosították a kapcsolatot a faluközösséggel.

Azt mondják „A jövő olyan lesz amilyenné neveljük a ma ifjúságát”. A nevelőmunka legalább annyira közel állt a szívemhez, mint a szakmunka, az oktatás. Felejthetetlen az első osztályfőnökségem az 1969-70-ben végzett 42 létszámú VIII. osztály (osztályvezetőség: Moldován Ilonka, Ferencz Jóska, Nagy Esztikó, Csipor Ella, Nagy Ági, Szócs Ella). Nagy merészség volt elvállalni 24 évesen, de muszáj volt. Így igyekeztünk, már én és az osztály, hogy tartalmassá, széppé tegyük ezt az évet, és azt hiszem év végén nehéz volt mindannyiunknak a búcsú. Jó volt találkozni a megemberesedett fiúkkal és a komoly családanyákkal 25 év múlva. De felejthetetlen emlék fűz az 1975-ben végzett X. osztályhoz is (osztályvezetőség: Kovács Ellike, Nemes Olga, Horgas Ildikó, Frunza Éva), akikkel egy hetes országos tengerparti kirándulással fűztük szorosabbá a kapcsolatunkat. Mindig nagy várakozással léptem az V. osztályokba. Élvezettel tanítottuk a kis lelkeseket. Nagy öröm egy ilyen kis csapatnak osztályfőnöke lenni, együtt tervezni a jövőt.

Szükség volt az egyre homogenizálódóbb társadalomban a kulturális és nemzeti örökségünk megismerésére, értékeink megvédésére és gyarapítására. Az évek során minden osztályommal sikerült Nagyernye monográfiáját az iskola diákjai előtt zajló Ki mit tud? verseny keretében megismertetnünk. Ugyanakkor a diákok által összegyűjtött tárgyakkal megteremtteni és gyarapítani az iskola néprajzi múzeumát (1990-ben már 175 tárggyal rendelkezett). A múzeum alapító tagjai az 1981-ben végzett VIII. osztályom tanulói voltak (osztályvezetőség, Szócs Gabika, Horváth Józsika, Tőkés Ferenc, Daróczy János, Hajdó Irénke, Szabó Éva és az azóta elhunytak: Márkos Rózsika, Oltean Melinda és Portik Lukács Ádám). Gyarapítói az 1984-ben végzetek (osztályvezetőség: Májai Ilike, Kali Jancsi, György Isti, Nagy György Istvánka) és az 1989-ben végzett felejthetetlen kis csapat (osztályvezetőség: Szenner Szende, Balog Csaba, Szabó Ildikó), akiknek arcáról a mai napig visszatér a mosoly hozzám. Az értelmiségi magatartás itt kezdődik, amikor a kisiskolás belenéz a dolgok belsejébe és felébred kíváncsisága a múltja iránt. Így sikerült, remélem, nemcsak értékvédőkké, hanem értékteremtőkké is nevelni őket.

Az egyre fiatalodó tantestületben öröm volt kollégaként üdvözölni Szócs Gabikát (az 1981-ben végzett VIII. osztály osztályfelelősét) és az utána következőket. Jelenlétük ösztönzőleg hatott az idősebb nemzedék cselekvőkészségére is.

Az 1989-es „*forradalom*” Kolozsváron ért, a Zene Konzervatórium továbbképző tanfolyamán vettem részt. Az utcai harcot és a televízióban közvetített eufórikus hangulatot látva gyökeres változást reméltem, ha nem is kérhettem számon a kommunista társadalomtól megnyomorított gyermekkoromat és iskolásként osztályellenségnek titulált megbélyegzett voltomat. A változást el is hozta az 1990-es év kezdete. A kollégáim a község iskoláinak tantestületével közösen központi iskolaigazgatóvá választottak. Hittük, reméltük mindannyian nemcsak a politikai átalakulást, hanem a tanügyi rendszerünk reformját is. A rendszerváltás mindig nehézségekkel jár, de segített mindenki: a kollégák, a helyi vezetőség, az RMDSz, az egyház, a szülői közösség, volt tanítványok, sőt a frissen alakult tanfelügyelőség is. Szinte hetente jöttek az újabb és újabb rendelkezések, utasítások. Óriási segítség volt a csendes, megbízható, minden papírmunkában eligazodó titkárnőnk, Görög Jutka. A lelkes összefogás eredményeként sikerült a község iskoláiban az összes kályhát újrapakolni, tetőket javíttatni, kívül belül festeni, mázoltatni, tornatermünk színpadát helyreállíttatni és sok más adminisztratív munkát elvégezni, ami gondolom az oktató- nevelőmunka színvonalát is emelte.

A friss demokrácia román képviselőinek legtöbbször a KISz és a kommunista párt soraiból került ki. Így nem véletlen, hogy a vörös múltjukhoz még a sovíniszta érzelmeik is társultak. Történelmi távlat szükséges, hogy megértsük a '90-es évek bonyolult társadalmi átalakulását. Szinte hihetetlen az 1989. decemberi közös összefogás után az 1990. március 19 és március 20, „*a fekete március*.” Az 1990. március 20-i eseményekhez kapcsolódik egyik felejthetetlen emlékem. A szörnyűség március 19 után, március 20-án szól a telefon idehaza (nyilván nem lehetett reggel kimenni az iskolába, nem jártak az autóbuszok), Ernyéből hívtak. Megtámadták őket, de sikerült visszafordítani a megvadult román hordát, tájékoztatnak. Hívom az ügyvédnő barátnőmet és jó tanácsokkal ellátva 21-én reggel elindulunk az utat jól ismerő Skodánkkal Ernyébe. Látva kimenettelkor a városhatárban a szigorú motozást, úgy döntöttünk a férjemmel, hogy minden hodákira vonatkozó hivatalos adatot, iratot (buletin, keresztlevél, menetlevél-másolatok) behozunk. De hogyan? Végül a feljelentés a megyei törvényszékre a ruháim között érkezett, ahol már várt az ügyésznő ismerősöm L. E. és átvette a csomagot. Ennyi év után talán nem baj, ha mindenki tudomására jut, hogy az ernyeiek feljelentették és bepelelték garázdaság miatt a 31MS 3341, 31MS 6057, 31MS 1386 autóbuszok vezetőit, utasait, 4MS 402 Oltcit, 21MS 2219 három tonnás teherkocsi

(elütötte a járdán Csipor Antalt, Nemes Gézát, Balázs K. Dezsőt, Nemes Zoltánt), 31MS 488, 31MS 585, 31MS 5293 tizenhat tonnás billenős teherkocsi vezetőit. Igaz soha nem lett per belőle, de talán ez a feljelentés is hozzájárult, hogy Nagyernye lakosaiból, tudtommal, senkit sem ítétek el a március 20-i események miatt, még ha sokáig zaklatták is a falu népét. Ugyancsak a március 20-i események folytatásához tartozott a következő eset is. A polgármesteri hivatal melletti fészerben tárolták a hódákiai „fegyvereit” (tapina, botok, só, kövek stb.). Már május volt, amikor telefonálnak a hivatalból. A polgármesteri hivatal vezetői Marosvásárhelyen tartózkodtak, gyűlésbe hívták őket, és egy katonatiszt érkezett a tűzrendészettől, de nem ott ellenőriz, ahol kellene. Keres – nyilván az ügynevezett fegyverekre kíváncsi. Szabó László tanár úrral és az autóbusz megállóban várakozó utasokkal vonultunk a polgármesteri hivatalhoz. A katonatisztnek így az ernyeiek derűtségére a fészerből kellett kimásznia a deszkafalon át a fásszínbe, s így nem sikerült elrekkvirálni az azóta remélem jól megőrzött „fegyvereket”.

Talán az emlékeim utolsó része nem tartozik az iskola életéhez, de ahogy a termés begyűjtésénél is hetekig a mezőn, gyümölcsösben vagy a krumpliválogatásban ültünk az iskolapad helyett a kommunizmus éveiben, úgy az új viszonyok között ezek a problémák is a tanügyieket terheltek.

Számon kérhetik tőlem, ha ennyi emlék fűz Nagyernyéhez, akkor miért jöttem el?

Az 1980-as évek elején a marosvásárhelyi I-es számú iskolába helyeztek, de maradtam. Az 1991-92-es tanévben jöttem el, elsősorban azért, mert az igazgatás főleg adminisztratív és egyre kevésbé oktató-nevelő munka. Igaz sikerült valamennyire kárpótolnom magam szakmailag az 1990-ben alakult Kántor-tanítóképzőben, ahol 10 évig tanítottam és 1992-től a Művészeti Líceumban. Itt dolgozom jelenleg is.

Sajnos a demokráciát sokan félreértelmezték, a szabadság nem jelenthet anarchiát, fejtelenséget, rendetlenséget; az iskolában rendnek kell lennie.

A 300 éves Nagyernyei Általános Iskola méltó a múltjához, úgy az iskola fizikai állapota, jól felszerelt szaktantermeivel, mint képzett tanerőivel, eredményeivel, diákjainak helytállásával.

Jó érzés visszagondolni az együtt eltöltött évekre!

Marosvásárhely 2001 március

Kim Imola ny. zenetanár

Kimondani is sok:**300 esztendő!**

És íme, mi kései utódok tisztelgő főhajtéssal emlékezünk az alapítókra, s mindazokra, akik vérzivataros századok folyamán megőrizték a folytonosságot, gyarapították szellemi, erkölcsi értékeit eme iskolának, biztosítva ez által népünk fennmaradását itt a Maros bal partján a széky főváros közvetlen szomszédságában.

Megünnepeltük a 275. születésnapot is (1976-ban), amikor nem volt időszerű magyar anyanyelvű iskolák százados múltját fölemlgetni, s ezzel ugyancsak magunkra vontuk a hatalom arrogáns haragját. A három évszázadból magam is egynegyed századot itt „szolgáltam”- gondolom, nemcsak a lelkészek „kiváltsága” a szolgálat, de minden tisztességes értelmiségi annak tekinti népe körében végzett munkáját. Az anyanyelv megőrzésén, ápolásán munkálkodtam kisebb-nagyobb sikerekkel, eredményekkel, néha bizony kudarcokkal. Visszagondolva a 25 évre, úgy érzem emelt fővel vállalhatom és vallhatom magaménak ténykedésemet.

A sors úgy hozta, hogy a XX. század utolsó negyedének talán legnehezebb éveiben „*pártfeladatként*” neveztek ki központi igazgatónak az 1984-85-ös tanévtől 1989-90-es tanévvel bezárólag. Ekkor volt alkalmam belülről megismerni a diktatúra gerincroppantó, megnyomorító hatását. A kommunizmus szürke egén ragyogott a Kárpátok Gényusza fénye, s körülötte apró kis „*Csao- napocskák*” akik tülekedtek a szolgalelkűség, a legizléstelenebb talpnyalás gyakorlásában. Ez a kemény diktatúra, mely a szeku-ra épült, gyűlölte a gondolkodó embert, erkölcsileg, fizikailag megtörte. Értelmiségi ellenessége megnyilvánult abban, hogy gyakran képzeltem magam félrevezetett emberek vezető pozíciójában, remek esz-közemberei voltak a rendszernek és végrehajtottak a pedagógusokkal minden népellenes elképzelést, kizárva az ellenszólás lehetőségét is (pl. kollektivizálás, állatösszeírások). A hatalom ördögi működését a büntudatkeltés, félelem, fenyegetés légköre jellemezte, a sűrűn szervezett gyűlések ellenséges hangulatát alig lehetett elviselni. Mesteri ügyességgel tudták felnagyítani a lényegtelen dolgokat, hogy ezzel eltereljék a figyelmet a valódi, súlyos bajokról.

A lelki megnyomorítás természetesen együtt járt a teljes elszegényedéssel. Anyagi, pénzügyi feltételek nélkül, a szülők szüntelen sarcolásával tartottuk fenn az oktató-nevelő munka feltételeit, nyári javításokat, meszeléseket végeztünk, fát, szemet szereztünk be télire. És mint magyarul beszélő románoknak, naponta kellett elviselni a másodrendűséget, lenyelni a feddést a folyosók zöld színű coklijáért, a Megéneklünk Románia fesztivál táncos gyermekeinek székelyruhájáért, Kós Károly képének fölragasztásáért.

A munkára nevelés jegyében végeérhetetlen mezőgazdasági gyakorlatokkal riasztottuk el ifjúságunkat az ősi földműves munka szépségétől, hogy aztán erőltetett ütemben behozzuk az elmaradt tananyagot, mert a mi gyermekeink is versenyképesek kellett legyenek a nyári felvételi vizsgákon.

Az ateista nevelés szellemében megfosztottunk pedagógust és tanulót egyaránt a hétvégi megpihenés lehetőségétől, úgynevezett „vasárnapi foglalkozások” szervezésével. Végeztük a kötelező „kultúrmunkát” a felnőttek körében, s még örültünk is, hogy akadtak olyan szülők és nagyszülők, akik vállalták a kórusban való éneklést, a népszínművészetben való szereplést, a mélyhűtött, barátságtalan kultúrotthonban. Ilyen emberpróbáló években meg kellett találnunk a módját annak, hogy a hatalom lesújtó bosszúját elkerülve tudjunk tanítani, nevelni, szülőföldhöz és anyanyelvhez való ragaszkodást fejleszteni, identitástudatot kialakítani. Minden eszközt felhasználtunk annak érdekében, hogy tanítványaink művelt, széles látókörű, jó közösségi emberekké váljanak (előadások, színház-, múzeumlátogatások, kirándulások). Érték el diákjaink szép eredményeket a különböző tantárgyversenyeken, de a legszívesebben az 1988-ban elindított Szép Szó versenyre emlékezem, amit követett a második Nyáradszeredában, a harmadik Panitban, s mindegyiken nagyernyei gyerekek nyerték az első díjat.

1989 végén – Sütő Andrással szólva – „Kivítuk a kiáltás jogát”, december 30-án itt az iskola épületében megalapítottuk a helyi RMDSz-t, s bizakodva tekintettünk a jövőbe. Ez a sorsfordító változás egyéni sorsomban is fordulatot jelentett, nyugalomba vonultam, s csak sajnálni tudom, hogy nem adatott meg életemben a megfigyelés nélküli, szabad munkavégzés lehetősége.

Nyugdíjas tanártársaimmal gyakran idézzük fel pályánk fekete vagy vidám történéseit. Álljon itt belőlük három, amik velem estek meg.

1. A 80-as évek elején a Szabó házaspárral együtt tanítottuk be a Buborékokat. A próbák az iskolában folytak, hangulatosan. Jól sikerült előadás és kosaras bált tartottunk. Hogy a befektetett munka jobban felszínre kerüljön, kiszállásra is vállalkoztunk. Az ifjú szerelmespárt az azóta sajnálatos módon korán elhunyt bájos Bajkó Marika és a nemrég elhunyt Szakács Albi alakította. Szibériai keménységű tél volt, s a György Fazakas Ernő – Isten nyugtassa őt is – jóvoltából felcihelődtünk egy traktorvontatta munkásszállító vagonba és elindultunk Körtvélyfája felé, ahová a meghívásunk szólt. Déryné kései unokájaként még élveztük is a fagyoskodást, zötykölődést, s gondunk csak az volt, hogy Szakács Albi nem érkezett haza Kolozsvárról, ahol éppen valami fejtágítón vett részt. Utolsó percig reménykedtünk, de az ifjú férj nem érkezett. A félig telt teremben didergő emberek követelték az előadást. Lépní kellett! Frakkot öltöttem,

cylinder alá gyömösöltem szőke hajamat, Ernő szénnel kackiás, nőhódító bajuszt festett az orrom alá s kezdhettük az előadást. A szöveget nagyon jól tudtam, egyetlen zavaró körülmény a tíz centis túsarkú fehér csizmám volt, ettől nem akartam megválni a farkasordító hidegben. Az előadás elég jól sikerült, civódtam és enyelegtem szép kis feleséggel, Marikával. Időközben egy-egy szereplő partneremnek rettenetes kacaghatnékja támadt s néha engem is elfogott a nevetőgörcs. Ez kellemetlen volt, de előny is származott belőle, remekül kimelegedtünk. Legördült a függöny, s a félig megfagyott, kultúrára éhes közönség tapssal köszönte meg a játékunkat, csak most vallottuk be, hogy miért volt a frakkos úrnak oly szokatlan, nőies lábbelije.

2. A cigánytanulók beiskolázása komoly gondot jelentett. Néha segítséget kaptunk a rendőrőrs és a néptanács részéről, de leginkább magunkra szorultunk. Ezek az útjaink beillettek egy-egy szociográfiai és szociológiai tanulmány forrásának. Évharmadok végén begyűjtöttük az iskolakerülőket, akik fél- vagy százszázalékos analfabéták voltak. Dolgozatot írtunk velük – megírt szövegeket másoltattunk, hogy le tudjuk zárni őket a tantárgyakból. Egy alkalommal belép Barabás kollégám hasát fogva a kacsagástól. Egy delikvensünk befejezte a hullámos vonalak firkalását, s odaszólt Barabásnak: „Hol van az a fének, aki odatett, hogy írjak?” A „Fének” akkor éppen én voltam, a dolgozat javítása nem volt fárasztó, csak rá kellett írni a 4-est. Megjegyzendő: a tanulók iskolától való távolmaradásáért nem az osztársadalmi nyomorúság és a cigánycsaládok mentalitása volt a hibás, hanem a tanárok, akiket fizetéscsonkítással lehetett büntetni, évvégi minősítésüket lepontozni.

3. Igazgatói ténykedésem legnehezebb részét talán az iskolák, óvodák téli tüzelőjének beszerzése képezte, a kiutalás bürokráciájától kezdve az erdész megtalálásáig, a jó szén felhajtásáig, a kenőpénz gyanánt használt szilvapálinka okos elhelyezéséig (bár e műveletek algoritmusában komoly segítséget kaptam sáromberki férfikollégámtól- utólag is köszönöm!). Az utolsó lépés a fa hazaszállítása volt. Ezt a TSz kimustrált teherautójával lehetett megoldani, persze ki kellett barkobáznai a megfelelő időt is, vagyis a kocsit épp ne legyen javításban, legyenek épek a gumikerekei és álljon rendelkezésre a gázolaj is. Egyik ősszel nagy örömmel vettem tudomásul, hogy a kiutalt fa a sárpataki erdőn van – tehát közel! – a terep csak szerkérrel megközelíthető. Nem kell hát kunyerálnom a teherkocsiért. Sugárzó képpel állítottam be a téesz irodába és közöltem Bisztrai mérnök elvtárssal, hogy most már semmiféle ürüggyel nem tud elutasítani, mert nincs szükségünk a kocsira, két-három stráfszerkérrel megoldjuk a szállítást. A mérnök úr készségesen világosított fel korai örömöm hiábavalóságáról. Egyáltalán nem könnyű megoldani ezt a szállítást, mivel a lovaknak négy lába van, ezeken elkopott a patkó, rendbehozásuk pedig

várat magára, mert nem lehetett patkósöveget kapni. Ha valaki hoz Magyarországról, szívesen áll rendelkezésemre. Arcomról lehervadt a magabiztos mosoly, kőbálvánnyá váltam, s aztán olyanszerű kacagás fogott el, amelyenről Móricz a Hét krajcárban írt.

Kisgyörgy Zoltánné Barla Júlia

O tempora, o mores!

Micsoda idők, micsoda erkölcsök!

Nagyon nehezen kezdtem el visszaemlékezéseimet a nagyernyei tíz évre, mert Pilinszky János sorai jutnak eszembe:

*„Milyen felemás érzések közt élünk,
Milyen sokféle vonzások között,
Pedig zuhanunk mint a kő
Egyenesen és egyértelműen.*

*Hányféle szégyen és képzelt dicsőség
Hálójában evickélünk, pedig
napra kellene teregetnünk
mindazt, mi rejteni való.”*

Ilyen felemás érzések között suhannak át szemeim előtt a hetvenes évek vége és a nyolcvanas évek torzszülött „megvalósításai”: a porciórendszer; a 22-es törvény csapdája, amely kötelezett mérnököket, orvosokat, tanárokat kiköltözni oda, ahol munkahelyük volt; a vég nélküli hússorok, amelyek annyi apró örömet szereztek a népnek; a kétórás tévéműsornak, amely „a hõn szeretett vezér” utasításait és értékes útmutatásait ismertette meg; „a romantikus” esték, amikor gyertya és lámpafénynél végeztük esti munkáinkat, mert sorozatosan elvették a villanyáramot; a csak két-évenkénti kiutazási lehetőségeket külföldre; a páros és páratlan autók közlekedése a páros illetve páratlan vasárnapokon; a politikai órákon való kötelező részvételek és szigorú jegyzetek készítése; az esti pártgyűléseken való részvételek biztosítása; a pionír gazdasági terv teljesítése, ami az üveg, vas, papírgyűjtésből a végén pénzüsszeggyűjtéssé fajult; az órák előtti és utolsó órák utáni kötelező himnusz éneklések; a lelkiismeret szabadságának lábball tiprása a templomlátogatások tiltásával (még az is bűnnek számított, ha az iskolaigazgató a pappal tartott barátságot).

Folytathatnám a megszorítások felsorolását. Ezeket, ha szűkebb világunkra, Nagyernyére és ott is az iskolára leszűkítve vetítjük vissza emlékezetünkbe, ott is találunk elég olyan eseményt, amelyek a diktatúra jellegzetességeit viselik magukon.

Már hosszú ideje folyt a csatározás az állatkísérleti állomás és az erdélyi iskola vezetősége között 1979 őszén, amikor idekerültem iskolaigazgatónak. Szabó László tanár úr és Barabás Endre igazgató úr vívták állandó harcukat a megyei pártbizottság által támogatott Silvasi elvtárs ICZ. Igazgató ellen. A csata tárgyát az iskola két épülete között átvezető út „*lenni vagy nem lenni*” kérdése képezte, amely óriási életveszélyt jelentett az iskola tanulóira, de a tejszállítás prioritást jelentett az állattartók szemében, pedig kövezett út vezetett le a főút felé az iskola mellett. Falugyűlésen is napirendi pont volt az út kérdése ahol Silvasi elvtárs is részt vett. Mindenki védte a maga vélt igazát, amikor Csizsér Juliska néni felállt és határozottan kijelentette: „*Silvas elvtárs nagy elvtárs, de nincs igaza.*” (ez aztán szólás mondássá vált iskolánkban).

Döntő esemény volt, hogy a már említett kísérleti állomásra bejelentették Nicolae Ceaușescu személyes látogatását. Ez óriási erőket mozgált meg, mert leaszfaltozták az ICZ-hez vezető kerülő utat, így már nem kívánták vissza a régi köves utat a két iskola között. Ugyanakkor a kerítés teljes lefestésére (amire két éven át könyörögtük a pénzt) korlátlan mennyiségű összeget utaltattott át a néptanácson keresztül a teljhatalmú CUASC főnök, Virginiaș elvtárs. Így lezáródott, ránk nézve kedvezően, a vitatott útügy.

Állandó pénz és anyagi alap hiányával néztünk szembe ezalatt a tíz év alatt. Már oda is fajult a dolog, hogy rövidített két váltásba is beállt az iskolai tanítási program. Ez úgy volt, hogy harminc perces órákat tartottunk öt-öt perces szünettel, de csak egy reggeli tűzzel, mert nem volt meg a szükséges famennyiség a fűtéshez. Így az óvodában és a délután (11,30 után) tanító alsó tagozatos osztályokban a gyerekek otthonról hoztak, a szűkös tizórai mellé egy-egy darab tűzifát, hogy ne fagyjanak meg, de így is a tanítás legkésőbb négy óraker (télen) véget kellett érjen, villanygyújtás nem volt (ez kihágásnak számított), mert nem volt szabad „*a kvótát*” túllépni.

Ezekben az energiaszűkös, spóros években azonban volt pénz a román tagozat fenntartására. Az I-IV. osztály, mint osztatlan tagozat, elég jól működött Teban Ana tanítónő vezetésével. Igaz sokszor a 16 nyilvántartásban szereplő tanulóból csak 8-10 járt az órákra. Az V-VIII. „*fantomtagozat*” osztályaiban összesen 12 tanuló járt (amikor járt).

- A megosztás így volt: V. osztály 4 tanuló, osztályfőnök Opris Rodica
- VI. osztály 3 tanuló, osztályfőnök Szávics Károly
- VII. osztály 3 tanuló, osztályfőnök Scheibert Cornelia
- VIII. osztály 2 tanuló, osztályfőnök Scridon Olivia

Amellett, hogy szinte naponta küzdöttünk ezen tanulók beiskolázásával, ezek koratavasszal családostól elvándoroltak és csak késő ősszel tértek vissza. Persze a törvény biztosította az osztályfőnökök díját attól

függetlenül, hogy az osztályfőnöki órán a 30-32 tanulóval a magyar tagozaton igazán komoly munka folyt, vagy pedig kint a padon ülve sütkérezett a tanár a napon. Ennek a csodatagozatnak „*oszlópos*” tagja volt Mendi. Ő is a vándorcigányok klánjához tartozott. Jó hallása volt. Ezt onnan állapítottam meg, hogy a déli harangszót nagyon jól meghallotta és pontban 12 órakor, annak ellenére, hogy esetleg 1-ig volt órájuk fogta az 1-2 könyvből és füzetből álló csomagját, becsapta a hóna alá és irány haza. Egy alkalommal megkérdeztem, hogy hová megy. A kérdésekre csodálkozva nézett rám és a templom tornyára mutatva válaszolt enyhe felháborodással: „*Nem hallod? Harangoznak! Dél van és anyám főzi a puliszkát. Ha későn megyek haza kihül vagy nekem nem jut.*”

Elég nyomós ok volt. Nem?

Nahát az e szakon tanító kollégáim legnagyobb felháborodására 1984-ben megszüntettük ezt a jól fizetett tagozatot a nagyernyei iskolában és megtartva csak az I-IV. osztályt, a felső tagozatot a sáromberkivel összevontuk ahol „*megfelelő*” hozzáállás volt az iskolaigazgató, Antal Radu, valamint az e szakon tanító tanárnők részéről, akik örömmel vették tudomásul, hogy most már állásuk „*nyugdíjas*” lesz, mert ezzel biztosított volt az egész községből az utánpótlás.

Valóság-hű visszaemlékezéseimhez tartozik az 1985-1989 nyara közti időszak, amikor községi pionírelnökként, mint aligazgató is dolgoztam. Ezek már a kommunista diktatúra csúcsei voltak, amikor az emberek beszélni is féltek egymás előtt, mert féltek a besúgóktól, akik elég szép számban bújtak meg közöttünk Haba Gavril milicista parancsnok állítása szerint. Ő hívta fel a figyelmemet, hogy vigyázzak arra, hogy kivel mit beszélek, mert minden második ember az ő „*embere*”. Ezután már én is kétszer gondoltam meg, hogy nyilvánosság előtt milyen kijelentéseket teszek, még ha félig viccesen is.

Ehhez az időszakhoz tartozik a „*Munkával munkára nevelés*” időszaka is, amikor a néptanácselnök (párttitkár) utasítására bármikor kivehettek minket a diákokkal együtt a tanórákról és a kollektív gazdaságba vezényeltek mezőgazdasági munkára. Nem számított, hogy vízben állt a kukorica, hogy a tanároknak, tanárnőknek (akik többségben voltak) volt e megfelelő ruházatuk vagy sem, vagy éppen hó volt és fagy, menni kellett. Ha időnként megpróbáltunk szembeszállni az aberráns utasításokkal, fenyegetés volt a válasz.

A pionírszervezet egyik legfőbb feladata az úgynevezett gazdasági terv teljesítése volt; amelyet 1985-ig Tókécs Mária tanárnő vezetett nagyon lelkesen, majd 1985 után én vettem át ezt a feladatot, majd 1989 őszétől Varró Margit tanárnő folytatta. Iskolákra, osztályokra, diákokra felosztva szólt a jól meghatározott terv mutatója. Nem is volt rossz addig, amíg vászgyűjtési akciókat szerveztünk. Szekérrel jártuk a falut az ócskavas felku-

tatására, összegyűjtésére és az iskola udvarára való elszállítására. Más-kor ócska papírt, rongyot, üveget gyűjtöttünk a csiga és csalán mellett. De minden gyűjtés véges volt mert elfogyott az ócskavas, a papírt inkább tűzgyűjtésre használták, az üveget már nem szívesen vették át a szövetkezet üzletében.

Így változnak az idők és velük együtt mi is-latin közmondás szerint mindenkinek kényelmesebb volt, ha a tanuló pénzt hozott, mert ezt könnyebben kezelte az osztályvezető tanító vagy tanár és könnyebben adta le az egységvezető elnök a megyének.

Volt azért a pionír munkának szép oldala is, mert annak ellenére, hogy „*Cintarea României*” volt a neve a kulturális tevékenységnek, amelyet nagyon jól képzett óvónők, tanítók és tanárok vezettek, a gyerekek magyar népdalokat, népi táncokat, gyermekjátékokat, verseket tanultak. Szépen zengő anyanyelvünket, amit Barla Júlia, Szabó Ilona, és Kim Imola tanárnők nagy következetességgel megköveteltek, nem tudta tőlünk a min-denkori hatalom elvenni. Reményik Sándor veretes igéivel vallottuk:

*„Vigyázzatok ma jól, mikor beszéltek,
És áhítattal ejtsétek a szót,
A nyelv ma néktek végső menedéktek...”*

Úgy legyen!

Szántó János, tanár

Visszaemlékezés

Kár, hogy mindent, különösen ami szép és jó csak akkor értékeljük igazán amikor már elmúlt.

Én mint óvónő, működésem kezdetétől szívem termőtalajába mélyen plántáltam a gondjaimra bízott gyerekek tanítását és nevelését. Céлом volt az emberszeretetre és a munkára való nevelés. Ez a feladat nem volt könnyű, már pedig a kenyér mindig kell. Ha a magvető ember munkáját nem termékenyíti meg a májusi eső, de ha akarjuk a ránk bízott gyerekeket szellemileg és fizikailag gazdagítani tudjuk a tikkasztó szárazságon verejtékkel, vagy csurgó könnyekkel végezzük, hiszen a szeretet nem tűr pusztulást, pusztítást.

1965-1983 között tanítottam Ernyében hűséggel. Az úgynevezett „*aranykorban*” életünk nagy része félelem és megfélemlítés között zajlott, de lelkileg nem tudtak megtörni, tudtunk nevetni és előrelépni, óriási dolog volt abban az időben. Nagy létszámú csoportok voltak az óvodában, az első két évben két csoport, később négy csoport működött. Több éven át volt napközi otthon is a nyári hónapokban. Óvodánk közepes felszerelésű volt, sok didaktikai eszközt magunk készítettünk a foglalkozásokhoz. Nagy gonddal végeztünk minden foglalkozást. A beszédkészség, számfogalmak kifejlesztése, szépérzék, jó szokások kialakítása, bátorságra való

nevelés. A fent említett készségek kialakítása rendszerességet, és következetes munkát igényelt. Kellemessé és változatosá tették az óvodai életet különböző játékok, ének, mese, dramatizálások, mind fegyelmre, kitartásra szoktatta a kiscsemetéket. Kis szívekbe csepegtettük a tudomány apró elemeit, melyre építhetett az iskola. Akkor teljesítettük a legnagyobbat, mert szentségtartói voltunk egy hitnek, egy nyelv megőrzésének, ott azon a helyen. Az idő telik, átvészeltük a néri kort, ám az életünk nem lett napfényes, akik együtt dolgoztunk, békés öregkort reméltünk, legtöbbünknek nem adatott meg. Társadalmi munkát is végeztem, a nők óráját évekig csináltam, melynek keretében működött a szabászati tanfolyam, kézimunka kör, háztartási tanácsadó. Nagy öröm számomra mikor emlékezek, amikor bemutathattuk gyerekeink fejlődését különböző alkalmak szereplésekor. Ilyenkor boldog volt gyermek, szülő és óvónő egyaránt. Most örömet jelent számomra az, hogy a volt óvodásaink ma saját falujukban köztisztületnek örvendnek, élnek boldog családi életüket otthon, tovább szolgálják szeretett népünket. A Biblia is olyan járó-kelő emberekről szól mint mi voltunk annak idején. Ábrahám szent nomád, Mózes nagy népvándorló, a próféták hazavezérlők, Izrael zarándok nép, Jézus, a tanítványok mindig úton voltak. Ez az ők külső képük. Hát ilyenek a pedagógusok is. A szépség, fiatalság messze szállt, de ha még szeretni tudjuk egymást és emlékezni tudunk, akkor az életnek van értelme.

Üzenem a most Ernyében dolgozó pedagógusoknak:

„Őseidnek szent hitéhez
Nemzetednek gyökeréhez
Hűtlen ne légy soha!”

Ehhez hasonló gondolatokat fűzve, szöve szeretném hinni, hogy ez az emlékezés végzi a meghitt kapcsolatokat.

Isten áldjon meg benneteket a falu lakóival együtt.

Nagyvárad, 2001. március 31

Sok szeretettel jegyzi Tavaszi Zoltánné.

Mennyit érhet 3 év a 300-ból?

Három évig tanítottam a Nagyernyei Általános Iskolában. 1976. szept. 1-én foglaltam el állásomat. Akkor 39 éves voltam. Előzőleg Gernyeszegen tanítottam 20 évig, így gyakran utaztam át Nagyernyén. Mindig gyönyörködtem a kastélykert szép kis tavában. Azután, az említett szeptember 1-én, kissé szorongva haladtam a tó közelében lévő ösvényen és léptem be a dombon emelkedő kastélyba, amelyben az iskola működött. Az új iskola befejezés előtt állt.

Bemutatkozásom megkönnyítette, hogy két tanítóképzős osztálytársam, Szabó Ilona és Patka Margit tanítónő, az iskola régi tanerője volt.

Szinte vendégként fogadtak, párolgó kávéval kínáltak. Rövid idő alatt a kis tanári szoba benépesült az egymást barátként üdvözlő alig középkorú és fiatal tanerőkkel. Éreztem, hogy összekovácsolódott tantestületbe érkeztem. Folyt a beszéd magyarul, románul sőt cigányul is elhangzott egy vicc csattanója Teban Ana tanítónő kellemes és szellemes tolmácsolásában. Nemsokára belépett Kutasi Gyula igazgató úr, akkori hivatalos megszólításban „elvtárs”. Barátságosan köszöntötte a jelenlevőket, engem pedig behívott az igazgatói irodába és „káderezett”, majd közölte, hogy első osztályt fogok tanítani, az induló két párhuzamos osztály egyikét. Ugyanakkor figyelmeztetett, hogy 1-2 tanuló elköltözése esetén, a két osztályt összevonják, és az osztály nélkül maradt tanítónak munkahelyet kell keresnie. Ez a számomra meglepő kijelentés szeget ütött a fejembe, de azért jó kedvvel fogtam munkához, mert hivatásomat szerettem, és képesnek éreztem magam a nehézségek legyőzésére.

Patka Margit kedves kolléganőmmel lettünk a két I. osztály tanítói. Ketten bejártuk az egész falut, meglátogattuk az I. osztályba beíráható gyermekeket. Így általános képet nyertem a faluról. A benyomás kedvező volt: sok rendezett háztáj, szorgos, kedves szülők, értelmes arcú, kíváncsi tekintetű, napbarnított, egészséges gyermekek. Elég sok volt a cigány gyermek is, akikre a fennebb leírtak, sajnos csak részben vonatkoztak.

A következő napokban hozzáláttunk a tanév előkészítéséhez. Szemléltető képeket javígtattunk, rendet teremtettünk a szekrényekben és a szekrényként használt ajtóbemélyedésekben. Feldíszítettük kijelölt osztálytermeinket az akkor kötelező dolgokkal: N. Ceaușescu „*kétfülű*” arc képe, párt és országcímer, bekeretezve az éppen érvényben lévő állami himnusz szövege. A továbbiakban népi varrottással, festményekkel mindenki ízlése szerint tehette otthonossá osztályát, saját anyagi lehetősége és a szülőktől kapott segítség függvényében.

Ezekben a napokban szomorúan tapasztalhattam, hogy a fennállásának akkor 275. évfordulójára készülő iskola szerény anyagi körülmények között működik. Szeptember elején az iskola téli tüzelővel alig rendelkezett. Aztán, a néptanács küldött egy autó egészen „*friss*” tűzifát, amely csak sírt a tűzön, mi meg törölggettük a szemünket a füstös levegőtől.

Pihentető szüneteket tölthettünk a szép parkban, de a kastély és az új iskola között hevenyészett mezei út vezetett át, amelyen az állami gazdaság járműveinek egy része közlekedett. Így a szolgálatos pedagógusokkal együtt, minden tanítónak vigyáznia kellett tanítványai testi épségére. Én mindig vártam a biztonságot jelentő becsengetést. A tanítás két műszakban folyt. Iskolai telefonról csak álmodtunk. A kedvezőnek alig mondható feltételek között nagyszerű, lelkes tantestület dolgozott. Ez a pedagógusközösség kivétel nélkül szakképzett tanítókból, tanárokból állt. Hamar megéreztem, hogy csak nagyon kemény munka árán sikerül beilleszkednem ebbe az igényes, rég együtt dolgozó közösségbe.

Szeptember 15-én szőlt a csengő, jelezve az 1976-1977-es tanév kezdetét. Az évnvtő ünnepély után 20-22 tanulóól álló osztályommal bevonultunk az óvoda mellett lévő terembe. Napokig elszigetelve éreztem magam, de a sok szép, kedves gyermek hamar a szívemhez nőt. Olyan volt ez a kis csapat, mint egy tarka virágcsokor. Tanulóim szakmunkás, kollektivistá (földműves), értelmiségi vagy napszámos családból jöttek. Hogyan lesz ebből a sok naiv gyerekből osztályközösség ?

– Isten segedelmével! – mondanám ma, de akkor még gondolni sem volt szabad ilyet az „új típusú embert” formáló iskolában.

Nehéz sorsban az ember leleményesebbé válik. Így alakult ki hosszú évek során egy bevált tapasztalatom: az elhallgatott történelmi igazságokat regékkel, mondákkal lehet közölni; a beszüntetett vallás-és hittan-órákat pótolni lehet népmesével, amelyeknek sorai között ott rejtőzik a tizparancsolat. Így egymást követték az állami himnusszal kezdődő tanítási napok, amelyek végéről nem hiányzott a gyermeki lélekben csodákat művelő népmese.

Második osztálytól kezdve orosz nyelvet is tanult az osztály Szabó Ilona tanárnő vezetésével. Hogy mennyi maradt meg az orosz nyelv ismeretéből, azt nem tudom, de a tanárnő nagy hatással volt jószágával; igazságszeretetével, segítőkészségével osztályomra.

Rendre, szerény összetételű osztályomból ügyes tanulóközösség alakult ki, amely sikeresen szerepelt ünnepélyeken és nyílt órákon egyaránt. Öregbítettük az iskola jó hírnevét a rajoni pedagógiai kör alkalmával tartott matematika órával. Ezeket a tevékenységeket, az osztály összetételének megfelelően, sok gyakorlással készítettem elő. Kevésbé voltunk sikeresek a meglepetésként érkezett nagy tanfelügyelői brigád által végzett ellenőrzés alkalmával. A szándék sem volt éppen jóindulatúnak mondható, mert utána igazgató csere következett. A három év alatt három igazgatóm volt. A sok változás inkább pszichikailag érintett, a gyakorlati munka ment tovább a maga medrében. A pedagógust állandóan felhasználták minden ingyen végzett tevékenységre. Így végeztem el 1977 hideg telén 60 ház népszámlálását, vagy később éppen a szavázóház ablakait takarítottam meg, hogy jobban ragyogjon az előre tudott eredmény.

Közben osztályom haladt az ismeretszerzésben, szorgalommal dolgozott a ritkaságszámban menő iskolai kísérleti kert neki kiosztott kis parcelláján, vagy éppen kirándultunk Tbrockóra, Márton Magda tanítónő vezetésével.

Jó kapcsolatunk alakult ki a szülőkkel is, akik minden hívásomra készséggel válaszoltak. A pioníratatás az akkori gyermekek életében izgalmas, szép esemény volt, amit a szüölk maguk sütötte pánköval, kürtőskalács-csal tettek még ünnepélyesebbé.

Repült az idő, tanítványaim már a III. Osztály padjait koptatták, de az én nagyernyei állásom még soha nem volt biztos jövőt ígérő. Hozzáfogtam versenyvizsgára készülni, hogy lakóhelyemen, Marosvásárhelyen kaphassak állást. Kemény dió volt a versenyvizsga, hiszen 25 évvel azelőtt végeztem a tanítóképzőt, és elméleti ismereteim már hiányosak voltak, de újra megtapasztaltam kollégáim segítőkészségét. Barla Júlia és Szász Teréz tanárnő segített átvenni a szükséges tananyagot magyar nyelvből és matematikából. A sikeres vizsga után elsőként választhattam a felkínált helyekből.

Az 1978-1979-es tanév befejeztével búcsúztam kedves, kis osztályomtól. A búcsú fájó és megható volt. Szép és megnyugtató érzés lett volna együtt befejezni a megkezdett utat.

Mégis mennyit ért ez a három év? Nagyernye számára talán annyit, hogy a ma 31-32 éves nemzedékből egy osztálynyit megtanítottam írni, olvasni. Tovább fejlesztettem bennük az otthonról és óvodából hozott pozitív magatartást. Nyíltan feltártam a szülők előtt gyereküknél tapasztalt hibákat, és közösen törekedtünk azok kijavítására. Nem tudom, van-e valamilyen szerepem Szócs Piroska pályaválasztásában, de örvendek, hogy a betűvetést általam tanulta meg. Büszke vagyok, hogy volt tanítványom néptanító lett szülőfalujában. Ez nehéz, de gyönyörű sors.

Számomra, 36 éves pályafutásom rövid, de nagyon tartalmas szakasza volt ez a 3 év. A nemzet napszámósaként dolgoztam, de fejedelmi lelki és szellemi kincseket hoztam magammal. Felfrissült ismeretekkel, megerősödött önbizalommal, az emberek jóságába vetett hittel érkeztem a 17-es számú Iskolába, ahol nyugdíjazásomig tanítottam. A Nagyernyében tanított 3 évem csak színfolt az ősi iskola életében, de számomra örökké élő emlék marad.

A Nagyernyei Általános Iskola fennállásának 300-ik évfordulóján jó egészséget, sok sikert kívánok az iskola jelenlegi pedagógusközösségének és a falu bátor kiállítású, öntudatos népének.

Pálffy Viktória ny. tanítónő

„Így emlékszem én”

Reményik Sándor gyönyörű versében azt próbálja a lelkünkbe ültetni:

„Ne hagyjátok a templomot, ne hagyjátok az iskolát”!

Ez a gyönyörű felhívás mindig jelen volt lelkemben és tevékenységemben, amihez még hozzátartozott a család és az emberek szeretete. Ezek után szívesen emlékszem vissza tanulói és tanítói iskoláimra és kollégáimra is. Három iskolának voltam tanítónője a 37 évi tevékenységem alatt: Marossárpatakon, Nagyernyében és Jedden.

1962-1978-ig a Nagyernyei Általános Iskola tanítónője voltam. Nagyon szívesen emlékszem vissza erre a **tizenhat évre**. Nem ment minden

simán, de a rosszat elfeledtem és csak a jóra emlékezem. Nagyon jó, dolgozó közösség volt a tantestület, egy pár kolléga kivételével. Jó volt nagyjából a gyermekanyag, de mint említettem nagyon jó, hozzáértő kollégák oktattak, neveltek. Minden kollégától lehetett tanulni. Szerettük és segítünk is egymást. Nem létezett román-magyar probléma. Legtöbben közösen ingáztunk, együtt fogyasztottuk tízórainkat, sütemény recepteket kölcsönöztünk egymásnak. Aki hamarabb tudomást szerzett új könyvek megjelenéséről jelezte a kollégáknak is. Színház kedvelő és látogató közönség voltunk, vendéjátékok érkezéséről is értesítettük egymást. A templom után a színház volt, ahol lelki energiát gyűjtöttünk a továbbiakra, különösen a 80-as évek végén, a Tamási Áron gyönyörű darabjai által.

Meg kell említenem, hogy amikor a 275 éves évfordulója volt az ernyei iskolának, készültünk egy bensőséges ünneplésre, egy hétig nem tanítottunk, a gyerekekkel együtt dolgoztunk és egy reggel, korán meglepett minket 12 tanfelügyelő. Következtek részükről az óralátogatások, mindnyájuk közül a legrosszabb az ellenőrzés során egy magyar-lélektan szakos magyar nemzetiségű kolléga volt. Eredmény a kiértékelés után: kevés „eléséses”, nagyobb mértékben „jó” és „nagyon jó” minősítés volt. Kilátásba helyezték az egész tantestület áthelyezését, ami természetesen elmaradt.

Fegyelmezett szolgálatosság volt megszervezve a kollégák és a gyerekek segítségével az udvaron és a főúton, az átkelőknél. Nagyon sok, kolléga volt, aki csak egy iskolai évre kapott kinevezést, mondhatom többségükben átvették az iskola szellemiségét. Később jöttek olyan kollégák, akik próbáltak mások lenni, mint amilyenek voltunk, de a régiék mi összetartottunk. Úgy lehetett érzékelni, hogy valami kezdett megbomlani. Bennünket az igazgató nem kellett unszolja, mi magunktól végeztük munkánkat.

Gyönyörű anyáknap, nőnap és évzárói előadásaink voltak, egymás sikereinek tudtunk örvideni, a fájdalmas, szomorú dolgok esetén is összetartottunk, segítettük egymást.

Szívesen emlékszem a 10-20 éves találkozókra is, ahol a kicsi tanítványaim komoly felnőttként fogadtak. Mindenüknek örvidtem, fájó könyveket hullattam és hullatok azokért, akikkel már nem találkozhatom.

Ottani karrierem végén már egyre többen kaptak kinevezést Ernyébe, akik a '98 előtti eszmék táplálói és megvalósítói voltak. Nagyon szomorú volt számomra látni, hogy egyet mondtak és mást tettek... Sem jóban, sem rosszban nem említek neveket, utólag elfogadom mindnyájukat volt ernyei kollégáknak. Mindez azért van, mert írásom elején írtam, kisgyerek korom óta nem szakadtam el Istentől, a templomba járástól, még a legnehezebb időkben sem. Nincs szándékomban most sem és a későbbiekben sem másképp tenni.

Köszönöm, hogy leírhattam érzéseimet és visszaemlékezhettem az ernyei iskolában töltött éveimre, amelyekre kellemesen és szeretettel gondolok vissza.

Kérem Isten áldását a község lakóira, szeretett iskolánkra és a „volt”, „jelen” és „jövő” idők tantestületére.

Marosvásárhely 2001. 02. 23.

Patka Margit nyugalmazott tanítónő

Visszatekintés

1977-ben kerültem a nagyernyei általános iskolába. Öt évet tanítottam ott (1977-1982). Helyettes tanárnak neveztek ki a foghíjasan és nehezen működő román tagozatra. Nehezen működött mert kevés volt a gyermek a román tagozaton, többnyire azok is roma származásúak. Olyan nap is volt, hogy csak egy tanuló jelent meg az osztályban, Mendi, aki nem tudott sem írni, sem olvasni. Távol állt tőle és a hozzá hasonló társaitól az irodalom, a nyelvtan, a földrajz stb. Családlátogatás során, beiskolázáskor rájöttem, hogy mindenik egy-egy szociális eset.

A következő iskolai évben az alsó tagozaton tanítottam román nyelvet. Engedélyezték, hogy az I-IV. osztályban a tanítók helyett szaktanár tanítsa a román nyelvet. Így taníthattam az Abrudbányainé, Kutasiné, Márton Magda és Tavaszi Zoli bácsi osztályaiban. Elmondhatom, hogy ez nekem örömet jelentett, szerettem a kisgyermeket, én is sok szeretetet kaptam tőlük. Inkább az órák jó hangulatára emlékszem, a gyermekek szívesen dolgoztak.

Miután Barabás Endrét igazgatóvá léptették elő, átadta az osztálya vezetését nekem. Így lettem egy végzős, VIII. osztály osztályfőnöke tanév közben. Végzős osztályba, egy jó osztályfőnök után beugrani nem könnyű dolog. A tanulók szerették osztályfőnöküket, Barabás Endrét, de ő mint igazgató akkor nem vállalhatta az osztályfőnökséget is. Kárpótlásként sok iskolai műsort, évzárói ünnepséget szerveztem nekik. Népi táncot tanítottam, táncsoportot szerveztem. Úgy emlékszem szívesen jöttek a műsorpróbákra. Sokat segített; műsorainkon zenével kísért Márkus Marika, aki akkor diáklány volt Marosvásárhelyen a Bolyai liceumban. Zenés, táncos műsorainkkal, melyeket a kollégákkal közösen szerveztünk, eljutottunk vendégszerepelni Székesre is, hisz onnan is voltak diákjaink. Sajnos öregedik az ember, s nagy feszültségeiből, benső hivatástudatából, pályáivaléleiből lassan ereszkedve felbukkan benne a megszárt élmény. Sterilizáljuk az életet, megszűrjük az élményeket, s csak azt adjuk közre ami nekünk kellemes. Keveredik a szép a csúffel, a fény az árnyékkal. Az árnyékot kihúzzuk. Igazából csúfra, árnyékos dolgokra nem is emlékszem.

Fiatal lendülettel – én voltam a legfiatalabb a tantestületben, a tornatanárnővel együtt – hipermotiváltak éreztem magam a munkában.

Szerettem az iskolában uralkodó munkahangulatot. Jól képzett, kitűnő kollégákkal dolgoztam. Felkészültségük, elkötelezettségük modellértékű volt számomra. Sokat közülük ma is barátaimnak tartok. Velük együtt még a „*kultúr munka*” is könnyűnek tűnt, pedig a tanítói órák után visszamenni, este Ernyébe, színdarabpróbára nem volt könnyű feladat. Még a férjem is besegített, vitt és hozott autóval. De ha G. Ilus néni, s a hozzá hasonló falubeliek eljöttek, mi, a tanárok, hogyan hiányozhattunk volna? Dolgozni szerettünk, munkabírásunk volt, úgy éreztük, hogy az emberek is szeretnek, tisztelnek minket.

Kevés időt tanítottam Ernyében, öt év a 300 évből csepp a tengerben. Szívesen maradtam volna ott továbbra is, de az akkori törvények ezt nem tették lehetővé. Én „csak” helyettes tanár voltam, nem végleges.

1982 nyarán kaptuk azt a rendeletet, hogy a helyettes tanárok kötelesek versenyvizsgázni, csak úgy kaphatnak állást. Jelentkeztem a versenyvizsgára. Így kerültem el Ernyéből Marosvásárhelyre egy speciális iskolába, ahol ma is dolgozom. Akkor ez kényszerleszállás volt, nem nagyon örültem neki, mert a gyógypedagógia idegen volt számomra. Ma már nem az. A mai tapasztalatommal a Mendi és a hozzá hasonlóknak problémáját bátrabban merném felvállalni.

Fülöp Ilona, román-magyar szakos tanár

O viață de om!

O viață de om! Nu știu, e mult, e puțin, atât am petrecut în această școală. Am intrat în cancelaria Școlii din Ernei în anul 1967, tânără, plină de speranțe, viitoare mamă și am ieșit în anul 2000 – cum era și firesc respectând ciclurile vieții – cea mai în vârstă. Recunosc, eram la început puțin speriată, puțin derutată pentru că eu eram „*minoritară*”, adică singura româncă într-un colectiv exclusiv de naționalitate maghiară. Dar m-am convins repede că sunt tratată ca un fel de „*sora mai mică*” adică mi s-au întins mâini din toate părțile și m-am simțit ocrotită, am fost repede acceptată într-un colectiv pe care l-am socotit extraordinar.

Am ajuns chiar mai departe, destinele noastre s-au împletit, am devenit prieteni de familie și de viață. Cele mai fascinante momente ale tinereții le-am petrecut împreună, pentru că nu e lucru puțin să petreci chiar concediile cu cei apropiați. Am știut și am simțit mereu că oamenii se pot înțelege, se pot împrieteni și că nu există granițe de nici un fel, cu atât mai puțin etnice. Ce exemplu mai concludent aș putea evoca; decât serile minunate în care într-unul din cele mai selecte restaurante ale Budapestei orchestra cânta pentru noi, adică Júlia, Irma și Laci și nu în ultimul rând pentru mine, melodiile preferate: „*Ionel, Ionelule!*” și „*Sanie cu zurgălăi*”.

Și ce poate fi mai plăcut decât amintirea nopților albe petrecute la partide de remi și bunătățile culinare împreună cu familiile: Szabó,

Péterfy, Orbán, Kim și Szász, când așteptam cântecul cocoșilor pentru a ne împraștia pe la casele noastre. Poate nu veți vedea legătura dintre exemplele banale și școală, dar luați-o o metaforă, pentru a înțelege ceea ce a însemnat pentru mine o viață în mijlocul unor oameni extraordinari ai acestei școli, pentru că în ultimă instanță școala pe lângă menirea ei de bază de a modela mlădițele vii, înseamnă în primul rând oameni!

Scridon Olivia prof. de lb. și lit. română

Visszaemlékezés!

10 év távlatából, az ernyei iskolában (1974-1984) történt felejthetetlen epizódokról számolok be!

A bölcsek megfogalmazásával élve: „*hogy az élet nehéz, megtanít sok mindenre, főleg szenvedni, s feledni talán soha!*”, valóban az embert munkahelyén ért egyes események, amelyek problémaként tornyosulnak, csak sírbevitelkor szűnnek meg.

1974-ben érkeztem a Nagyernyei Általános Iskolába mint kinevezett tanítónő. Kutasi Gyula elvtársat kellett megkeresnem, ő volt az igazgató, aki nem valami kedvesen fogadott és udvarias kérdezősként eléggé rámenősen szegezte velem szembe kérdéseit: „– *A maga férje kicsoda? Úgy-e, valami kommunista titkár?*”

Én teljesen meglepődve próbáltam a kinevezésemre terelni a szót. Erre, a tanáriba küldött. Egy kicsit félve kerestem meg a tanárit és léptem be, de meglepetésemre egy mosolygós, kedves arc közeledett felém, aki oldotta a bennem levő feszültségeket. Bemutakoztam és akkor Szabó Irma tanárnő továbbra is gyöngéd hangján folytatta: „*Gyere ülj mellém az asztalhoz, itt lesz a te helyed*”. Igen, és ettől a perctől mindenben segítségemre volt. Az Isten áldja meg érte és adjon sok ilyen jó kollégát!

A második felejthetetlen epizód, egy igazi kolléganőmről a következő volt: – Teban Ana, aki segítségemre sietett, mivel két gyerek hiány végett megszűnt volna az állásom, és az akkori igazgató ebbe belement volna.

Tavaszi Zoltánnal lettem volna párhuzamos. A nyugdíjamig még 4 év volt. El voltam teljesen keseredve, hogy öregségemre ismét új helyre kerülök. T. Ana kolléganőm látta ezt és azt mondta nekem: – „*Gyere Magdi, családlátogatni.*” – én mentem vele.

Amikor bementünk Ani a következőket mondta: „– *Néni a fiát ehhez a tanító nénihez adja az iskolába, mert ez jobb mint én – jobban tanít*” – és elkezdte győzni az asszonyt. Én csak álltam és bámultam, kővé meredve. Micsoda nagylelkűség! Jó ezen elgondolkodni! Én is sokáig töprengtem fölötte, és máig mély nyomot hagyott lelkemben.

Kérdeztem, miért csináltad ezt te Ani? Azért, mert nem akarom, hogy elmenj innen. Tudod: - Nekem 3 gyerekkel is adnak 1 posztot. Hála az Úrnak és Ani nagylelkűségének, így ott maradtam.

A harmadik felejthetetlen élmény, Isten kegyelmének köszönhető és tudható be. Csak az ő ereje és segítsége által tudtam valóra vinni!

Tudjuk, hogy a kommunista rendszerben, nem volt szabad a vallás gyakorlása, tehát vallásóra, hittanóra nem volt. Nagyon tiltották a templomba járást; ezért is voltak a vasárnapi iskolai programok megszervezve. A vallásos ünnepek gyakorlása szinte feledésbe ment. Nagyon fájt, hogy ennyire istentelen körülmények között kell tanítványaimnak felnőniük. Megkértem szépen az akkori tisztelendő urat, hogy hittanórát tartson gyermekeimnek. Ő örömmel fogadta kérésemet és hetente kétszer a plébánián hittanórát tartott. Én kijelentettem, hogy futballpályára viszem, vagy kirándulni az erdőbe. Ez így ment 4 évig. A negyedik év végén, minden utolsó órán Frunza milicista elvtárs megjelent, amikor hittan óra lett volna. Bejött és szó nélkül megállt az osztályban, addig amíg a gyerekek sorban kimentek. Ő a gyerekeket kísérte. Az ÚR kegyes volt velem, mert a tisztelendő úr el volt utazva azon a héten, így a gyerekek haza mentek és nem a plébániára. Így a milicista elvtárs megnyugodott. Soha nem tudtam meg, hogy ki volt az áruló, de az is megfontolandó, hogy az Úr sem engedte magát elárulni!

Utolsó üzenetként hálám és tiszteletem Berekméri István úrnak, aki az akkori párttitkár volt és elismerte munkám. Azt kívánom neki, hogy az Úr áldja meg az egész családját jó egészséggel, békességgel és hosszú élettel.

A növendékeimnek pedig azt üzenem, hogy a Boldogságos Szűz Mária legyen mintaképük, adjon Nekik hosszú életet és vezérelje őket a szerencse csillaga!

2001. III. 10

Márton Magdolna nyugalmazott tanítónő

Örök kincseim...

Az iskola üzenete mélyen vésődött belém és lenyűgözően most is előttem lebeg teljes elevenségében.

Kisfiúként izleltem, csemegéztem s végül lelkembe olvadt és bezártam jószágos óvónénim féltő szeretetét, majd hirtelen a számok rengetegében mint János vitéz viaskodtam tovább. Olvasó diákként csodálatos mélységek fenséges nagyságai béklyóztak le: Becsület, Kitartás, Tudás, Emberiség, Szeretet, Hit, Nemzet, Szabadság.

Bármerre tekintek, ha szemem lehunyom hatalmas hegyek bérceiről kirajzolódva kísérnek és figyelmeztetnek ezek az élő rendíthetetlen örök kincsek, amelyeket az iskola csak úgy észrevétlenül a szívembe lopott. Gimnazistaként rádöbbenek, megértem, hogy nagyszerű tanárain veritékéből formálódott ez a sok érték, melyből nekem is juttattak.

Féltem őrzöm drága kincseim és megfogalmazódik bennem, hogy egyszer majd én is tovább adom őket, hogy csiszolódjanak és ontsák fényüket.

Mai napig kísér és kínoz a kudarc lehetősége, hogy a kapott talentumokkal nehogy méltatlanul sáfárkodjak. De biztatásként ott áll szilárdan, kőkeményen tanítómestereim példaképe. Az egymásután pergő képek, élmények, érzések hirtelen a mába vezetnek és ott fénylik a mítosz az iskoláról. Felnőttem, most tudom, hogy szükségem van az iskola sérthetetlen bálványára, mert ha az idő múlása meg is tépázza, csorbítja az úgy is ott áll a magaslaton. Végig kíséri életünket ez a kincset érő batyu, amit az iskola féltő szeretetéből nekünk adott.

Reményben gazdag nagy álmok építésének ideje az iskolai évek. Ezt meg kell őrizni teljes méltóságában, valósággá varázsolni és örök kincs-ként tovább adni.

2001 március 21

Jánosi Ferenc

EMLÉKEZÉS

„Minden de minden, ami a gyermek környezetébe hatol, akarva, akaratlanul hatást fejt ki” Jakob Streit szavait igen találónak érzem: a hatások, benyomások építik vagy sorvasztják a jellemet, vagy felszínre vagy mélységet fogannak.

Szerencsésnek mondhatom magam, hisz építő jelleg, segíteni akarás jellemezte tanárait, akikre szeretettel, még inkább hálával gondolok, kiknek egész sora elevenedik meg előttem.

Olyan nyugtató, hogy nem kell visszasírnom az elmúlt iskolai éveket, hogy hiányosságot pótolnék, esetleg változtatnék a történeteken. Melengetek lelkemben, tudatomban minden alapot, amit tanáraitól kaptam és gyermeki igényemnek megfelelően tápláltak, a természet és a művészet szépségeinek élményeivel gazdagították lelkemet.

...Mert ma is Mozartot, Beethovent hallgatva a gyermekkori audíciók hangulata villan át rajtam.

Ma is elhagyják ajkam, azok a játékos *„füрге lábbal kergetőztünk”* típusú dalok és eszembe jut a *„...csobban a víz, a holdfény ragyog”* szívszorító dallama és reménykedem, hogy *„nyílnak a kertben a kék ibolyák”*, melyek Kim Imola zenetanárnőnek virágoznak.

Szellemi-lelki élmény volt minden fogalmazást megírni, átírni akár Tünde bájaiba rejtőzve Csongort várni szerelmesen, vagy akár Toldiként menedéket keresni a nádasban, máglyán égni el walesi bárdként. Olyan élmény volt az irodalmi tevékenység, melynek részese lehettem mesemondóként, szavalóként, ami gazdagabbá tett és telítődött gyermeki lelkem. Mindehhez Szabó Ilona magyar irodalom szakos tanárnő juttatott el. Hálas vagyok, hogy erősítette bennem azt az elképzelést, hogy pedagógus legyek.

Nem tartozott az erősségeim közé a matematika, de olyan tanárt köszönhetek a sorsnak, Szász Teréz tanárnő személyében, akitől biztatást kaptam. Ösztönzésével és segítségével nevem megjelenhetett a Matematikai Lapokban, mint feladatmegoldó, ily módon is közelített a matematika felé. Állítom, hogy volt iskolatársaim közül sokakban hasonló érzések, gondolatok támadnak föl, iskolánk és tanáraink emlékét idézve.

Rájöttem, azaz már rég belátom, hogy Szabó László úrnak igaza volt, amikor azt állította, hogy ez az iskola fészek számunkra.

Valóban fészek volt, és mi diákok madarak. Gondoskodtak rólunk, jövőt terveztek, segítettek, erősíteni igyekeztek a benső emberit.

Köszönet a szavakért, a tettekért!

2001. március

Szenner Emőke Szende tanítónő

Az iskola hatékonysága

Fényképek
iskolánk tanáraitól,
tanulóiról, élenjáróiról:

1953 / 54

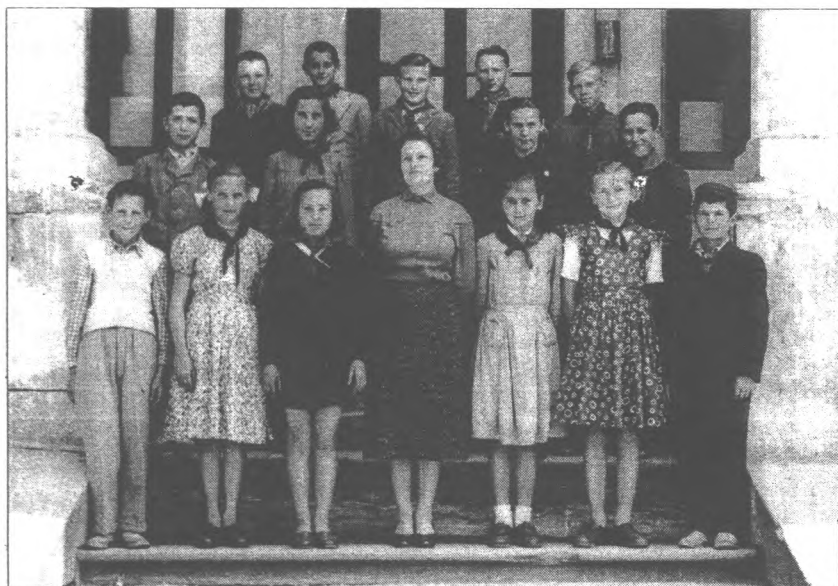
1954 / 55

1954 / 55 - Márkos Magda, Nemes Rozália VII.o.

1955 / 56

1959 / 60

1959 / 60 - VII.o.

1961 / 62 - V.o. -

1962 / 63 - VII. o. - Nemes Zita, Zöld György, Csiszér János

1963 / 64 - VI.o.

Az 1960 - as évek tanítói

1964 / 65 - VIII.o. György Irén, Bartha Csaba,
Farkas Etelka, Nemes Irén

1965. Június- Madarak és fák napja

1966 / 67 - VIII.o. - Nemes János, Nagy Domokos, Laczkó Erzsébet, Rigmányi Mátyás, György Márta, Éltető Ildikó

1967 / 68 - Bálint Ákos, Nagy Izabella, Bartha Gyöngyi, Györfy Katalin

*1968 / 69 - Tódor Emő, Fogarasi Albert,
Nemes Irén, Kádár Ibolya*

*1969 / 70 - Nagy Eszter, Ferenc Irén, Moldován Ilona,
Csipor Ella, Nagy Ágnes, Rancz Piroska,
Szócs Ella, Ferenczi József*

*1970 / 71 - Kádár Magda, Lőrinczi Imre,
Molnár Dénes, Nemes Katalin, Antal Margit*

*1973 / 74 - György Zsigmond,
Kóréh József, Nagy Magda*

*1974 / 75 - Ferenczi Irénke, Nemes Tünde,
György Dénes, Szöcs Éva, Tavaszi Hajnal*

1975 / 76 - Kóréh Anna, Tavaszi Emese, Farkas István

1976 / 77 - V.o.

*1976 / 77 - Hajdó Attila, Márkos Mária,
Kali Dezső, Szöcs Mária, Csortán Magdolna*

1977 / 78 - Dukát Domokos, Kali István

*1978 / 79 - Jánosi Ferenc, Tóth Csaba,
Zöld Tünde, Kali Hajnal*

*1979 / 80 - Horváth Lehel, Halmágyi Ilona, Vámosi Ildikó,
Nagy Éva, Szabó Margit, Sükös Erzsébet, Márkos Attila*

*1980 / 81 - Horváth József, Szócs Gabriella, Olteán Melinda,
Hajdú Irénke, Márkus Rózália*

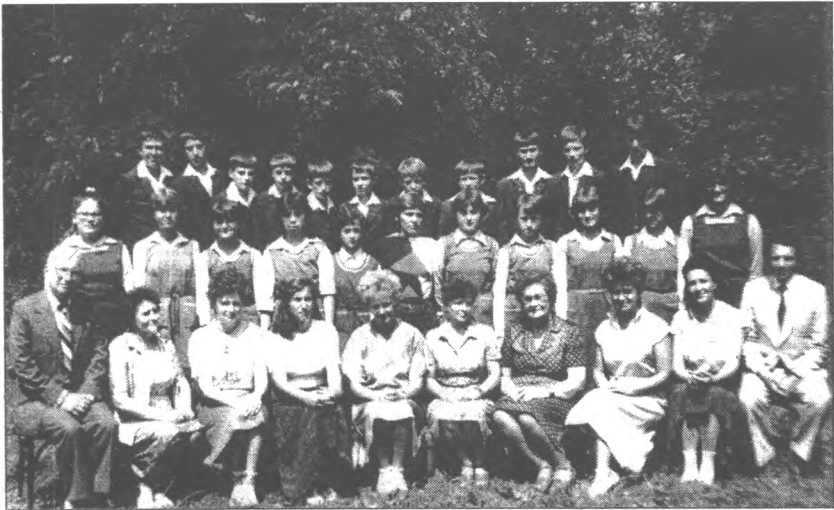
1981 / 82 - A.o. - Újfalvi Mária, Jánosi Albert, Szőcs Dénes

*1981 / 82 - B.o. - Hajdó Nándor, Kilyén Jenő,
Frunza Enikő, Rancz Ágnes, Nagy Samu*

1981/82- Kádár Ilona, Szakács Enikő, Nemes Gyula

*1985 / 86 - Márkodi Sarolta, Nemes Gyöngyvér,
Laczkó Jolán, Frunza Zsuzsánna*

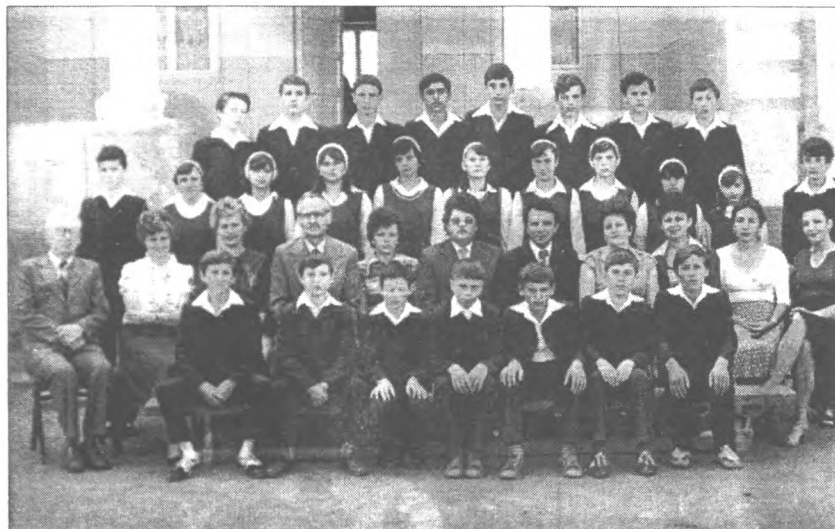
1986 / 87 - Szenner Lehel, Nemes Emese

*1987 / 88 - Tüzes Éva Erzsébet, Veres László, Szakács Gábor
Levente, Halmágyi Eszter*

*1988 / 89 - A., B.o. - Szabó Ildikó, Szenner Szende Emőke,
Balogh Csaba, Lőrinczi Piroska, György Béla*

*1989 / 90 - A.o. - Nemes István, Szakács Noémi, Portikhegyi
Melánia, Márkus Melinda, Rigmányi Zsolt, Hajdó Teréz*

*1989 / 90 - B.o. - Varga László, Györfi Julianna,
Szenner Réka, Szakács Imola*

1987 - Kim Imola, Szabó Imola, Barla Júlia

Braşova jó' eszter: Nagybányai Iskolám!

Nagy örömmel vettek beszentelt az eszter iskolám
 ünnepi ünnepségeit. Halálban közönségem, hogy a vállalkozók
 közöt rám is gondoltak. Valóban nagyon sok drágán
 emlékeket oda adtam. Ha Istén kegyelme és ha köztük
 is de szeretnék az ünnepségeim részt venni. Egy csokor
 anyagi hozzájárulással. /50 Ft dollárral / én is azt ünnepet
 támogatni kívánom. Köszönöm az ünnepi megvalósítást
 jóra sok munkát és fáradságot.

A nyugat-lás romjait maradványok
 Kéziratok 2001 május 12

Braşova, László Nagy
 vezető

TÁMOGATÓINK,
AKIK LEHETŐVÉ TETTÉK
E KÖNYV MEGJELENÉSÉT

1	Ifj.Váradai Szócs Lajos	SC. Neldarex Tg-Mureş	300 000 lej
2	Ifj. Deák György		300 000 lej
3	Ifj. György István	SC. Givan COM. Srl.	200 000 lej
4	Csipor Antal	SC. Centrodent Srl	300 000 lej
5	Kali József	SC. NilcomIMPEX Srl	100 000 lej
6	Bereczki Sándor, Kiss Sándor	SC. Alex Agrocom IMPEX Srl - Tg-Mureş	500 000 lej
7	Csiszér Ede	SC. United Srl	500 000 lej
8	Tüzes Gyula	SC. Tuziroz Prodcom Srl	500 000 lej
9	Szakács Lehel		500 000 lej
10	Szász István	SC. Sandrex Srl	500 000 lej
11	Kali Rudolf	SC. Paref Prodcom Srl	300 000 lej
12	Ivácson Andrea és József A F.		500 000 lej
13	Orbán Rózália és Tibor	SC. Ortiroz Srl	500 000 lej
14	Şiclován Florin	SC. Stelsicom Prodcom Srl	500 000 lej
15	Moldován Katalin, Orbán Rózália	SC Farmacia Tilia Srl	1 000 000 lej
16	Római Katolikus Egyház		1 300 000 lej
17	Református Egyház		1 500 000 lej
18	Unitárius Egyház		
19	Bajkó András		500 000 lej

20	Bajkó Károly		500 000 lej
21	Vass László	SC Protocomexim Srl	750 000 lej
22	Ifj. Koré József		
	SC. Building Invest Srl		Isk. Javítás
23	Jánosi Ferenc		500 000 lej
24	Csiszér Árpád		500 000 lej
25	László István		100 DM
26	Szilágyi Lőrinc		50 \$
27	Id. Daróczi János		100 000 lej
28	Hajdó Zoltán		200 000 lej
29	Ifj. Nemes Sámuel		2 000 000 lej
30	Bessenyei János		1 000 000 lej
31	Demaco nyomda	Székelyudvarhely	Szerkesztés

Tartalom

1. Előszó (Jánosi Ferenc)	3
2. Nagyernye földrajzi, természeti, történeti vonatkozásai (Szabó László)	5
3. A nagyernyei Bálintit féle kastély története (Keresztes Gyula)	18
4. Iskola - Művelődés	23
Felekezeti iskolák	23
Református iskola	23
Katolikus iskola	30
Román iskola	34
A felekezeti iskolák megszervezése	36
Az iskola az 1848-as tanügyi reform után 1989-ig (Hajdó Piroska)	39
Az utolsó 10 év	43
5. Ragaszkodás az iskolához (Szabó László)	46
6. Hogyan él emlékezetemben a nagyernyei iskola? (Visszaemlékezések, találkozók)	50
7. Az iskola hatékonysága (éltanulóink 1953 - 2000 között)	88
8. Támogatóink	109
9. Színes melléklet	111

[Erdélyi Magyar Adatbank]

Felvételek iskolánk

tanárainról,

tanulóiról,

élenjáróiról:

1983/84 - A.o. - György Etelka, Szócs Anna, Szócs Piroska,
Sükei László, Nemes Albert

*1983/83 - B. o.-Kali János, Májai Ilona
György István, Nagy György István*

*1984/85-Csiszér Árpád, Nemes Ibolya, Szakács Szidónia
Balázs Enikő, Ivácson Annamária*

*1990/91 Tüzes Emese, Csiszér Ede, Dobos Katalin
Nagy Judit, Gergelyfi Tünde, Szakács Klára*

1992/93 Görög Hajnalka, Komáromi Timea, Csiszér Veronka

1993/94 Nagy Zsolt, Szántó Mónika, Márkodi Tünde

*1994/95 Komáromi Zsolt István, Tőkés Blanka,
Magyarosi Éva, Daróczi Réka, Horgas Sarolta*

*1998/99 Laczkó Emőke, Nemes Dezső Barna
Mihály Zsuzsanna, Nemes Katalin, Tőkés Dávid*

*1996/97 Nemes Levente, Demeter Lóránd, Nagy György Lóránd
Portikhegyi Dalma Jolán, Nemes Erzsébet, Muzsnai Piroska*

*1990/91 Tüzes Emese, Csizsér Ede, Dobos Katalin
Nagy Judit, Gergelyfi Tünde, Szakács Klára*

1999/2000 Imecs Kinga, Oltean Krisztina

*1997/98 Görög Levente Károly, Halmágyi Éva, Kelemen Orsolya,
Portik Kinga, György Mónika, Nagy László, Nemes Mónika,
Nemes Izabella Rózália, György János Győző, Fülöp Kinga Gabriell*

Tanári kar

Az 1976-ban épült új iskola

Negyven éves kortárstalálkozó

Az iskola múzeuma

Szeretettel kedves tanárnőmnek

Húsz éves találkozó

*Piros bugyelláris című darab
Tanította László Ferenc ig. tan.*

*1930. Sárga csikó című darab
Tanította László Ferenc ig. tan.*

